

21.559

886-i

Vt-14

Мат. кб.

Kranjčević:
IZABRANE PJESME.

Zagreb, 1898

23

19
17

Сигнатура

Презиме и име писца,

2.559
~~12291~~

Презиме и им
Владимиров

886-1

НАСЛОВ ДЕЛА

НАСЛОВ

Гавгане рјешме

Место и год. издања

Sept. 1898

[illegible]

ZABAVNA KNJIŽNICA
MATICE HRVATSKE.

SVEZAK CCX—CCXII.

KRANJČEVIĆ:
IZABRANE PJESME.

U ZAGREBU.
TISAK K. ALBRECHTA (JOS. WITTASEK.)
1898.

SILVIJE STR. KRANJČEVIĆ.

IZABRANE PJESME.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
ГРАДА ЛЕСНОВЦА

Бр. 12291

Одељење

Б

Струка

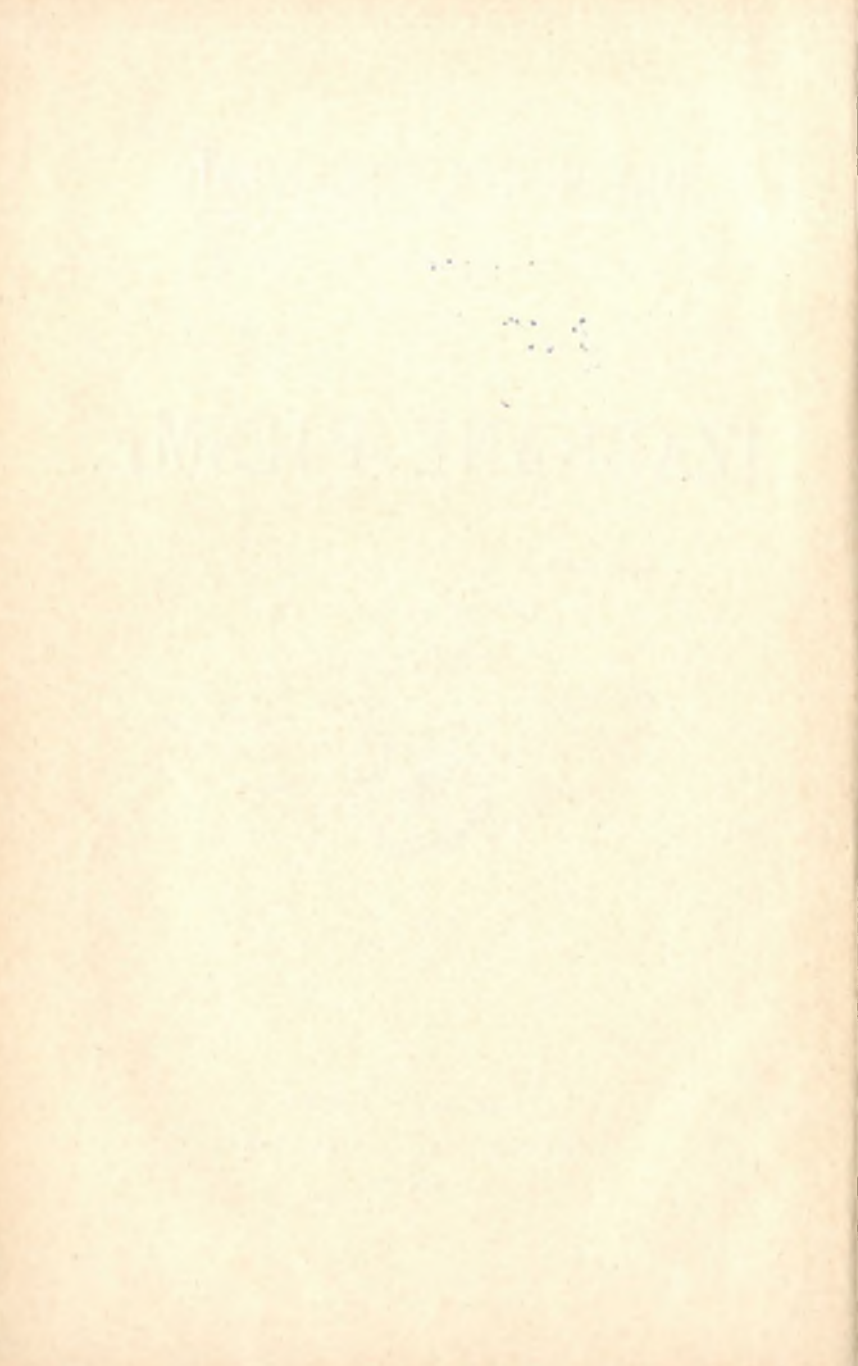
VI-14

U ZAGREBU.

NAKLADA »MATICE HRVATSKE«.

1898.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

ГРАДА БЕЧУЈЦА

Бр.

2. 559

Струка

886-1

Vili pjesme.

ta nemoj pustit mene,
Med svojima nemam svoga;
Nemam nikog do li tebe
Svoje vjere, svoga Boga.
Pred tvoje sam noge pao,
Da ti dvorim, dok me traje;
Pelenom se ovjenčao,
A sve mislim, lovor da je!

O ta nemoj pustit mene,
Pa da svisnem u samoći,
Pa da srćem poput sjene
Jadni sl'jepac sl'jepom noći;
Već mi nosi tajnu tugu,
Dušu moju po vedrini,

Kroz šarenu gdje se dúgu
Svijet ovaj rajem čini.

Dok progledah, sitno čedo,
U kol'jevci brbljajući,
U oblak sam tebe gledo,
Kud me smâmi titrajući,
Gdje u carstvu priče šarne
Mali bógo sanja plovi;
Ljuljkaju ga pjesme čarne,
Lepet krila serafovih.

I plako sam s tajne želje,
Svoje čežnje ne znajući;
Drhtalo je srce tako
Tvoje nebo gledajući;
A kad dodji gluhi sati,
Trzavo sam snivo tebe;
Pitala je čedo mati:
Što ga boli, gdje ga zebe?

— Što me boli, majko moja,
Ni danas ti ne znam reći;
Samo ćutim, majko moja,
Sve to ljuće da će peći!
Što u srcu, majko, peče,

Nije, majko, rana laka;
Čudne boli, što se l'ječe
Onim sm'ješkom sa oblaka! . . .

O ti, suzo svih srdaca,
Kad s pjesničke želje ginu;
Sjajni trače, što ga baca
Toplo sunce u prazninu;
O ti, koju srce voli,
Slatka vilo sladjih usti, —
Neka peče, neka boli,
Samo ti me ne zapusti!

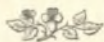
Bez tebe sam mrzak sebi,
A uza te svemir grlim,
I kad dignem oči tebi,
Ko po cv'jeću trnjem hrlim.
Zv'jezde su mi oči tvoje,
Munje tvoji osjećaji,
Srce tvoje — sunce to je,
Što srcima dobrim sjaji.

Gle ja ne znam sreće steći,
Ne znam puzit a u prahu;
Ne umijem ništa reći,
Što nij' srcu na uzdahu!

Mnogo se je, vilo, oko
Narugalo već budali:
Jedni što su previsoko,
Drugi što su nisko pali!

Al što marim, gdje se smiju,
Il preziru ili škode,
Kad me tvoje misli griju,
Kad me tvoje zv'jezde vode, —
A kada se srce c'jepa.
Onda boli melem ištu,
Gdje ti dišeš, vilo l'jepa,
Kroz prirodu na nebištu.

O daj vatrom s toga neba
Istine mi pali usti,
Angjeoskog daji hljeba,
Ne zapuštaj, ne zapusti,
Da sa kama hladna, gola,
Tvojim prožet zborim žarom,
Uzdižući kupu bola
Bogu pravde pred oltarom!

Ideali.

ajna večer, topli osjećaji,
Lagan vjetrić, suhi uzdisaji . . .

A maglica tanka, laka
Milo trepti, milo s'jeva, —
Vrh valovja i oblaka
Eno traka mjesečeva,
Pa im šapće, što sve nebo sniva,
Kako suza sjajnom zv'jezdom biva . . .

Sveto nebo, i vi iskre male,
Kažite mi, šta ste zadrhtale?
Sjećate l' se časa mila,
Kad sam bio čedo malo,
Pa bi — čedo — majci s krila
Na nebesa pogledalo,
Mazilo se, tepajući tada:
Ja bih, majko, onu zv'jezdu rada!

Ide vrijeme: zv'jezde zapadaju,
Vrata raja brige zatvaraju!
Žeže sunce, želiš hlada,
Al ti želja gladna mrije;

Ah, nikako i nikada
Stignut, kud ti duh se vije,
Pa u vise neizmjerne leta
A iz t'jela u ponor sapeta!

A na umu, ah, toliko snova,
C'jelom sv'jetu dosta blagoslova;
Srce kano sveti plamen
Pred žrtvenik ljudskom rodu,
Čvrsti osnov, stojni kamen
I pr'jestolje za slobodu
I krv živa nek se u prah gubi,
Ustreba li, da se tako ljubi!

Čiste želje — ko vi, zv'jezde sjajne,
Nedohvatne — ko i vaše tajne!
Vi alevi vasioni
Gledate me čudno, je li?
Ko blažene noći one,
Kad sam majci o vrat b'jeli
Mazio se, tepajući tada:
Majko, ja bih onu zv'jezdu rada!

U ponoćje.

a podbule vjedje težak sjeda san,
Ko na lice da se crni veo sklada,
Kroz nemirne sjete osjet sumoran
O kako bi duša zaplakala rada...!
Spominjem se, majko moja,

Prvih zv'jezda, prve zore,
 Angjeoskog milopoja
 Kada šarne priče zbore.
 Spominjem se rajske sreće,
 Dok ne znadoh, što je zloba;
 Al i prve smrtne sv'jeće,
 I što vidjeh: prvog groba!
 Mnogu noć sam mutna srca čeko — —
 A do zore? Uvijek daleko!

Iz daljine šuši tajni uzdisaj,
 L'jena noć se vlači zlokobnomu satu.
 U drjemovnu oku drhtav trepti sjaj,
 I preda se zurim kroz maglicu zlatu . . .
 Spominjem se ljudskog gr'jeha
 I bestidne, jadne jave
 I odurnog grohot-sm'jeha,
 Gdje nedjela svoja slave!
 Klicu zgazi noga kleta,
 Al oprost, Bože, krivim;
 Tek mi ljubav osta sveta,
 Za nju moram ja da živim!
 Za nju dišem, i uzdišem sveto . . .
 Gdje si, danče? Istom ponoć eto!

Tihim sankom snije davno svuda sve,
 Mojim vrućim mozgom palucaju srsi;
 U budućnost kad se miso navrne,
 Ko da rika lava na ove će prsi:
 Što će zanos tih njedara,
 Bogoduhe duše znamen;
 Što li iskra božjeg žara,
 Što vječite pjesme plamen?

Aj što mari sv'jet za muku,
Kad pjesničko srce vrije,
Kad ne može smrзлиh ruku
Na toj vatri da ogrije!
Gusle uzmi, te sv'jetom prosjači,
Pjesmom ljubi, pa zaturen plači!

Gluha noći moja, crna ti si kob,
Kad nemoćno srce tudje jade kaje,
Na velikom čuvstvu mekan stere grob,
Kuda bolna duša svih patnika staje!

Odreci se mirna kruha,
Pa se kreni sv'jetom borit;
Kad te kora nadje suha,
I tu će ti gorkom stvorit!
Nek su pako njedra tvoja,
Nek si žrtva svačjeg b'jesa,
Onda si mi, tugo moja,
Pjesnik, pravi sin nebesa!
Vapi zoru, da sve srce puca,
I v'jek slušaj, kako ponoć kuca.

Ponoć kuca . . . muklo kobni bije bat,
Iz valovja ko da utopljenik cvili,
I dok srećni sniju, u drjemovni sat
Moj se uzdah lako pod nebesa krili —

Teška li je, trnja puna
Ova staza, kud mi poći,
Za svu ljubav cvjetna kruna,
Svrh mene će kasno doći!
Moga v'jeka c'jelo cv'jeće
Svezati će dobri ljudi
Uz voštene, smrtne sv'jeće . . .

Pa i na tom hvala budi!
Čekat ćemo — i dosad sam čeko,
Tek je ponoć, a zora — daleko . . .

Kad mi klone . . .

Kad mi klone hladno čelo,
Kad dogori sv'jeća moja,
Kad mi mrtve oči sklopi
Samilosna ruka koja —
I kad tudja suza čija
Oplaće mi puste dane,
Braćo moja, ljudi moji,
Smilujte se onda na me!

Kopajte mi mirna groba
Na brežuljku u slobodi,
Pospite ga sitnim cv'jećem,
Kojim svježa gora rodi.
Spletite mi v'jenac zadnji,
Što po rosi ranoj miri,
Da po njemu rado panu
Male ptice i leptiri.

O te ptice i leptiri,
O taj dragi svijet mali,
Stoput su me, stoput su me
Nesuglasna razdragali.
A ja sam ih rado gledao,

Tepao im pjevajući,
Ljubio ih kano ropče
Za slobodom uzdišući.

I kad čuju mlade mome,
Okle živa pjesma zuji,
Veselo će tamo doći,
Gdje su leptir i slavuji —
Ah, ja ne ću ništa znati;
U pepelu okle žara —
Al nek pjeva, nek se širi
Svačje srce sred njedara!

Nek se pjeva, nek se grli,
Nek se lako kolo vodi;
Ne bojte se zlobna svjeta,
Njega nema u slobodi.
A čemu vas za njeg briga,
Čemu vam se patit s njega?
Ljubite se, dok ste živi,
Da ne mroste željni svega.

I ako se desi negdje
Kakva b'jeda bosa, gola,
Što je svijet hladno goni
Iz svog tora, iz svog kola,
Grobu momu neka dodje,
A ja ću se molit Bogu,
Nek me pusti stati malo,
Da mu nešto kazat mogu.

Reći ću mu: Što si došo?
Nemam hljeba, da ti dadem,

Nemam krvi, da te grijem;
Ta ni sebe ne imadem!
Krova nemaš? Lezi amo
U moj ovaj krevet mali,
Da d'jelimo i to zadnje,
Što su meni ljudi dali!

Pjesma moje sreće.

Blago onom, koji ima zlata,
Mnogo zlata, mnogo srebra b'jela,
Pa još koji križić oko vrata,
Pa još koji vjenčić oko čela!

Blago onom, koga rese časti,
Pjevaju mu topovi i zvona,
Blago onom, komu je u slasti
Svijet c'jeli šumna plesaona!

Blago onom, te u tihoj noći
Samo gali pune želja grudi;
I dok sanja, kad će draga doći,
Već ga draga cjelovima budi!

Blago vama, stoput blago svima!
Šapćem crno nebo gledajući;
Blago vama, medju umrlima
Odabrani, slatko pirujući!

Meni nema časti niti krune,
Nema zlata, srebra nema b'jela;
Imam grudi uzdisaja pune,
Crne brige sjede ispod čela . . .

I vlačim se kroz vesele čete,
Kao nešto, što za ljude nije;
Miso mi se ko sirotno d'jete
Od kutića do kutića vije — —

I korim se: još je jada dosti,
Više, više neg sam suza lio:
Prosjak traži na smetištu kosti,
Što gospodski pas ih ostavio!

I ja rado gladnoj onoj sjeni
Suzu brišem i srcu je lako;
Blago vama; al kako je meni,
Vama nikad ne će biti tako!

Zapad sunca.

rce šuti — — tone zv'jezda sveta,
Ko da mrije mrtvac dragi,
A lahorak kano uzdah blagi
Pozdrav mu je sv'jeta — — —

— O što vidje, zv'jezdo žarka,
Kuda li ti trāka pade,

Osuši li suzu koju,
Ogrija li čije jade?
O sve site i sve gladne
Tješio ti cjelov vrući,
Pa je li ti žao sv'jeta,
Zadnji trače umirući? —

— — Je l' mi ovog sv'jeta žao?
Ta gledim ga kroz eone,
Moje trake v'jekovima
Kroz žile mu krvcu gone,
A ja jurim, kud me nosi
Moga puta vječna meta,
I ti pitaš: je l' mi žao,
Je l' mi žao ovog sv'jeta?! — —

— Da, ti juriš bezdnom vječnim,
Al ti si nam svjetlo dao,
Al ti si nas svojim žarom
Iz mrtvila podigao.
Kroz prirodu život diše
Tvoj plamen cjelov vrući;
O je li ti žao sv'jeta,
Zadnji trače umirući? —

— — Je l' mi žao ovog sv'jeta?
Ni ne vidim mrve lake!
Ne voli mi žarkog sjaja,
Povija se u oblake!
A kad prodrem oblak gusti,
Rasplinem ga u etiru,
Onda vidim, gdje se puši
Krvna ljaga u svemiru! — —

— Da se puši, vidim i ja;
I ja gledim s tvoga neba,
I ja krv bih svoju dao,
Nek se puši, gdje je treba;
Ta krvca je prva žrtva,
Idealu što se pali,
Med zv'jezdama da bi jednom
I mi ljepše zasijali! —

— — Krv tu gledim kroz eone
I sve slušam vapaj ljuti;
Svemir šuti — vama nije
Dosudjeno počinuti.
O što li je igra vaša
Tek u gvoždje i olovo?
To vas pitam, to vas pitam,
Jadno pleme Kajinovo! — —

— Pitaš, što se čovjek pati?
Kako komu vjetar dunu;
Kako koga rodi mati
U krpama il' — barsunu!
E to mu je patnja ljuta,
E to mu je borba c'jela;
Više pravde, više kruha
I slobode i vidjela! —

Srce zape... tone zv'jezda sveta
Ko kad mrije mrtvac dragi, —
A lahorak kano uzdah blagi
Pozdrav mu je sv'jeta.
I gledam ga, gdje pod obzor tone —
— O je li ti sv'jeta zao? —

U mom oku trak mu zadrhtao
Kano pozdrav vasione.

A sa zlatnog zapadnog vrhunca
B'jela mi se vila smije;
Čujem pjesmu sfera nebesnijeh
I tješi me pozdrav sunca.

Kako tone veličajnim mirom,
Kako vedro zadnji trak mu blista!
Ko ideja vječita i čista
Carstvuje svemirom . . .

I kad crne oblačine guste
Strme preda nj ledji blatne,
Onda junak sa tetive zlatne
Oštru str'jelu gromom pusti.

I razvedri i u život budi,
Kano oko, u kom ljubav vrije,
Sa nebesa slatko nam se smije
Pa prirodu ljubi.

Tako i ti, komu žarka krvca
Grije, košto božja zraka,
Rastjeravaj tamu od oblaka,
Podaj ljudstvu svoga srca!

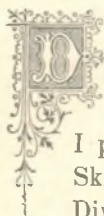
I kad si ga gladna nasitio,
Uminut ćeš tiho, veličajno,
Ko što mine ono sunce sjajno,
Ogrijavši neživo i živo!

A iz tvoga groba
Rodit će se drugo sunce novo;
Tvoja žrtva — stvaralačko slovo —

Dizati će novo doba.
I rod ljudski slobodnoga duha
Cjelivat će vila b'jela:
Vila pravde, ljubavi i kruha
I slobode i vidjela!

Mramorna Venus.

Divna je bašta — ko istočna sanja,
Što hašiš je prede i ljubavna māma
I paome suštaj i tajna mila,
Skrovita negdje kraj Ganga i Nila.
Divna je bašta — njoj u srijedi
Cjeliva mjesec mramor blijedi:
Boštvo ljepote punom u jeku
Kan da si uda kupa u ml'jeku.
Kroz toplo noćno magleno velo
Sav svijet puni bujno joj t'jelo.
I tko je vidi, krv mu se grušā,
Pod grlom žarka staje mu duša
I srce staje i trne noga.
Pod plaštem noći — svodilje tajne —
Čuti je često uzdahe vajne:
O vrati mi mir moj i Boga!

Tamo sam i ja nekada upo . . .
Ah i od tada mnoga me zora
Srvana nadje kraj mramorna stvora,
Gdje plačem — skupo!
A lik joj gordi sjajem kristala

Ponosno u noć ml'ječnu se koči,
Pobjedno u me upire oči
S kraljevskog piedestala — — —

— — — Ta bijah pjesnik — u pola lūda;
Sitna mi bila rodjena gruda
I usko leglo sred majcina gn'jezda,
Pa htjedoh sjesti na stotinu zv'jezda!
Šta obzor t'jesni i zemske medje,
Šta vedrog neba krugovi plavi?
Vjetropir sve to pjesnički pravi
Od jednoć strpa pod vjedje!
Pjesničku brižno smotah prtljagu,
Cjelunuh zemlju — majčicu dragu,
Strpah u kovčeg sve ideale,
Spustih još jednu suzicu bōnu,
Ne znam od zbilje ili od šale
I . . digoh se u balonu!

. . . „Zbogom, vi zemske prašnjave ceste,
Evo se sunca mašam;
Za mene jeste više i n'jeste,
Svemirski gradjanin ja sam!“
I dok to rekoh, kolo me ovi
Novijeh, drukčijih bića,
Klikujuć: ajde, gradjane novi,
Kušaj i našega žića!

Ne rekoh ništa, nikog ne pitah,
Tko je i okle i gdje je;
Tek mi se c'jela pričini svita
Ko apsolutne ideje!
Oh tamo nad zemljom prekrasno sve je,
Posebnom osuto slašću — —

I onda na koncu ja i iděje
U čarnu podjosmo baštu . . .
Divna je bašta — ko istočna sanja,
Što hašiš je prede i ljubovna mama
I paome šuštaj i tajna mila,
Skrovita negdje kraj Ganga i Nila
Divna je bašta — njoj u srijedi
Cjeliva mjesec mramor blijedi :
Boštvo ljepote u punome jeku
Kan da si uda kupa u ml'jeku.
Kroz toplo noćno magleno velo
Vaskolik svijet puni joj t'jelo . . .
I tko je vidi — krv mu se grušā,
Srce mu staje, staje mu duša
I tako mrije —
I živ je i — nije —

Dugo sam ondje besv'jestan ležo,
Bježala noć je i dan je bježo.
I mnoge noći i mnogi dani
Odoše tako ko prospavani — —
A sa mnom c'jeli svijet se klanja
U divotnoj bašti ko istočna sanja —
Tek lik se gordi sjajem kristala
Ponosno u noć mliječnu koči,
Pobjedno u nas upire oči
S kraljevskog piedestala — —
A oko gorda, ponosna lika
Mnogi se suše, u suzam gube,
Cjelovom zadnjim ah — samrtnika
Punanu nogu joj ljube.

Vjerujuć u strast, stisnusmo uho
Vapijuć: Bože, s nebesi!

I nikoga nema tko bi ga čuo,
Gdje grmi: Adame, gdje si?
Tek jedva . . jedva glava se miče
Nategom, uporno . . zadnje . .
Već gotovo hladna se usnica tiče
Kamena, umiruć rad nje!
A ona . . ? Stoji nogom na glavi
I vrat nam grije i vrat nam davi,
Gleda nas pogledom zmiје — —
A ja sam srećan, ako još dublje
Tisne mi u grud dv'je paklene zublje,
Te ledene oči dvije!

S a n.

(Slika.)

K o bijelo velo od tanane predje
Širi se nebo bez kraja i medje.
I svud po velu u maglici bajnoj,
Ko biser sitni u hiljadu grana
O vratu nimfe s dna oceana,
Zvezdice dršću na odori sjajnoj —

A u dnu mora eterna, zračna
Ko suza s oka trapovijesna,
Ko suza — časom mutna i plaćna,
Čas vesela, obijesna,
Zemlja se vidi — prašnjava mrvā;
A u tu mrvu sila od v'jeka
Usadi trnje i cv'jeće bujno,

Ko krvca rujno i bjelje od ml'jeka
I — u svaku ružicu crva!

Mjesec se kupu u prozirnom moru
I trake mu, mokre od eterne rose,
Svemirske sfere tresu i nose,
U dol i gđru

O trako svjetla, o svezo čvrsta
O ruci tajnog božijeg prsta,
O tebi n'jemo, o tebi šutke
C'jeli se svemir reda i vrsta,
Na uzici kreću se — lutke! — —

Kad jadnik pomoć sa neba inoli
Ruke nebesima pruža;
I miris tako s hiljade ruža,
S trna i cv'jeća noćno se vine,
S gordoga cedra, sa mahovine
Tamo pred oblačna vrata.
I kako pane pred teške dveri,
Kruto tvrde i n'jeme,
Najljepša onda od vilinskih kćeri
Otvara lokot od zlata,
Izlazi korakom sjene

U nje su oči sklopljene blago,
I kuda tihim korakom dodje,
Ondje je milo, sveto i drago,
Ko da onudi
Majka sa čedom malenim prodje,
A ml'jeko joj da'ne sa grudi.

U nje nad čelom zv'jezda treperi;
Al ne da sv'jetli; — čudna joj traka

Ne goni magle, ne goni m̃raka;
Čarne su trake joj žarke!
A što je b'jelo — zlaćanim gradi,
A što je crno — bajno šarenj,
A što je gorko — šećerom sladi,
Medom medeni
Čarovna zv'jezda sanovne varke!

— — O dodji! šapće cv'jeće i šuma,
Libanski cedar, lišaj sa leda;
O dodji! šapće i k nebu gleda
Ljubica ukraj drumu — —
O dodji, o dodji! tihano struji
S gora i dola, s dola i gora
I s tisuće alga u bezdanu mora
Šapat kroz talase bruji —

A ona otvora lokot od zlata,
Izlazi korakom sjene.
I kuda tiho, nečujno dodje.
Ondje je milo, sveto i drago,
Ko da onudi
Majka sa čedom malenim prodje,
A ml'jeko joj kanu sa grudi

— O dodji! dršće s pticijeg kljuna,
S pećina galebovih,
Sa lotos cv'jeta — bajnoga čuna,
Gdje kraljica priča plovi — —
Hiljada buba kr'jesove pali
Grmu na tananom rtu,
A himnu pjeva slavujak mali
U sjajnom, čarobnom vrtu.

— — Eto je — stupa! Lako se ziba.
Tiho se biba
Talas na moru, na kopnu grana
Ko pozdrav, želja i umor —
Još da'ne u počast makovi cv'jetak,
I onda uz tihi šumor,
Ko vелеbne pjesme skladni svršetak
Prirode disaj toplo se giba,
I grud joj vječito mlada
Pada i raste — raste i pada —

A na te grudi ko blaga majka
Lijepa vila, kraljica sanka
Naginje uho i oči.
I kao kad majka pred zrake od sv'jeće
Ruku kô blago sjenilo meće,
I ona tako
Oblačje lako
Mjesecu stere po ploči.

Sušne li listak il ptica makne,
Cjelovom usne tiho ih takne;
Pogradi glatko,
Šane i da'ne:
Ja bdijem — spavajte slatko!

Iza spuštenijeh trepavica.

Nikada ljepše, neg kad ovako
Naklonim glavu lagodno, meko,
A negdje suška granata lipa
I veselo cvrči vrapčije jato
U mladom lišću . . .

Divno je, divno

Sklopiti oči, a tamo, s neba,
Glatko se duga otegla traka
I mekano plazi niz trepavke tanke,
Draškajuć blago zavjesu svilnu
Između mene i između sv'jeta.
O ala je hitra ta šarna igra,
Što mi je sunce stovrsnim vezom
Veze i šara ko vir i oblak
Na tamnoj mreži mojega oka.
I igra tako: u crvenom moru
Pliva i tone zeleni kotač
I bude od jednoć žutijem dimom,
Iz kojeg pršte srebrne iskre — —
Kao kad rumen zlaćane zore
Struji niz greben alema samih,
A od te pjene da bude magla,
Sto trepti za blage sutoni majske
Nad mladim žitom.

I to su časi,

Kad priroda slatko srcu ti tepa,
Kad čutiš lako i talas onaj,

Što ga u r'jetkom vazduhu diže
Krilo u muhe, kad naoko l'jeće.
I sitna buba, što negdje zriće
Vazda jednako, al dosadno nikad,
I cvjetni pelud, što pada zrio
Od želje da drugi oplodi cv'jetak,
Pa lutne katkad, kada mu vjetrić
Bračno veselje ob'jesno spr'ječi,
Te on, siromah, visi o dlaci
Koprive ljute i suši se tako,
Jalovo suši odlično sjeme —
Svakako gorka, vajna sudbina!
Da i ta buba i pelud onaj
I bezbroj drugih nevida jošte,
Što u toj zračnoj prašini titra,
O sve ti, sve ti govori bratski,
I poludr'jeman bez sv'jesti plivam
Opojnim virom svemirske pjesme.
Lebdim nad strujom, što se lelija
Od rajske harfe i tamjana svježa,
Što se kroz devet vije nebesa
I desetom ovom majčicom zemljom,
Dokle mi kakva bezočna osa
Ne sjedne na nos! — Ah na krik bola
Namah se rajska sklapaju vrata,
A oči ljudske glupavo zinu . . .

I evo — još bih mogo u sv'jetu
S udesom nekud primirje svezat,
Kad ne bi vila ljudskog užitka
Plašiva, mala košuta bila,
Al u te je vile zečije srce!
I dok te, plaha, ostavi sama,

Istom dok kakva osa te bocne,
I dokle širom otvoriš oči,
A pusta proza u srce udje,
Svud vidiš, kako bezumna ob'jest
Po l'jepom tvojem Edenu hara,
Kako se ptica s ptčićom čupa
O ciglo sitno proseno zrnce,
I kako kobac grlće peruša,
I žaba zlatne bubice guta,
Pa onda sita sa hrpe mulja
Krekeće krjepko, i sve to ječi
Ko himna valjda divna i sveta
U slavu vječnog svemirskog sklada!
Ah, mrzim silno glasne ideje,
Koje su vazda žabam na usti,
A svak ih od nas na pamet znade!
I svakom od nas probiše uši!
I kad se onda bezvoljan vraćam
Kući od moje granate lipe
I mislim: što to priroda sebe
Ždere i gradi, gradi i ždere,
A sve, što je l'jepo, skladno i pravo,
Tek da je čedo maštanja našeg,
O onda mi biva, da leden stojim
Pred strašnom sfingom, a moje usne
Ne mogu pred njom moliti više
Ko čedo malo, kad sveto kleči
U zipci svojoj ručice dižuć
Tamo spram stare slike o zidu;
Već šutim i mislim i — ne mislim ništa!
Ah, zar je za to, što mi nijesu
Sklopljene vjedje i što mi sunce
Ne draška više zavjese svilne

Izmedju mene i izmedju sv'jeta,
Ah, zar je za to, što ode od mene
Dalko, daleko — o vilo šarna —
Što si mi slatke bajala priče
I tankom predjom leptirskih krila,
Skrivala vječni, ogavni kostur,
A ja ga ljubljah kroz tvoju predju
— Sklopljenih vjedja?!

Lucida intervalla.

to j' to? — Pa to je nihalo l'jeno,
Te mi nad glavom šeta — —
Kroz staklo vidim, gdje vodopad bl'ješti,
Il sv'jeću mi valjda pale.
Ah, mrem —
A glava ko komad leda
U bezdan mi nekud tone — — —

I to je smrt?
O kako brižno angjeli božji
Na perju me spuštaju u grob!
Bez bola, bez želja klonula uda
Vlažne se dotiču zemlje.
Odisti nikad mi tako se nisu
Slatko sklapale oči — —

Svrh mene vidim, oh l'jepo vidim,
Vjetrić se šaljivo igra
S ljudskim suzom, s r'ječima ljudskim,

S mrtvačkim turobnim psalmom.
A ja sad ovdje blaženo ležim
I slušam, što zrakom zuji,
Kroz tromračni dr'jemež sladje ih slušam,
Neg vesele svatove, pjane . . .

. . . Na afričkoj pustoju, žarkoj oazi
Suha se lubanja b'jeli,
A crnijem slovom po čelu joj piše
Veliko: „Benedictus!“
Nekad sam znao latinskih r'ječi,
Danas šutim i šutim,
Al ono je tamo na suhoj glavi
Najljepši rukopis sv'jeta!

I to sam jutros župniku kazo,
Al njemu shvaćanje manjka
I tvrdi, da j' čitavu mudrost blaženstva
Čito tek na — papiru!
Medjutim — u grobu — gdje ja sad ležim
Nema razlike misli — —
I Bog zna, ova glava uza me
Od kakva l' polazi grofa!

Vi bi se gore čudili divno
U kakvom društvu sad ležim!
Al ovdje, medj` nama, druga je klima,
I nazori posebni vrlo!
— — Deder, moj grofe, gore na zemlji
Ja sam ti držao glavu;
Sada mi vrati ljubav za ljubav,
Dè, pa ti moju podrži!

Drobiš se, brate; nisi ni za to
Treba tu solidna gradja!

Čvršća bje kruna naoko čela,
Nego li čelo samo.
Onda sam ipak drukčiji čovô,
Od čvršćeg kaosa slupan;
Moj prostor nije širi od mene
I ja ga potpuno punim!

Nekad sam bio gore kovačem
Nad ovom koprenom praha;
Kovo sam svašta, gubio vr'jeme
Kujući novce i krune.
Kovo sam sv'jetu dva stožerna pojma,
Dva krila na noge Sreći,
I pisah na krune: Ovo je mjehur
Od pjene zlatnog safuna!

— Nego mi valja pravednim biti:
Taj natpis nije od mene.
Ja sam ga našo u suvišnoj knjizi,
Ljudi je povjest zovu.
Knjigu su pisale božice dvije:
Istina prva se zvala,
Onda je stade čitati Pravda,
Al zaspao na prvome listu!

Od onda hrče i strahotnom bukom
Pjesmu svemira kvari;
I baš je divno, od srca divno,
Što amo ne dopire glas joj.
Evo je ovdje blaženo carstvo,
A smrt mu nijemi vratar;
Tu spavaju oro i bijeli golub,
A golub na orlovu perju.

Ovako sam i ja spavati lego
Bez želja, bez strasti, bez bola:
Nit čujem ptice, nit vidim sv'jeta,
Tek dublje ponirem u mrak.
A tamo na vratima velike noći
Neka se prikaza b'jeli;
Ja k njojzi padam brzinom munje —
O zdravo, o veliki Budha!

U maskiranoj gomili.

Jan je karneval — divljem u b'jesu
Alkohol i noć škaklju u mesu —
Šapću se laži kroz vino i pivo,
Koljena dršću, dižu se grudi . . .
Veselo sve je srećno i živo,
Što tren im prosto — ne biti ljudi!

O alaj bl'ješte, gore i sinu
Te ženske oči u poludimu!
Opojno gore iz polumaske:
Zeravka čas ko munjevna letnu,
Fosfor što tinja Ivanjske noći;
Čas su ko iskra, trule u daske
Što je zar ruka zlotvorna metnu!

Ciliću gusle . . . Pean užitka
Hvata se pasa, tijela vitka —
Vitla se, vitla . . . ciliću gusle — —
Resko i drsko, razbludno — milo.

Valom širokim omamna žara
Na oči, uši ravno su ušle
Opojne slasti željno u krilo — —
Smanuše već mu mitna stražara!

Dè, i ja žedjam! Nazdravit žudim
U ovoj noći bijelim grudim,
Plećima što su mramor ko parski,
Rukama gojnim, očima sjajnim;
Svevlasti ženskoj, što sjedi carski,
Trepavkam vješt看 migom pod bajnim

— I htjedoh piti i — nisam mogo!
— — — O čedo malo, čedo o b'jelo,
Zašto je tebe dovela mati,
Rulja gdje ova krila ti blati,
Peto što ljeto kite ti t'jelo?!
Smijeh da slušaš nervozne žudnje,
Pogled da gledaš propale bludnje — — ?
— I htjedoh piti, i — nisam mogo.

* * *

Amo te, sv'jeta udesu kruti,
Sfingo ledena usnama makni,
Mramornom pandžom srca se takni,
Rad sam te čuti!
Tuži te ovdje — ne znajuć ništa —
Ovo angjelče — pet mu je ljeta —
Tuži te rose kapljica čista,
Što se na percu ljubice blista . . .
Čelo i vlas joj, stasić joj viti
Tuže te ovdje — u što će biti,
Šesnajsto kad joj ljeto procvjeta?

N'jema je stala besrdna avet,
Vjeri i umu podla rugavet:
Stoput angjelku strgaše krilo —
Igrački bit će, košto ih bilo!
I lijer cvate, cvijet se razdā,
Jedan se truni, a drugi cvjeta;
Pjesnik što plače, ne plaču vazda
Curice mlade šesnajst od ljeta!

— Našto li — tisnuh — onda je meni
Srce da vene, život da grkne?
Čemu se moja krvca ledeni
Sluteći njenu zv'jezdu gdje mrkne?!
Čemu mi čuvstva udahnu ova,
Plakat da moram ludje i ludje
Tudjih grijeha, tudjih grobova
Zločine tudje?!

— — N'jema je stala besrdna avet;
Ja uzeh čašu suza i krvi,
Lupih je o tu podlu rugavet —
— Sve nek se mrvi!

U noći mrtvih.

noći spomena mrtvih, dok tisuć varnica drhti
S trave uvele, grobne, ko iskre divlje da blude
Zvijezdi našoj po kori, nad carstvom spokojne smrti,
Cara i roba, uma i lūde . . .

Dok zvona plačiva bruje kroz turobne drvorede
I pjev se dirljivi ori, gordi se mramor blista

I suze vrele se toče, a ruke ih brišu blijede
U staru krpu il komad batista . . .

Dok dolje pod zemljom vlažnom redovi žutih kostura
Leže na daskama trulim, upored, poledjice,
I grobni zarezni prsten s grbom plemićskim tura
Il zrno u glavi samoubice . . . ,

Moje su oči suhe! Duh moj trza me negdje
U bezdan svemirske magle, na konac mirijada;
Vjerujem: da sam ko ona vječit svuda i svagdje,
Iskra, a ne znam gdje gori joj klada!

Svėdno mi, samo kad ćutim da s panja sam iver njena;
Neka me vitla oluja, svėdno mi kuda me tjera.
Poćinut i ja ću negdje, na pragu novoga trenu
Reć ću: Vjerovah da spasava vjera!

Miran ću čekati pogreb: i vama sila kad klone,
O tebi, zemljo i majko i suncu i vaseljeni
I svemu bajnomu carstvu, što sada se kupa i tone
U iskravoj pjeni sanja — u meni —,

Demonu sumnje ću vidjet, gdje vašega vrh pokrova
Strijelom nemirna oka drob vam m'ješa i dira,
Utaman! ko da noktom besana ptica sova
Grebe u granit sfinge Misira.

B'jedna ću, oćajna, gledat, gdje s vaše lešine skaće,
Silnijem, vatrenim krilom po mrtvoj gomili lupa;
Besmrtan vječnost si kune i grdno bući i plaće:
Što n'jeste umrli skupa!

Samilost.

a ù čem sjaj ti sveti, ti — boli srea moga,
Ko biser te si njemu u bezdnu morskih tmina?
U čemu polet tvoj mi do spoznaje, do — Boga,
U čemu žuć ti ko milina?

. . . Ti pred okom si alem, krožà te se u duši
Sva b'jeda sv'jeta lama i krv mi sreu digne;
Cjelokup jad života po meni sav se ruši,
Posvećuje me, kad me žigne!

Ti moj si anđel sjetni, što pouzdana oka
Do ljubavi me vodi, do zagrljaja svijeh;
To oko to je sunce, i bez njeg preduboka
Tamnina zemlje koti grijeh.

Ah, jadan ko te nema. U gr'jehu ležat on će
I duh mu vječno l'jetat po kalnoj ovoj doli;
Kroz c'jelu dršćuć vječnost svoj čekat sudnji zvon će,
Al gdje mu srce, čim da moli —?!

Snilo mi se, kerub da sam . . .

nilo mi se, kerub da sam
I da stražim rajska vrata,
U ruci mi strašna pala
Usijana žežen-zlata.
Iza vrata što ih stražim

Nevinost je žila sama;
Kitio joj b'jelo čelo
V'jenac mirte i ljiljana.

Snilo mi se, te mi rekli :
Čuvaj ovaj dah od pjene,
Od mirisa b'jelih ruža
Stvorene su dojke njene.
I ako ih dašak dirne,
Što ga žarki šapat kreće,
Oparit će lijer b'jeli
I nevinost — umrijet će!

Stražio sam strogu stražu,
U ruci mi strašna pala,
Poda mnom se kolutalo
Bezbroy zv'jezda i svjetala —
A ja stražim vrhu svega,
Da ne bude želje strāsne,
Nevinosti da se oko
Ne pomuti, ne ugasne . . .

Tada vidjeh, gdje se s pola
Eter krenu k drugom polu;
Svi atomi zadrhtali
Ko u slasti, ko u bolu,
A krajevi svjetskih bezdna
Ko dv'je glave mile, l'jepe,
Činilo se: žarke usne
U poljubac će da sl'jepe —

. . . . Zadrhtali l'jer i mirta,
A nevinost bl'jedit stala.
Spasti ću je — sad il nikad! —

Trže ruka, bljesnu pala.
I zasikta oštrac ljuti
Medju cjelov, medju lica.
— — Snilo mi se, kerub da sam,
A ja bijah — ubojica!

Misao svijeta.

In labore requies.

ma vječna zv'jezda zlatna — za oblacim negdje
trepti,
Ne vidje je smrtno oko, samo srce za njom hlepti.
Srce samo zv'jezdu sluti — ídea je vječna, sama,
Adamovo teži pleme k njojzi krvlju i suzama.
Niko ne zna, kad se rodi — možda pravo onog sata,
Kada su se strašnom lupom zatvorila rajska vrata.
I od onda kroz eone: v'jekovi su zv'jezdu snili,
I od onda kroz eone: oblaci su zv'jezdu krili.
U daleko, mutno doba, pod povorjem Himalaje,
Tražile su zv'jezdu onu plačne oči drevne raje.
Na pustaram zvali smo ju i po prahu i po kalu,
Polusveti kad su magi bacali nas u peć Balu.
I veliki kad su kralji igrali se piramida,
Što i danas gordo stoje — ko kad nešto krvca zida!
I danas se dive ljudi, gledajući čuda ova
I debele knjige pišu o veličju Faraona!

* * *

Sveta bašto Getsemanska, sveta vodo od Kedrona,
Recite mi, gdje je ona tajna zv'jezda vasiona?

Po vama su suze pale na iskrene dvije oči
I sva b'jeda čovječanstva u njima se posvjedoči.
Popila ih crna zemlja, popilo ih žedno more,
Ostala je pusta priča za dječinke razgovore!
A vječna je suza bila — Njemu samo posudjena,
Od v'jekova ljudskih muka u oku mu sakrivena.
Dizale se za njom ruke, one oči pune bola
Na podnožju Akropole, na proplanku Kapitola,
Posred dima barikada zvalo se je njeno ime,
Tražio ju staklen pogled ispod noža guilotine . . .
. . . Il su lažni ideali, ili laže ovo doba;
Tko će otkrit ovu zvijezdu s ovu stranu našeg groba?

Epilog.

. . . Raslo čedo prenejako i u gladu i u sramu,
Ostavila njega majka, ljudska pravda maćeha mu,
Kad je išlo ulicama, niko njega nije gledao,
Niko pito: da l je sito nečešljano, suho čedo?
A gospoda sva u zlatu, s odličjima na svom fraku,
Ogadam su oblazila malo čedo na sokaku;
Fine gospe stiskale su nosiće si nježne, male,
Milmirisnom maramicom, kad bi čedo ugledale:
Smrdilo im čedo uljem, smolom, bojom, jelovinom,
Starim gvoždjem i kožama i još nekom izmetinom . . .
I sve tako . . . čedo raslo, te sad bilo — kako bilo:
Jednog dana sve je gvoždje ovog sv'jeta pokupilo!
I čekice i lemeše i sjekire — takve trice,
Nu što gr'jeh je, dragi Bože: i — topove i sabljice!
U pō polja čedo sjelo, pa ko vosak gvoždje m'jesi,
I sve raste . . . raste . . . raste . . . glava već mu pod nebesi'!
Pa sa visa, što je viši neg bi ikad onaj bio
I sve kad bi Faraune naglavice postavio,
I najvišem piramidu po svećenij metno kosi —

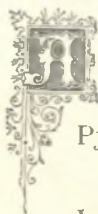
Prtili su drugi kamen, nek ga i on malo nosi —
— Haj s visoka toga visa, kud se samo sunce penje,
Nasmija se čudni junak i sva zemlja porumenje.
Takva rumen tek se vidi, kad se sm'ješi zora rana,
Pa nav'ješta milim stidom osvit novog, ljepšeg dana.
Diže desnu junak dobar, preko neba noktom manu,
Oblačine s neba zdera, ko hartiju tan-tananu.
A oblaci to su bili crni, teški, ledni, gusti;
Sa zemljice v'jekovi ih isparili mučni, pusti!
Pa su krili zv'jezdu onu, što ju ljudsko srce sluti,
A ljudske je n'jesu oči nikad mogle dostignuti — — —
Ukaza se preko neba ljudske patnje slika c'jela,
Svjetlost ju je na nebesa za dan suda prenijela!
Planu zemlja, svemir planu u krvavom, žarkom kr'jesu,
A sa slika, ko da sumpor, vrele suze kapale su.
Kapale su vrhu živih i vrh onih što su bili,
Kroz v'jekove što su ljudstvu kaplju po kap krvi pili.
Proklete su onda glave okrenule zemlji lice,
Ne mogavši gledat neba: strašne knjige osvetnice!

A vrh sv'jeta azur drhtnu tamjanovim lakim dimom
Nad bratskijem čovječanstvom i nad zemljom-domo-
vinom!

Glas se začu sa nebesa: Amo k meni, pravde žedni,
Amo k meni uvr'jedjeni, poniženi, gladni, b'jedni!
A obasjan srijed sv'jeta o alat se junak štápi,
— Bogu hvala! muški zbori, briše s čela znojne kapi.
Gledao je pun veselja, gdje se zv'jezda na njeg smije,
Pa je protro zadovoljno žuljevite ruke dvije.
I podiže čekić teški miškom tvrdom kao kamen,
„Napr'jed!“ reče, a nebesa namignuše na to: Amen!

Radniku.

Amo ruku, junače, pruži žuljnu,
Amo ruku, nabore da ti mučne
Pjesnikova drhtava usna, druže,
Štujući ljubne!

Izjav suda, kojim nas nebo kivno
Za gr'jeh prvi ù raju prvom prokle,
Na tim tvojim brazdama hrapavijem
Štujući čitam.

Vječne patnje, s kojima rod je ljudski
Boj vojevo, veslajuć teško cilju,
Ko u prāvjek povijest sklesa spomen
Tebi u čelo

Iz sredine ljudskoga roda jedna
Ti se dižeš, granitno kao deblo
Put nebesa — — guste mu šapću grane
Vječitom uhu:

Ljudskih jada bezbrojni, dugi psalam;
Ljudskog žića krvavih priča klupko;
Ljudskog bola uzdahe, kano oluj
Svemir što pune!

Strmiš takav, gvozdenu dižuć mišku
Spram nebesa, jedini krvi smrtne
Komu patri čelo da kruni svoje
Pobjednim znakom

Kada ne bi alem i žuto zlato
Izmet bili napora samo tvoga,

Nevrijedan očica omih malih
Dječice drage,

Koju babo uzgaja, kazujući
Žuljnu desnu, ručicam kad mu glade
Mišku tvrdu, njihov dok angjeo šapće:
Moli i radi!

Pregni samo! Tvrde si protri dlane,
Gordi mužu, u čijem srcu zbori
Isus Hristos: Sinovi da smo ravni
Jednoga oca!

Dok nas gole samrtna radja majka,
Jednim prahom bosa dok noga kleca,
Kud i carska zlatna se kola vrte,
— Rabota tvoja!

Ispod sunca, koje je isto svima,
Dok jednako teško se rastajemo,
Istom crvu gojeći mukom t'jelo —
Gdje li je plemstvo?

Ah — u duši! Predsude ruši dušom!
— Vijek grmi, prosvjeta právo budi.
Ljudstvo hoće polugu: — tu je gvoždje
Jače od žezla!

Pa kad onda prodje uz čovjeka čovjek
Svjestan, miran, slobodan — ne grbeći
Ispred tašta mištava gotovana
Pleći poštene,

I Bog će se sa neba nasmiješit,
Zajamačno prviput otkad gleda,
Gdje za djelo, što ga je u šest dana
Stvorio lako,

Ti si mučne trebao duge v'jeke,
Rasklimane točkove da mu središ,
Ne — lebdeći lagano povrh voda,
— Ljubeći zemlju!

Amo, amo, junače, pruži ruku,
Na njoj da ti nabore one tvrde
Sve što raste — gospodsko ili derno —
Štujući ljubne,

Ko pobožnik svete kad moći ljubi,
Što ga griju — želju mu žarku bude:
Biti svećem, — pruži mu neka bude,
Krsti mu dušu!

Mukom svojom krsti ga. Svi će onda
Mirno jesti edensku vočku slatku,
Izim onih, koji ovako nisu
Kršteni bili!

Svijet i pjesma.

(U odziv nekomu kritičaru: da je pjesništvo zastarjela stvar!)

Nije moja pjesan burna u osvetne dane,
Ovako se lišće trese, kada lome grane;
Nije pjesan moja slavuj, kada slavku žudi,
Uzdisaj je ona samo iz ljudskih grudi. — —

— — — Čuj, na polju vjetar hladni nemilo se ganja.
Bjesni, urla divlja sila sve bez smilovanja.

I obara silnim krilom i ruši i davi
I sumornih trista misli budi mi u glavi.
Al, molim je: čemu misli, što da miso gradi,
Kad se neko previše grije, neko previše hladi?!
A kad pravda krutom šakom udara na vrata,
Peru ruke, igraju se Poncija Pilata.
Aj, čini se: sv'jet se vrti o sakatoj ruci,
Radjaju se za to janjci, da se hrane vuci,
I v'jekom će da se gosti kurjačina sura;
Hranila ga prije glupost, a danas — kultura!

Nije moja pjesan burna u osvetne dane,
Ovako se lišće trese, kada lome grane;
Nije pjesan moja slavuj, kada slavku žudi,
Uzdisaj je ona samo iz ljudskih grudni.
Pa šta bila pjesma moja, sred stoglave b'jede
Kazuj, pjesmo, je li pjesme u svijetu vr'jede?
Kazuj, pjesmo, da l' te tromo čovječanstvo treba,
Da l' te ono rado sluša trebajući hljeba?
Il si samo v'jenac suhi s klasičkih grobova,
Jedna zv'jezda ugašena davnijeh v'jekova,
Jedna suza zaostala sladjana i bôna,
Kad je čovjek na Olimpu gledao Apolona,
Kad na Pontu Jasonova ljujla se ladja,
Pjenio se talas, gdje se Afrodita radja?
Pa si danas bl'jeda sjena one davne sanje
Medju druge došla ljude, moje milovanje —
Svi te glede . . . čudna si im . . . zatvoraju vrata,
Ta šta će im d'jete ovo neznalog zanata?!
Gle ti dižeš sv'jetle oči, tvoje usne šute,
Gle ti dižeš svoje oči i suzom se mute.
Ti u svijet mirno gledaš, gdje se smješka na te:
Vi imate srca — kažeš — a mene ne znate!

— Ne, ne treba pjesme više, prošla joj je c'jena,
Uminulo dječje doba spred zrelih vremena! —
Ko da čovjek nema više ljubavi ni suza,
Zar mu želji nije uska vaselena uza?
I žive mu zar već grudi ne kucaju više,
Kad na grani povrh srca mali slavuj diše?
Naokolo kad se tajno bajna nojca vije,
U tišini kad se n'jemo grle duše dvije,
Kad se drago zlatu svomu potihano javlja,
Kad se lako svaka b'jeda prašta, zaboravlja?!
Il kad čedo gleda majka bez misli i glasa,
Samo znade, da se nešto u grudi talasa —
Ah i od te kad se sreće stojni junak kida,
Čedo, ljubu zadnjom grli suha, bistra vida;
Nema suza, kad se srće, gdje se oči gase,
Polomljeni gdje barjaci pusto polje krase — —
Što je ono, te ga trže, gdje se krvca lije?
Ah bje iskra, što kadikad u prsima grije,
Plamen onaj, gdje se pali mironosna žrtva;
A bez žrtve za budućnost sva je povjest mrtva!
I kad onda nakon duga i očajna v'jeka
Uzgoji se narod kapljom krvavoga ml'jeka,
Kada novo, srećno pleme sebi sreću kuje,
Što je ono, te u srcu mučenike štuje?
Što je ono, te si žrtve med bogove stavlja?
Ah, plamen je, što se katkad u srcima javlja!

Huji, urla vjetar hladni, nemilo se ganja,
I obara silnim krilom sve bez smilovanja.
I čini se: sv'jet se vrti o sakatoj ruci;
Radjaju se za to janjci, da se hrane vuci.
I v'jekom će da se gosti kurjačina sura;
Hranila ga prije glupost, danaske kultura!

Al ja stišem glasne gusle a na vjerne grudi,
U guslama šapće nešto, što mi nade budi.
U rukama sl'jepca davna jadale su jade,
Mladjoj ruci sad ih vila u baštinu dade.
A ljubi ih duša žarka, grli vjera čvrsta,
Ta zar nisu načinjene od golgotskog krsta?
Zar ne znate, da u njima tajni zapis spava,
Krvava je na nje pala pjevačeva glava.
I kad pade i kad dušu vječnom Bogu dade,
Dahnula je guslam zapis, nek rodu valjade.
Pa kad drhtne struna glasna, gudalo se vine,
Začuju se glasi kano grobu iz dubine,
A uz glase kao da se i molitva vije:
Nek čuvamo ono, što nas u dnu srca grije,
Nek čuvamo zapis tajni, što ga sl'jepac stari,
Ostavio u guslama, da unuke žari,
Da nas drži, da nam čemer ne otruje grudi:
To je zanos, krilo duše, koja napr'jed žudi!

Život i ljubav.

Moli, prosi svakog dana
Koru krušca starac sl'jepi;
Moli, prosi za taj darak
Njeg'va kćerka, angjeo l'jepi.

I tko pita starca s'jeda,
Da l' mu teška vječna tama?
Reći će mu, da je sretan,
Sva mu sreća — kćerka sama.

Kad mu ljute navru suze,
Pa mu suha lica rose,
Djevojčine usne mile
Tiho mole, tiho prose :

„Utri suze, oče dragi,
Ne spominji tvoje vaje,
Zar još srca kćerke svoje
Stari bábo ne poznaje?“

Kad mu klimav korak slabi
Uzbrdicom mučno brdi,
Angjeo mu onaj kaže:
Gdje mu pr'jeti kamen tvrdi.

S nje mu sije sjajnim suncem
Očinjega mraka tama;
I on kaže, da je srećan,
Sva mu sreća — ona sama!

Mrko li mu nebo tvrdo,
Ima zv'jezde — suze svete,
A ona ih s neba kupi,
U biserne dare plete.

Pa kad noći sl'jepog vida
Vječna dodje noćca blaga,
Stavit će mu uvrh groba
Onaj darak kćerka draga.

I pitat će mnogi ljudi:
Tko pod onim grobom snije?
Mamit će ih ono blago,
Tek iskrene suze dvije!

Al će srećna samo duša
Pojmit sreću starca sl'jepa
I milotu onog dara,
Što ga savi kćerka l'jepa.

I sva borba našeg v'jeka
Ondje se je razokrila:
Sl'jepac to je — život ljudski,
Vodj mu dobri — ljubav mila.

Nevincetu.

Pròbudi se . . . gle ga . . . zlato!
Kakve su ti oči male!
Pròbudi se — a i na to
Usne mu se nasmijale,
Nešto gledi, nešto sudi,
Slatko tepa, slatko diše,
Nešto gledi, pa se čudi
I ručicu malu siše.

Aj, što zuriš u nas tako,
Što bi, čedo, htjelo znati?
Aj, što zuriš, i onako
Dost ćeš rano progledati.
Šarne sad se slike čine
U nesv'jesti oka tvoga,
Al će minut, ko što mine
Slast od ml'jeka majčinoga.

Aj, što zuriš u nas tako?
I tvoje se svjetlo budi.
Aj, što zuriš, i onako
Otrovat ćeš rano grudi.
Ti se čudiš ovom šaru,
Istinu bi znati rada;
Saznat ćeš je po imenu,
A nać ćeš je — kô i sada!

Ljubavi.

Sini, zv'jezdo, sini sjajna
Kroz oblake ove tame;
Dodji, vilo, dodji bajna
Pa se malo nasmij na me.
Željo moja, danče b'jeli,
Kad ćeš k meni u samoću?
Ah ljubav mi srce želi,
Ljubav eto, sve što hoću!

Sanče sveti, vječna slasti,
Tajno mila, kad se ljubi;
Prvi bože, prva vlasti,
Gdje sve niče, sve se gubi.
Nebo što je, more što je,
Što čudesa u svijetu?
Cigla svetost — ljubav to je
U svom padu i lijetu!

Tko se pcnje sl'jepim žarom
Po biserje neba vedra,

Da okiti dugom šarom
Milom zlatu mila njedra?!
Tko će sa dna mora pusta
Otet pjesmu od sirene,
Slatka grla, sladjih usta
Da uspava dragoj zjene?!

Tko će srnut gluh i slijep,
Kuda glave spasti nije,
Tko će mr'jeti mlad i lijep
Mirno kako svetac mrije?
Mr'jet će, koga sred njedara
Rajem puni cvijet ubav,
Koga srce divom stvara
Ah s' ljubavi a za ljubav.

Majko svega, što se kreće,
I krilo mu u lijetu,
Ti jedino nebo sreće,
Čist serafe u svijetu!
Kada sve nam sm'ješno biva,
Kad nas život mrzi, zebe;
Ah to biva, iskro živa,
Što jedino treba — tebe!

Kaži, vilo, čisto lice
I omladi, što kud sane;
Blagoslovi, čarobnice,
Dane trule, otrovane.
Željo vječna, danče b'jeli,
Daj oraji tu samoću — — —
— — — Ah ljubav mi srce želi,
Ljubav eto sve, što hoću!

Prolaznost.

Dodji amo — — slobodno me nosi ;
Svejedno mi i kad bi mi takla
Lednom usnom, pogledom od stakla,
Što nam život ko i travu kosi — —
Svejedno mi — ne branim ti hira ;
Nisam piso zakonik svemira !

Dodji amo — — zlatila mi ime,
I med prve pisala me makar
Sve u ploče: u mramor i bakar,
Najvječnije medju besmrtnime ;
Svejedno mi — — ne burka mi čuvstva ;
Nisam piso zakonike društva !

Dodji amo — s pr'jestola me sruši,
I u crne tammice obori ;
Nek svjetina porugom me mori,
S prostačkim šakama nek guši ;
Svejedno mi — ne poželjeh kruna,
A od tebe ne ištem računa.

Dodji amo — žile mi raspali,
Vatrom pakla krv mi otruj vrelu,
I od muka na teškom raspelu
Ludačku mi stezulju navali ;
Svejedno mi, i gdje strah me nije,
Pružiti ću ti ruke obadvije !

Na bojišta i na razbojišta
Po sv'jetu me krvavom odvuci,

Poći ću ti nehajno o ruci,
Gledat ću te, ne ću reći ništa.
Ako katkad n'jema suza kane,
To su tudje zapekle me rane.

Dodji amo —, mjestu mi pokaži,
Gdje sam nekad gorke plako suze,
Što ih svijet pojeftino uze,
Ogolivši idealne laži,
Reći ću ti: Trica bila mala
Svaka suza, te je tamo pala!

Dodji amo — uz gromove reci,
Da priznadem veličinu tvoju,
Prkosno ću glavu dizat svoju,
U polomnoj tvrd ću stajat jeci
I gledat ću u nebesna vrata
Sedam n'jemih tvrdijeh pečata!

Zašto? Zato, jer nisam od sv'jeta,
S kojim sudi n'jemo tvoje lice:
Zv'jezde su mi braća i sestrice,
Duh mi lagan za granicu l'jeta;
Ne znam groba, košto nisam znao
Ni kol'jevke, kad sam u nju pao.

Ja ću napr'jed — bez suza i sm'jeha,
Ja ću kući, gdje su ideali,
Igrat ću se s angjelići mali
Gr'ješan u kost s pjesničkijeh gr'jeha,
Pa ću tako jednog mr'jeti dana
Pred vratima grada začarana.

Onda, kada nakon duga v'jeka
Lubanja mi izbaci se suha,

U prilici eternoga duha
Ja ću lagan stati pred tebeka;
Zajednički kratit ćemo vr'jeme
Gledeć kosti, očnice i tjeme . . .

Ne spominji samo onda ništa, —
Zajednički nać ćemo joj groba,
Uporedo mućat ćemo oba
Kraj njezinog vječnog pokojišta . . .
Moćda onda preda te ću stati,
Pa zaplakat — il se nasmijati!

Smrti.

Tajna vilo, što nam sklapaš oći,
Kad bi htjele da još malo glede,
Gdje u sreći il u kalu b'jede
Šareni se ovaj život toći.
Ah, al valja da ti hire plati
Svega bitka zadnje zrnice svako,
Ne znajući, nit će igda znati,
Da l' je bolje ili gore tako.

Tajna vilo mramornijeh usti,
U kojih se zalud milost prosi,
Ćije krilo vasseljenu nosi
Košto dimom vjetar vije pusti,
Ti koracaš sigurno i tvrdo
U v'jekove od v'jekova amo ;

Mi smo crvić, što mu slamka brdo,
A penje se za dlačicu samo!

Tajna vilo! vječno ti je slovo,
I ako je našoj volji kruto,
Što ti rušiš nemilo i ljuto
Sve, što niče, da oplodiš novo,
Što sve gine silom tvoga znaka,
I ta igra što je zakon čvrsti;
Al je gradja vječna i jednaka,
Samo oblik — tu su tvoji prsti!

Tajna vilo! sve u ljudskom duhu
Čas je brzi, a tebi u ruci —
Smrt i život tek su ljudski zvuci
Bez značenja Prirodi u uhu!
I ja znadem, da sam bio veće
Pre neg škrinu zipka mog života,
I ja znadem, da me nestat ne će,
Kad me tvoja vječna sila smota!

Sitna muha, što se suncem kupu,
Mene tješi, lako titrajući;
Ja osjećam ptiče milujuć,
Da smo isti i jednaci skupa. —
Tajna vilo, strah me nije mr'jeti,
Svog se humka plašno spominjati; —
Onaj zakon, što mi živu sv'jeti,
Jednako će mrtva milovati.

Svemirom mi mirna miso hrli,
Tamo joj je bez granice meta,
Tu dječinski zakone goneta,
S prirodom se željna tajne grli.

Tamo joj se slabo oko budi,
Zemske rane tamo joj se l'ječe;
Ta ondje su vječne majke grudi,
Okle ml'jeko svim jednako teče!

Tajna vilo, sruši i obori
Sve, što jeste, u prašinu jednu;
Provaliju svjetsku, nedoglednu
U kaosnu onu maglu stvori,
Al uzalud: razorna ti ruka
Rasadnik je novih tvorevina;
Promjena si, promjena si puka
Nakon jednog nesvršena čina!

Mrviš brda kano sn'ježne grude,
Sušiš one bezdan oceane;
Led će biti, gdje su cvale grane;
Sve drukčije, da još drukče bude.
Kroz v'jekove do vječnoga v'jeka
M'ješati ćeš ovako i 'nako;
Ja ne pitam, što nas ondje čeka,
Niti pitam, čemu je otako?

Ah, ta ti si s nama uporedno,
Atomi nam tvojeg vala pjena,
Korak sv'jeta samo tvoja sjena,
Čas nam svaki umiranje jedno!
Izišli smo, zapadamo s tobom
Na obzorju onih, što nas ljube;
A kako je za mrkijem grobom,
Uzalud se u to misli gube.

Kako nam je pred kol'jevku bilo?
Kako će nam pošlje groba biti? —

Ljudska tlapnja zalud tamo hiti,
Gdje je vr'jeme pečat udarilo
N'jemoj leši na uvela usta,
Moždanima na života snagu. —
Tu je Ereб, pustolina pusta,
I kud pošo, srneš po netragu.

Tajna vilo, sfingo mramorova,
Nesvjesna, vjekovita silo,
I jedini suče od v'jekova,
Pred kojim je sve jednako bilo,
Ne dam maha uzdahu ni suzi,
Kad mi pjesma do tebe se seče —
— — Zipko, grobe, zagrljeni druzi,
Ljudska suza rastavit vas ne će !

Kolo sreće.

o divlji vir, ko paklen ples
U vrtložini sve se kreće;
Kroz razuzdani živi b'jes
Zavrtilo se kolo sreće.
Nad njime lak se veo vije,
Pod velom b'jela sjaji djeva;
Ko sunce žarkim okom grije,
O ruci zlatna trāka s'jeva.
A na toj trāci plamna slova,
Gdje njeno ime gori sjajno — —
I preko gora i dolova

Glas njezin ori, vabi tajno :
„O amo ljudi, svijet c'jeli,
Sad sreća dar će svoj da d'jeli!“

I gle — odasvud sv'jet se jati :
I muško, žensko, mlad i star,
Sve hoće kola da se hvati
I gordi car i ubogar.
Sve zadnji prve ruše rede,
U bujici sav kipi sv'jet,
I dječicu i starce s'jede
Ko vrtlog vitla koloplet.
Baš ko kad žarka iskra pane
U mrāvinjak, pa mrav se öspě,
Kroz klance spregnut oluj plane,
Pa raspojas se morem pröspě;
Otako sv'jetu kipe grudi,
Uzmotali se tako ljudi :
I car i prosjak, div, bolesnik —
Sve jedno klupko, jedan bjesnik!
Milijun ruku kolo hvata,
Milijun strtih zemljom plazi,
Brat kao tigar vreba brata
I preko majke sinak gazi — — —
Uz malu, b'jelu nošku laku,
Uz hitru djevu gipka struka
I kljasta vidjaš, gdje o štaku
Sve klima, klima . . . sreću kuka,
A dobri duh ga natrag vraća :
„Zar i ti ūsta sa svog loga?!“
. . . Al — pluća kašlju, klima noga,
I on se opet štake laća — — —
Pak klima dalje — srće — srne

I klone, pane . . . oko trne,
A preko leši bez života
U novom klupku sv'jet se mota.
. . . I tisuć ruku suhих, golih
Iz sagnjile se pruža slame
I članke grči, prosi, moli:
„O srećo, daj se ozri na me!“
I stogodišnji s'jedi djed:
„O srećo!“ dahće zadnji hip,
I bljedne lice, gasne gled,
Al sreći zadnji teži hrip.
Kroz zadnju suzu još ju snije;
Sve tiše, tiše kuca srce:
I čovjek mrzne, čovjek mrlje
I — lúdi zadnjom kapljom krvce!

— — — Daleko od tog svjetskog kala,
Gdje skrvne zemlju čovjek-bjesnik,
Nad zemnim prahom lebdi pjesnik —
Daleko laži i od jala.
Nebesa sjaje na te oči;
Čas plane, s groze čas se koči,
Kad podlost gleda, pa ga mori, —
Il tuži čujuć vapaj jada
I pandže tudjeg ko svog jada
I kako grlo s žedji gori,
Poštenju gdje se korist ruga,
Gdje sve je crna bol i tuga:
Svi gr'jesi sv'jeta grud mu stisli,
A pjesnik ljubi — tuži — misli — — —

U sv'jetu mnogi cv'jet mu cvao,
I idol bje mu žarke grudi:

Ko uzor-žena, uzor-ljudi,
Ko sanko da mu zanos budi;
Za sanku sav je život dao — — —
On ljubi — ljubav mu je sve:
I život i raj, otac, brat
I svake mu je misli mat;
On ljubi — ljubav mu je sve!
Životu srca kucaj c'jel,
I njoj je vijek vas žrtvovo,
U plamnoj mašti brz i smjel
Na njojzi svijet svoj osnovu;
Al mašta kupi, mašta gradi,
Na razval zbilja krst svoj sadi!
I kad mu mnogi idol mio,
Uz neman se je crnu svio,
I onu grdnu avet mazi,
Što prva njegva boštva gazi,
Da srce mu se žarko koči
I krv mu stine, život mori
I zacakle se mutne oči
I suho grlo vatrom gori —
On — koji čuti pandže glada,
Do koga prši uzdah jada,
Koj pojmi jade sveg života,
On — osim srca — sav sirota.
I divovi kad svi bi svisli,
On . . . dalje ljubi — tuži — misli — — —

S nebesa uv'jek glasak blagi
Uz pjesnikovo čelo da'ne:
„Ne, ne daj mi se, sinko dragi!“
. . . I pjesnik gleda, vid mu plane.
On svetu onu ljubav pozna,

Zivotom koja svemir grije,
I čuje ona usta možna,
Po kojim bitak — jest i nije.
Njeg vječitosti plamen žari,
Pred kojim samo u prah pade,
Kroz svemir koji gospodari
I svoga duha njemu dade.
I ko kad svježa proljet bajna
Miloduh cv'jetak siplje s krila,
Kap melema mu vječna sila
Na usta šapće božja, tajna:
Medj duh i prah te stavih, sine,
Da čovjeka sa boštvom spajaš,
Da miso moja sv'jetu sine,
Da žedne duše ti napajaš.
Kad istina i demon laži
U tebi krvav razboj traži,
Sa krvlju srca barjak kvasi
I diž' ga, u znak čovjek da si!
A utjehe li trebaš kad,
Ti prezri tašte dare sreće:
Ni raskoš niti ljuta glad
Zamamit tvoju dušu ne će!

*

I pjesnik gleda svjetski b'jes
U vrtložini gdje se kreće;
U divljem vrutku kuha smjes
A kroz nju juri kolo sreće.
Nad njime lak se veo vije,
Pod velom b'jela sjaji djeva,
Ko sunce žarkim okom sije,
O ruci zlatna trāka s'jeva.

A na toj traci žarka slova
Ispisuju joj ime sjajno;
I preko gora i dolova
Glas njezin ori, vabi tajno:
„De na noge vas, evo krune,
Moj najprvi je evo dar!“
— — — I manu rukom — kruna mune,
O krvav bljesnu sunca žar.
I planu vika življa . . . življa . . .
I djisnu hrpa divlja . . . divlja . . .
Milijun strtih zemljom gmiže,
Milijun ruku u vis siže — — —

I gle — uz zadnje muke krik,
Ču silničkog se grla rik.
I tiran banu. Zlatna kola
Ramena drobe, prsa gola.
Bičalom svoje roblje plete,
Nek kola jure, neka lete!
A roblje samo ciči, vapi
I put svoj piše rujnom kapi.
— Nu djipaj, bokče sinji, samo;
Ja napr'jed hoću, a ti trkni!
U tvojoj zv'jezdi piše tamo:
Ti vozi, trpi; rob si — crkni!
I zvjersko lice planulo,
I mnogo t'jelo klonulo,
I mnogo oko zgasnulo . . .
Al preko leši mrtvih, strtih
Sve gobela se zlatna vrti.
I puče bič od trista traka — —
Dragocjen v'jenac pada s zraka
I bezbroj ruku za njim siže:

Na silničku ga glavu diže;
Sam vraga svoga vjenča rob!
— U ludoj igri luda kob.

— — — Daleko od tog svjetskog jada,
Nepomičan ko mramor ledan
Ukočio se pjesnik b'jedan,
Za suzicom mu suza pada.
I ćuti gdje mu rastu krila,
Nad blato gdje se zemno diže,
I tajna gdje ga nosi sila
Na mržnji gada Bogu bliže . . .
I čuje bajni, rajski glas,
Kor serafa mu pjeva vas:
I ti ćeš klonut srca mrtva —
S nebesne grane strunjen list;
Izgorjeti ćeš kao žrtva
Bez pepela, — ko alem čist.

Astrea.

Bila veće toplja, tija,
Kada čežnja nježi grudi,
Kad se ruka srcu svija,
Kada usna cjelov žudi —
Bila veće, meka, čarna,
Kad se svjetlo sjenom ljubi,
Kad se duša blagodarna
Razmićena u se gubi,
Pa oprašta sve i svima

I grli se sv'jetom c'jelim,
S dubokijem ponorima,
S oblačićem lakim, b'jelim,
Što se vije na visoko
I srce ti sobom vodi;
Zaneseno plije oko
Po azuru, u slobodi . . .
Ispod srca, pod oblačje
Skladan, bujan sanak diše,
I ti grliš srce svač'je,
S njim se stapaš i još više :
Praštaš svemu nježno, drago,
Zemljo moja, nebo moje,
I kroz svemir šapćeš blago :
Prošteno je, prošteno je! — — — —

— — — Dok sam tako u samoći
Plivo trakom mjesečine,
Pio slatku pjesmu noći,
Zv'jezda, cv'jeća i pučine,
I dokle je strujeć ona
Drhtala mi kroz sve žile
I šaptala vasiona
Toplom usnom majke mile —
Silnim mahom ruka neka
Trže nebom, mjesečinom,
Zemljom morem i dolinom —
I proplanu svjetlost čista,
Mene zan'je plima meka
I ne znadoh više ništa

— — — — —
— — — „Amo k meni, amo k meni,
Da ti kažem sv'jeta čare!“

Digoh oko
I visoko
Spazih krila silne vile;
Led što bije
Topliji je,
Neg što su joj oči bile.
A ona se lako pusti,
Smješkajuć se momu jađu;
Ah tako se smiju usti,
Koje sm'jeha ne poznadu!

„— Čula sam te — opila te,
Meka pjesma vedre noći;
Kovat stade sanje zlâte,
Ti sanjaru u samoći!
Praštao si sve i svima,
Grlio se sv'jetom c'jelim,
Sa dubokim ponorima
I s oblačjem lakim, b'jelim.
To je tako, kad iz kuta
Moj pjesniče, pogled l'jeta —
Sad ćeš tragom moga puta;
Ime mi je: Pravda sv'jeta!

* * *

Valom, brdom kamenijem
Njezina me diže ruka;
Srcem gledah krvavijem
Vrela slasti, vrela muka.
„— A sad gledaj! — šanu vila,
Što zamamna sjena krije!“ — —
Dobo slatka, dobo mila,
Ah to slika ljubavi je!

U sjenici gospodara
Kmetica se mlada stidi;
Oči pune topla čara,
U angjela što se vidi.
On se kune vidom oka,
Cjelovima usne lovi;
Zove Boga za svjedoka,
Da poljupce blagoslovi.
Kune joj se časnom rakom
Svoga oca i djedova,
Svoje krvi kapljom svakom,
Gordom slavom sa grbova.
Njeno oko mokro, meko,
Predaje se ženskim žarom;
Angjeo je što je kleko
Vjerujući pred oltarom.
Ah kad ljubav klupko splete,
Zar da čovjek to odmota?
A trgat mu konce svete,
Znači trgat nit života!
Dršćuć mu je o vrat pala,
Sklopila je stidne zjene;
Srce mu je svoje dala,
Al on hoće usne njene;
Dala mu je usne rujne,
Dala mu ih bezbroj puti,
Al on hoće grudi bujne — — —
— — Noć je gluha i noć šuti!
— — — — —

— — Ajdmo sada! — vila šanu
I pokri mi rukom oči.
Kad je skide, novom danu

Svitalo je sa istoči:
Vidjeh kuću ubogara,
Pred njom pjeva luda djeva,
Vidjeh lomna kmeta stara
Protjerana sa ogr'jeva.
Prognao ih plemić strašni,
Slab mu starčić slabo treba;
Kćerki ote vjenčić časni,
Zašto ne bi ocu hljeba?!

— — — Ja sam Pravdu sv'jeta gleda,
Reko sam joj: Evo — ti si!
Osvetit ćeš ovo čedo,
Ako dosle nikog nisi!
A ona je bl'jeda, šutke
Pogledala samo na me,
I ja vidjeh: obje ruke
Bile su joj povezane!
Ali diže silna krila,
Odbismo se sv'jeta širom,
Od nedraga do nemila
Motasmo se ljudskim virom
I došli smo jednoč oba
Na grobište — mrtvo polje —
Krst do krsta, grob do groba
Redao se gore dolje.
A na jednom malom brdu
Kopali su grob grobari;
Kopajući zemlju tvrdu,
Naisli su na grob stari,
A u grobu dv'je tri kosti —
I to trulo i to gnjilo —
Dv'je tri kosti, al je dosti

Da i srca tu je bilo!
Tada udje sprovod sjajni,
Sve gospoda u crnini,
Red se kreće veličajni,
Zlatan lijes u sredini,
Dim se vije, glazba svira
Tužec pjesmom žalobnicom,
A govornik srca dira
Naručenom besjedicom . . .

Zadrhtala silna vila,
Pogružena glavu prignu;
Na vatrena, širna krila
Vrh onog me groba dignu.
— Gledaj kosti! — strogo reče —
Pa se one djeve sjeti,
Što je ono bajno veče,
Ko angjeo sjala sveti.
A gle, ovaj lijes sjajni:
Znaš plemića mlada, živa,
Znaš li cjelov, šapat tajni
I što ponoć jošte skriva — —
Znadeš li ga, kako zbaci
Djevi s čela v'jenac čisti?
Pa nu, gledaj: ti mrtvaci
Zajedno će u grob isti! —

U dno jame lijes škrinu . . .
Ko da nema ni tu dosti,
Zapuni joj svu dubinu
I pritisnu suhe kosti.
Puče zadnja kost sirote,
Gavan li je u prah smlavi — —

Ah nekad joj vjencić ote,
Prah mrtvački sad joj gnjavi!

— — — Ja sam Pravdu sv'jeta gleda,

Reko sam joj: Evo — ti si!

Osvetit ćeš ovo čedo,

Ako dosle nikog nisi!

— — — Ali ona naglo zginu,

Kao svjetlo ispred noći;

Izgubi se u prazninu —

Ko da ne će više doći.

Otpušteni vojnik.

Baš na prag sjede, malne gô,
Islužio je ljeta duga;

A izjela mu lica bô

I nesvijesna stara tuga.

Povlačio se kojekud

Sve za bubnjarem usred hrpe,

Pa mali krst mu resi grud

I kiti na njem stare krpe.

Zabludio mu tupi gled,

Kud pukoše mu polja l'jepa;

Al vidi brajan: drugi red,

Tudjinac sad mu zemlju čepa!

I drhtnu — tu je majstor čvrst —

I malim prstom lulu kopa;

Baš čudno, dok je steko krst,
A eno kuća propa . . . propa . . .

A gledao ga stari drug,
Iz kuta lemeš s pluga teška,
I čini mu se: baš ko rug
Gle tupo mu se gvoždje smješka:
Ej, dobro došo; valjaš baš,
Na žutoj je l' ti lica trpe?!
Ma kao r'jedak čovo naš
Pozlatio si svoje krpe!

Al glavno ti je: nek si živ;
Otplatilo si krvni danak.
Tek Bog mu prosti, tko ti kriv,
Pa evo si ko igla tanak.
Da slučaj mene stvori kad
U biće kakvo, ko ti živo,
Pametnije bih, druže, tad
Ja svoje puške ispaljivo!

Al šutio je gladni drug,
Ni ne ču onu šalu ljutu,
A vraškim sm'jehom stari plug
Ućutao se u svom kutu.
Pa gviri, kako u taj čas
Bez desne ruke mladac šuti,
A l'jevom srećan, blažen vas
Sve gladi onaj krstić žuti!

Zaboravio u taj par
I pusta polja, muku ljutu — —
A zardjala ona stvar
Zadr'jemala je u svom kutu

I sniva: kud je čovjek lud,
Pa gubi ruke, lomi kosti —
I — dragi Bože — za sav trud
Tek krstić mu je jedan — dosti!

U badnjoj noći.

red kasarom gore dolje
Mrk se vojnik šeće;
O ramenu lunta visi,
Ko da joj se ne će.
Zakopao smrzzle ruke
A u rukav sivi,
Pa lozinku šapće suho:
„Bože, vojsku živi!“

Nad kasarom oblačine
Kano avet jezde,
Kroz oblake bistro vire
Neke male zv'jezde.
A sa zv'jezda i oblaka
Ko da zvonca ječe — —
Tajna noći, tiha noći,
Sveto badnje veče!

Ponoć kuca, Spas se rodi,
I — m'jenjaju straže!
U stražari vojnik mrki
Na pušku se naže . . .

Noć nijemu lavež buni
Tudjih mu strana,
A on misli na šarova
Od dječinskih dana.

I uzdahnuv suho, n'jemo
Na prozeble usti,
Traži nebom, gdje su kola,
Gdje vlašići gusti — —
Ovedrilo zimnje nebo,
Zvezdice se roje;
Tudje su mu, drukčije mu
Nad kućicom stoje!

Ponoć kuca — mila zvona
Skladno u noć ječe;
A jadnika pred kasarom
I zebe i s'ječe . . .
Pa se sjeća, da je lane
Uz čaku si stara
Božićnicu pjesmu pjevo
Kod časnog oltara.

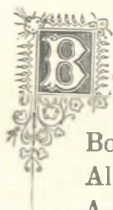
Ispala mu puška teška
I bolno se sjeća
Na majčinu milu glavu
I drhtanje sv'jeća.
Čini mi se, eno vidi:
Dim se k nebu vije —
I kroz tamjan al se žare
One oči dvije!

Ponoć kuca, Spas se radja
I — m'jenjaju straže — —

Pred stražarom puška zveknu,
Pa lozinku traže —
A on jadnik — upeo se
Leden mramor sivi,
Po propisu oštro vraća:
„Bože, vojsku živi!“

Stara slika.

Bojni redi — sve momak do momka;
Al bi bili valjani kopači!
Bojni topi — gvoždje potraćeno;
Al bi bili valjani orači!
A telećak — ao kože puste,
Al bi bila torba milosnica,
Što je babo darovima puni
Na badnjake i u dane svake,
Kad se vesô svomu praga vraća!

* * *

— Desno! — L'jevo! — —
Naprijed! — —
Teško je, al
Zapov'jed!
Kano str'jela
Juri red;
Puška s puškom
Upored . . .

Stani! — Stade
Kano zid —
Kamen t'jelo,
Kamen vid

„Čuješ, Ivo! — šapće Jovo —
U grlu me pali:
A panem li, podaj Mari
Ovaj prsten mali.
I maramu, što mi dika
Na oproštaj dade,
I taj cv'jetak sa livade,
Gdje joj dragan pade“.

„Čuješ, Jovo! — šapće Ivo —
Nesrećno sam snivo;
Pokojni me moj babajko
U celo cjelivo.
A panem li — ti se vratiš —
Pozdravi mi majku
I odnesi pozdrav ovi
Na groblje babajku“.

Jedan časak — još su ljudi;
Drugi časak — krv iz grudi;
Treći časak i — nebo se stresa,
To već nisu ljudi,
Već hrpe od mesa!

* * *

A u selu
Preko devet gora i planina
Jedna baka čeka sina,

A djevica svoju diku b'jelu.
O duvaru slika visi,
Pred njom žiža sije,
U nju glede, u nju pilje
Seljakinje dvije — —

I gle čuda! zaljulja se
Ona slika stara,
Zaljulja se, s klina zdrava
Pade sa duvara.
A sirotam ko da srce
Puče sr'jedom sr'jede;
Ne, ne plaću, tek se samo
Ko dv'je lude glede . . .

A po selu
Ide priča; gata se i baje;
Plaću seje, ljube, maje —
Ko u selu,
Gdje se svašta
Pod istinu i prima i daje!

A van sela
Vele: To su selske trice!
Ta dakako
Tko bi plako,
Ako kakva slika pade,
Il protuže kukavice!

Angjeo bola.

uga je umorna noć, crno je nebo i zemlja,
Kroz tu dosadnu tmušu nešto šušti i šapće.
Možda je rosa od suza, što se sa neba vraća
Pa tiho na jadnike kaplje . . .

U gomili gospodskih kuća, u sjaju čarnih tapeta
Nizu se kutići tajni, mirisni budoari,
Nad njima čadjava soba — ta neka nesreća hoće
Uviek sklad da kvari!

Tu se angjeo bola u vidu sv'jetloga duha
Nad prazni naginje krevet, da trudnu napipa nogu;
Al ništa — — na jastuku samo nešto ostade suza,
A jadnik luta — sprema se — Bogu!

Noćna zlokobna ptica vidje sa razvala stara,
Kako se uzmuti voda, kako se pomoli ruka — —
I opet umorna noć, i dosadna bezglasna tama
Šuti vrh groba ljudskih muka . . .

Angjeo svetoga bola u vidu sv'jetloga duha
Stoji uz prazni krevet, eterno pritišće čelo,
I gleda, gdje se iz vode mučena povraća duša
Onamo, gdje joj je ležalo t'jelo.

Gleda kako se tiho nad prazni naginje krevet,
Trula kako se slama čudno sv'jetliti uze,
I sveti poljubac čuje, s kojim se mučena duša
Povraća, svoje da poljubi suze.

Gleda, kako se čisti u vlastitoj krvi i znoju,
U suzama srca svoga, i kako se diže tada,
O svojem rodjenom krilu zapliva lako i voljko
Morem zvjezdanih mirijada . . .

Dolje — pod oblačjem tamnim crno je nebo i zemlja
I kroz tu dosadnu tmušu nešto šušti i šapće — —
Biti će rosa od suza, što se sa neba vraća,
Pa tiho na jadnike kaplje . . .

A gore — nad oblačjem tamnim, kud ljudsko ne vidi oko,
Alemi gore sjajni i živi;
Sklopljenih ruku i krila ondje se angjeo bola
Svojijem žrtvama — divi!

Prvi snijeg.

lovna, siva mrèna je neba — ko oko u lude
Sinji, ko pepeo zgasli kroz ml'ječnu maglicu
[dima;

Snijeg — to smrzle suze su, iz oka toga što blude,
Vjetar ih vitla . . . zima je, . . zima!

Padaju guste poljanom širnom, a velike grane
Šire se spram njih ko naručaj mekan. Upravo eto
Angjeo smrti silazi s njima, baš će da pane
Gorde na glave, što umiru sveto.

Prirodu gledam — jadnika kaošto, komu će zorom
Nasilna mišica oči zaklopit. Zbogom, o liste,

Brbljava lasto, o zbogom ti, bl'jedo sunce za gorom,
Zima je, zima; ljetni već niste!

Sada se čari vila ledëna, a njojzi pred dahom
Zelen se žuti i nabire suha, okom je koči;
S maglena tkiva je oprava njena, suhim nad mahom
Injem vezënom obucom kroči . . .

Za njom se voze lakim na sanama vesele šale:
Plesovi, šaptaj i drhat i stiskaji ruke na samu,
Salon i plazače glatke i maske, što očima pale
Žarče neg sunce o Petrov-danu.

Leti nad svime badnjački angjeo, dižuć visoko
Božićno drvce, stostruke darke pod njega meće;
Osmjehom rajskim gleda u radosno dječinjje oko:
Badnje je večë — večë je sreće!

Uza nj se b'jeda povlači, snijegom njuška ko zvijer,
Šestnaestljetnoj pastarci nosi božićna hljeba:
Zvona će pjevat Hosana! i s mraza će venut joj lijer . . .
Zima je, zima — grijat se treba!

Providnost.

(Narodni motiv.)

Maranila je čedo majka
Kroz tri ljeta kojekako:
O preslici i o ruci,
Malo čedo prenejako.

U petak je nešto glava
Zaboljela čedo malo,
U subotu izdisalo . . .
U nedjelju u grob palo.

Zakukala tužna majka
Kako kuka kukavica;
Kukala je neprestano
Sedam punih godina.

Kad se sedma napunila
Pa će osma da se množi,
Kucnu neko u pô noći:
— Angjeo sam — reče — boži!

Već su Bogu dodijale
Materinje teške suze;
Ako ti je sinak umro,
Bog ga dao, Bog i — uze!

I što nebo od vas radi,
Ako radi, to i znade;
Ustaj, majko, pa da vidiš
Je l' ti tuga što valjade! —

Poveo ju angel boži
Ravno noći u pô noći —
Oteglo se polje ravno,
Nikad tužnoj majci doći.

Padale su gorke suze
I na trnje i na cv'jeće;
Kamen se je raspadao,
Kud se tužna majka šeće . . .

I tako su jadni došli
Na brežuljak neki mali —
Tu je noćni vjetrić zibo,
Jedno t'jelo na vješali' —

— Evo — reče angjel boži —
Takav bi ti sinak bio,
Pa otari svoje suze;
Bog je tebi dobro htio. —

A majka je grlit stala
Svoje čedo o konopu;
Ljubila mu hladne ruke,
Ljubila mu hladnu stopu.

Zgrozio se angjel boži,
Kad ko lūda preda nj pade
I uskriкну groznu kletvu:
A što mi ga onda dade?!

Neznani grob.

Bizao je za slobodu
U junačkoj barjak saci,
Tko bi znao, gdje je pao
Med tolikim med mrtvací.

Puhnuli su vjetri pusti,
Raznjeli su prah junaku;
Ostala je samo krvca
Osušena na barjaku.

Strunuo je barjak slave
Kroz tolika duga ljeta,
A krvca je postanula
Domovine gruda sveta.

Al na grobu nepoznatom
Nema krsta, nema znaka;
Nitko ne zna, gdje se skriva
Osušena krv junaka,

Ah, al kolom naokolo
Vesela se pjesma ori;
Što slobodno srce čuti,
To slobodna usna zbori.

Tu unuku djedo priča
Sva vremena ona stara;
Kazuje mu u po čela
Uspomene od handžara.

Pa se onda kolo krene,
Slatka pjesma srca blaži;
Preko kola golub l'jeta,
Golubicu svoju traži.

Za golubom, pticom b'jelom,
I gavran se crni jati,
On bi pao, gdje je stao
Onaj grobak nepoznati.

Al ga plaši pjesma orna,
Pa se koban dalje vije,
Gdje slobode slatke nema,
Gdje pjesama čuti nije

A na grobu nepoznatom
Nema krsta, nema znaka ;
Nitko ne zna, gdje se skriva
Osušena krv junaka.

Al ni ptice nema crne,
Da mu vječni pokoj smeta,
Graktajući da mu čupa
Onaj stručak poljskog cv'jeta.

Već slobodno srce igra,
Slobodnom se pjesmom blaži —
Ah, otako angjel valjda
Na neznanu grobu straži!

Heronejski lav.*

mjesečevu svjetlu, u tajnoj dr'jema noći
Kaprena, selo malo, na prahu Heroneje.
To bajni joj je ležaj u magičnoj bljedoći,
A pokrila se plaštem od grimiz-epopeje.

* Nakon bitke kod Heroneje g. 338. pr. Hr., podigoše zahvalni potomci u slavu poginulim borcima protiv Filipa na bojnome polju spomenik: lava od mramora. Taj proslavljeni preostatak klasičnog doba oborio se tečajem dugih stoljeća, a ruševine nalaze se kraj sela Kaprene, gdje je takodjer i grob svete čete Tebanaca, koji padoše za svoju domovinu sve i jedan, kako se i zavjeriše. Grčka vlada pozvala je nedavno u poslu Partenona profesora Durma u Atenu, a tom zgodom uznastojalo je i grčko arheološko društvo, da opet uspostavi onog lava kod Heroneje. Srećna Helado, kraj ovakovijeh uspomena!

O kakav grimiz to je, o kako se rumeni
Neizbljedjela krvca, što nekada poteče
Za grčku zemlju dragu na krvavoj areni,
Sloboda kada sveta pred barbarina kleče.

U vrhu Akropole kad božica i djeva
Proljevala je suze i kad joj koplje klonu
I srce kad joj puče, gdje tudja zv'jezda s'jeva
Po mramoru Kadmeje i njenom Partenonu.

I kad je otac ljudi, Olimpa i bogova
Ukočio se gledeć, gdje krv se gusta puši
Na maslinovoj grani, u gaju lovorova,
I gdje se palma mira pod sjekirama ruši.

O Helado! još danas u tajnoj dr'jema noći
Kaprena, selo malo, kraj tvoje Heroneje;
Kroz v'jekove kroz duge, u magičnoj bljedoći,
Otkako plašt je pokri od krvne epopeje.

Sred gluha polja pusta, gdje sveta četa zginu,
Na groblju djece tvoje strahovit lave spava,
Pod svojom šapom čuva i Tebu i Atinu
I suzu katkad pusti od mramora mu glava.

U nizu dugih ljeta, u osvit krvne zgrade,
Iz sela kad Kaprene u ponoć kucnu zvona
Sa crkvice, što stoji kraj grobišta slobode,
Gdje pjevale su nimfe i lira Apolona,

Ah svakog tako ljeta, kad jekne zvonce noćno,
Strahovit lav se budi i diže se i koči,
I tešku šapu grči i — klone bespomoćno
I obore se suze po mramorovoj ploči.

Iz magle onda guste, što poljem popadala,
U povorkama dugim tek primiću se sjeni,
U strašnog lava glede sa oč'ma od kristala,
Sve starodavni to su i besmrtni Heleni.

I pričaju mu priče, da razvedre mu oči,
I pjevaju mu slavu o heronejskom maču;
Al on se nijem trese na mramorovoj ploči —
I plaću mrtvi ljudi i mrtvi bozi plaću . . .

A Macedonac pada na heronejske kosti
I pokornički spušta tu pobjedničku glavu.
I vapi, teško vapi: Ta' prošlo je, pa — prosti;
Sa Heroneje grčku proširio sam slavu!

Al strašni lav se diže, ko krv mu gore oči,
I grče mu se nokti i bokovi mu skaču
I sve se nijem trese na mramorovoj ploči
I plaću mrtvi ljudi i mrtvi bozi plaću.

Kad strašna ponoć mine i zadnja sjen kad ode,
A pjesnik neznan stupi pred lava kraj Kaprene
I pobriše mu suze na grobištu slobode
I poljubi mu grivu u žaru uspomene,

O tad ih mjesec gleda u zagrljaju dugo,
Na grobištu slobode gdje zagrljeni šute —
Svud noć i mrtvo polje i — ništa, ništa drugo,
Al ranu Heroneje tek lav i pjesnik čute.

Dva barjaka.

dri u cimbal šumni, idejo evangjeoska!

Jedan'est stoljeća ropskih psalam si šaputala;
Čekajuć dan slobode, ko lik od mrtvačkog voska,
Ti si na Golgoti stala.

Uz tebe beskućni prorok gorku je tužaljku pjevo,
Dok se ne ganu svijet; tobom ožaren evo
Šalje ti preko mora, s napornih, veljih daljina
Bouillona, Balduina.

Prēli se naroda talas. Šest sto hiljada str'jela
Posu u jednom mahu Saloma grada zide,
Crveni krsti časni s plašta ratnika smjela
Još se krvaviji vide.

Oni su pili piće da ga pjanijeg nema,
Golgoto, lavovi to su podno spomena tvoga;
Oni su pili čašu vjerskog oduševljenja
I ubit će u ime — Boga!

— „Gospod caruje danas, nek strepe koljena ljudi!“
„Sjedi na kerubima! Nek slave silu cara,
Svi koji pravdu ljube!“ „Slava mu imenu budi!“
— I Seldžuk pade u krv, skršeni rt handžara
O svetoj zveknu zemlji, ko strta ljutica guja,
A krstar zapjevo glasno: „Hosanah! Aleluja!“

Goni se ulicom vojnik. Plašne Judejke mome
Vire iza prozorka — s kamena saronске ruže —
Bujne im dršću dojke, u strahu samrtnome
Oči po strancima kruže — — —

Bajne haremske gospe čarne skrivaju oči,
Kraj njih muž i gospodar bodež òglèdâ tanak:
Uzalud konj mu rže, u boj ga krvavi roči:
Pre ginut će žena, pa — Franak!

Al grmnju s ulice vika, divlja, pobožna, žarka:
Na Golgotu! Pjevat će tamo „Te deum“ patrijarka!

* * *

Sve čovjek čovjeka nosi. Ko mravi Golgotom mile,
Penju se brdu na vrh, tura se hrpa i gužva,
Stoljeća nakon dugih, krvi i krvave sile,

Sjajna će pjevat se služba!
Tu će u dražesnoj slici biskupi crni i b'jeli
Pružiti si poljubac mira; žarka će planuti zublja,
Duhom Hristove r'ječi zbor će zapjevat c'jeli:
Ljub'te se, košto vas ljubljah!

A oltar? Golgotin oltar krvav je kam božanski,
Krst li je krvav na njem, kuda mu glava pala?!
Teso ga pomalo c'jeli narod je čovječanski,
Majčica Judeja čavle tek dala!

I sjajna otpoče služba. Mitre arhipastira
O južnom bljeskaju suncu. Isto sunašće ljubi
Sjajne im aleme drage, ob'jesno draška i dira
Kao i šiljak koplja, kad Mu probiše grudi!
Tamjan je zavio goru, kroza nj prodiru rāti
Silnih krstaških četa, ječe oklopi teški — —
Tamo od Maslinske gore mило sunašće zlati
Ruke, što kaju gr'jeh si viteški!

Na oči žena i djece suza je izbila žarka,
Plakala sva je vojska i starac patrijarka:

O Bože, o Hriste, o Bože, smiluj se s krsta na nas,
Evo smo ginuli za te, dok te nadjosmo danas!

* * *

On je visio gore o tvrdom drvetu krsta,
Visio v'jekove duge nad svojim ljubljenim gradom,
N'jem je gledao u sv'jet; kruna trnova čvrsta
Cvjetala jadnim cv'jetom, novom zaokom mladom.
Davno su prošla doba, svetu kad riječ reče,
Al gleda: krvca teče, premnoga suza kapa,
U srcu šiljak oštri reže i pali i peče,
Čuje još uv'jek zvek srebrnjaka — —
A tko bi katkad došo vrh njeg've svete gore,
Umjesto vjere odn'o bi komad krstove kore!
Pa je otvorio oči. Hiljade hiljada ljudi
Udara šakom u grudi, plače i milost prosi;
Tamjan se Njemu diže, sustalu krv da budi,
Psalam mu pobjedni nosi!
Sram tvrda krstova drva, kud ga pribiše sramno,
Krstaš se barjak vije, ime je Njegovo plamno!

I on je pogledo s krsta i vidje ulice mile,
Kud je djetetom luto, mila ga tražila mati,
Bijele vidja ruke, što su mu v'jenac vile
Proročkom gradu na vrati!
Maslinsku goru vidi, i krv si pokapanu,
I kamen onaj kruti, o kojem srvan pade,
I prvu šibu čuti i zadnju smrtnu ranu,
I sve što ljudstvu dade!
Kad nakon stoljeća dugih eto mu osvanu slava:
Lešine leže gradom, dršću žene i djeca,
S križarskog krstaš-st'jega krvava ljudska glava
Prevrće oči i jeca — — —

On je zadrhtao gore, danuo iz dubine:
Prosti im, oče, ne znadu što čine!

Ljudi su pjevali dalje, od čuvstva silna i žarka
Tripot u nesvijest pade sam starac patrijarka.

Eli! Eli! lamâ azâvtani?!

Na Golgoti je umro — a za kog je izdanô?
Je l pala žrtva ova il kasno ili rano?

Na Golgoti je umro i svijet za to znade,
Al od te žrtve davne još ploda ne imade.

A krv je tekla mnoga i srce tu je stalo,
Što nikad nije više onako zakucalo . . .

I v'jekovi su prošli daleki, strašni, crni,
Osušila se krvca i suha još se skvrni.

Prošetala se povjest u sramotničkoj halji
I što smo nebu bliži, sve od neba smo — dalji!

Na Golgoti je staro prelomilo se drvo,
Pokradoše mu čavle, — i to je bilo prvo!

U ime čovječanstva i bratstva i slobode
Počeše krvno kolo da bezbožnički vode — — —

I derala se družba od gadne strasti pjana:
Mi ubijamo, Bože, sve zbog Tebe — Hosana!

Na Golgoti je mrtvo i vjetrić tamo tajni
Tek cvili: Eli! Eli! lamā azāvtani?

A pokraj krvi davne i ispod drva suha
Sve milijuni vaze: O pravice, o kruha!

Da, ukidoste ropstvo i cirkus i hijenu,
Pa odvedoste ljudstvo u kršćansku arenu!

I tu u sjajnim ložama, u zlatu i u slavi,
Pod v'jencem i pod mitrom na debeloj si glavi,

Zapremili ste i vi i vaše gospe b'jele
Na pozornici sv'jeta sve najprve fotelje!

I gledate u igru od b'jede i od jada,
Gdje čovječanstvo mučno kô On pod drvom pada!

I tamnice o crne, gdje mnogi plač se gubi,
Kad takovi su ljudi: il umri ili ubi!

I djevojčice gole, a ispred sita suca,
Ah imale bi obraz, da nemaju želuca!

I sramotu i b'jedu i uvrede i varke
I uzdahe i laži i mnoge suze žarke.

A usred bare ove, gdje trovna gamad pliže,
Uzvisilo se drvo i Hrist se na njem diže.

I gleda gdje su ljudstvu sve gori crni dani,
I plače: Eli! Eli! lamā azāvtani!

Badava gordo kube i mramor Panteona,
I papuče od zlata i orgulje i zvona!

Badava tamjan mnogi i ponosni oltari,
Badava alem gori na kruni i tiari!

Ah Golgota je pusta i vjetrić tamo tajni
Tek cvili: „Eli! Eli! lamâ azâvtani?!“

Resurrectio.

ožar suklja ulicama, nad Parizom samrt l'jeta:
Osamnajstog grmi v'jeka osamdeset i deveta.

Kroz noć vrve mrkle sjeni, pa valjaju kam i drvlje
I penju se divljom vikoni na stratila ko će prvlje.

Pod nogom im daska praska, bršivo se drvo svija;
Gladna z'jeva barikada, trobojka se vrh nje nija.

Njom se gole pletu ruke, vrzu noge — sablast prava,
Po njoj vatra sa Bastille žuto-rujno potitrava . . .

I velike sjeni baca ulicama u dubinu,
Pa stravične crte suče u dimljivu pozadinu.

Vrh gomile barikadi truo stolac deran klima;
Nekada je pr'jesto bio pomazanim kraljevima.

Prevrat mu je grimiz svuko; ko na stupu od sramote
Dršće poput babe stare, skinut suhe do golote.

O kičmi mu, gdje su nekad odmarali kralji t'jelo,
Trikolorni st'jeg leprši obijesno i veselo.

Požar suklja, samrt staje i oštricu diže kosu,
Rukom mane: top i puška po gredama zrnje osu.

Stresla su se silna rebra; neko pada, neko kleca,
Vrh gomile stoji samo jedan čovjek na lik sveca.

Niti kleca niti pada, već granitna kao st'jena
Stoji velik usred grāda od olova ražarena.

Podigo je desnu ruku, o njegovom kažiputu
Sve se kreće, sve se vitla u požaru i barutu.

— „Za Francusku!“ neko viknu — njemu oko suzom
Vidi mu se i on negdje imao je domovinu! [sinu,

— „Na osvetu!“ viknu drugi — opet mu se oko sv'jeti,
Vidi mu se: trpio je, al ne um'je da se sveti!

Već ustaje čvrstom stopom, barikada sva se trese,
Na gomilu glavom manu i naprijed podiže se.

Pa koracim velikima na krvave grede gazi,
Za njim rulja poderana po utrtoj srne stazi.

I pokliče: „Za jednakost i za bratstvo i slobodu“!
I pojuri za neznancem na velikom njeg'vom hodu.

Poznao ga niko nije i okle je med nje došo,
Pob'jedivši nisu znali, kud je tajni stranac — pošo?

Samo oni, što su zrnom pogodjeni smrtno pali,
Nazriješe ispod suze, što im zadnja oči zali:

Iz neznana da je došo i u neznan da se vinu,
Ko meteor, što na časak rasvijetli pomrčinu

Gledahu mu sjajnim tragom, izdisahu lako, tio:
Hrist je ovo s križa sašo, sad je evo u nas bio!

Zadnji Adam.

a ista nikad nevidjena usta,
Što nekada su životvorno rekla:
„Nek bude svjetlo!“ — i to svjetlo bi:
Ta ista nikad nevidjena usta
Zan'jemila su; krvca što je tekla
Kroz žile sv'jeta smrznu se i susta,
A zemlja bje ko stožer ledeni . . .
Svjetlonoša se izmorio s'jedi
I mrča mu se lice,
Niz zlačane mu nekad trepavice
Za suzom samo suzica se ledi.
Bez smrtne sv'jeće, bez samrtnog zvona
Mru bozi, svjetlo, vasiona . . .
— — — Oj zbogom, Febo! — glasi se Geje struje,
Oj zbogom, Gejo! — pozdrav je od Feba,
A n'jemi Fatum grdan sanduk kuje
I leden prevjes tke im preko čela.

Mru bozi! čudno kako brzo bl'jede
Te sjeni, što ih strah i varka sprede
Pod Himalajom il na vodi Nilu,
Na p'jesku pūste, na Olimpu gori
Ko Moloha il čarovnu idilu,
Kad čovjek poče da nebesa tvori,

Da vječni Sveduh nedomašan nikad
Sve čudno se je smješkao kadikad.

Mru bozi — košto magla vrh pučine,
Mru — košto sanja u prozorje mre,
Mru — košto svijest na samrti gine
I s njome ljudske tlapnje sve!

— — — Tek tko se ono potrbuske svija
Ne lednoj kori mramorna vedrača?*

Za njime smrt se ko lavina vija,
Da sn'jgom zadnjeg zasiplje mrtvaca,
A on još diše zadnjim d'jelkom pluća
I još se giba zadnjom kapljom krvi;
Božanstva gdje su pala umiruća,
On ne da da se smrvi!

Vrhunci brda, mora i doline
Pod krutim ledom leže izravnana,
A on zar sami grobne sred tišine
Da zadnji bude krajem zadnjeg dana?!

I tko je taj što živio je dov'jek,
Da vidi konac svjetskim mirijadam?
Je l' Bog? Ne, slabi, posljednji je čovjek,
Na odru sv'jeta izdišući Adam.

I tu je pao! Žile mu se koče,
I savija se zgrčenijeh šaka,
A suha rebra uporno se bôće —
Ah zraka! zraka! zraka!

I ne će mr'jeti; ne će! ne će! ne će!
Nek mriju bozi, vasioni svemir,
Nek mrije sve, al ljudstvo prkoseće

* Kristal.

Svoj danulo mu nemir.
Pa on je tu ko zadnji od Titāna,
Ko zadnji svjetlac prometejske vatre,
Da pita, prije nego smrt ga zatre:
Za čega ta nirvana?
Buntovnik mrtve što bogove dira,
I — tužitelj svemira! — —

— — Ah nekada, što ne vidje mu oko,
Ti bajni luzi — gdje su?!
I tropske palme do neba visoko
I sjajne zv'jezde u majskome kr'jesu
I brze r'jeke — ko da biser teče
I more silno, jedino i samo,
Oblaćci laki u zoru i veče,
Gdje su . . . kamo?

Slavujak mali, mjesečina bajna
I vrela krvca i milje života
I cjelov žarki i još mnoga tajna,
Tajna i divota!
I radost slatka — tā sve raduje se,
I ob'jest laka — tā sve ob'jesno je,
Vjekovit blagdan — tā sve miluje se —
Kud je — što je?!

Cijela povjest pokapana krvi,
Jednakost, bratstvo i sloboda!
Da čovjek bude do nebesa prvi,
Da Bogu ruku poda?!
I sve na zemlji što se rajem zvalo,
A čovjek svojim stvorio je znojem,
Sagradiv carstvo Edenovo palo
O trudu samo svojem?!

— — — Tek vječni led! I žile mu se koče
I savija se zgrčenijeh šaka,
A suha rebra uporno se boče,
Ah zraka! zraka! zraka!
Još ne će mr'jeti; ne će! ne će! ne će!
Nek mriju bozi, vasioni svemir;
U njemu vapi ljudstvo prkoseće,
I vječnog duha nemir!
Da pita: kud je što se rajem zvalo,
A čovjek svojim stvorio je znojem,
Sagradiv carstvo Edenovo palo
O trudu — samo svojem!

Al gle! s daleka sjevera onamo
Na polutnik se silna santa skliže.
Niz led i snijeg prašti amo tamo
I juri sve to bliže.
A na njoj čudnim odrazom se sije
Sred pustog leda ukočeni krst,
Sa svetog Petra možda il Sofije
Oborio ga sverazorni prst.
Oborio ga pred hiljade davne
Sa gordog visa, s ponosnih kubeta,
I odvlači ga preko pūste stravne
Na odar zadnjeg Adama i sv'jeta.

I zadnjim kretom ruke
On grabi krst, al žile mu se mrznu,
Uz zadnji jecaj samrtničke muke
Tek nemoćno se trznu,
A usna samo ukoči se n'jema
U gorki sm'ješak beznadja i jada;
Na tvrdi led mu mrtva glava pada,
Ko pitanje što odgovora nema.

Tek gorki grč — ko ocjena božanstva
Na zadnjoj mrzne usni čovječanstva.

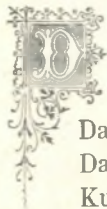
I prostro se je izdanuvši tako
Cijelog ljudstva oboreni lik,
A bl'jedim noktom zadnje što je mako:
Napisao je u led — upitnik! — — —

— — Praminja snijeg i pokriva žurno
Taj zadnji znak, što čovjek ga je piso,
Ko svjedočanstvo očito i burno,
Na zemlji da je bio i bitiso!
Praminja snijeg, sipa inje gusto
I silne grude naokolo baca
I krije znak pod noktima mrtvaca,
Sve više nada nj brdo valja pusto:
Spomenik sv'jetu, što ga više nema,
Do neba gruda ledena, golema!
A pod njom spava kao luda sanja
Sve, što je bilo, da isprazno prodje
Bez glasna traga, dokle opet dodje
Nov kaos mutni do — drugog izdanja!

Pamet i sreća.

(Po pripovijedanju jednoga muhamedovca.)

ošla Pamet u sv'jet ovi
U sredinu braće ljudi,
Da ih uči, da ih puti,
Da im pospan mozag budi.
Kuda ide — sve se diže,

Kamo stiže — čuda stvara;
Amo, tamo . . . eto ljudi
U prirodi gospodara,
Klanjaju se sili uma,
Pr'jestolje joj dižu slavno,
Klanjaju se, tamjan pale — —
Ah — al to je bilo davno !

Jednog dana — vedro bilo —
Pošla pamet da se šeta;
Sluša pčelu i slavuja,
Razumiје šapat cv'jeta;
Blebetuše sluša koke,
Po granama što vam sjede,
Sluša crva, gdje se moli,
Da ga pjetlić ne pojede.
I još svašta čuje, znade,
Pa nosnice širi holo,
Pa se pita; je l' tko veći
U svijetu naokolo?!

— — Nuto čuda! tko je ono,
Što je tako gordo gledi?
Kan'da joj se drsko ruga:
Baš ti hvala mnogo vr'jedi!
Ljuta Pamet baš u živac
Pogodjena ljuće planu;
— Tko si, što si, nevidovna,
Iz koje li rupe banu?! —
Mrska riječ bijes radja;
Tko je veći? — Ja sam veća!
— Ja sam Pamet, a ti ludo?
— Ti si Pamet, a ja — Sreća!

Poklaše se žene ljuto,
I da nema goreg kara,
Dosjeti se Pamet jedva,
Da mirnije razgovara.
Pruže desne . . . oklad vežu,
Da se krenu u sv'jet b'jeli,
Pa onako neka bude,
Kako će im sv'jet da d'jeli!

Idu žene, idu . . . idu,
Uski su im svuda puti;
Muka im je, e na kojoj
Slava li će ostanuti?
Al uzalud, nikog naći,
Gdje bi oklad okušale;
Idu žene, idu . . . idu
Pa su nešto gledat stale — — —
— — — — — — — — —

Jezero se malo širi
Podno brda mila lika,
Po obali nešto luta
Kano slika očajnika.
— Spasimo ga! — Pamet sanu —
— Darujmo ga! — doda Sreća;
Kušajmo ga, da vidimo,
Čiji dar je c'jena veća!

Stigoše ga, digoše ga,
Nahraniše gladna crva,
Odrediše, da ga Pamet
Darivati stane prva.

C'jelo znanje ovog sv'jeta
U prst mu je mali stalo,

On postade umnik prvi,
Što ga ikad nebo dalo.
Svi ga hvale, al mu vele,
Da umije previś' toga — —
I — eno ga — bokca umna,
Eno ti ga bosonoga!
Amo tamo, i od gladi
Na kostura sjeća likom;
Baś nikako da bi postô
Ma ni zadnjim podvornikom!
U očaj ga b'jeda tjera,
Teška b'jeda i glad žuta,
Ispala mu rebra suha
A kroz rupe od kaputa.
U talas se hladni baca,
Al ne dadu mrijet ljudi,
Iz vode ga opet vade,
Pa pred kralja, da mu sudi.

Na pr'jestolu sjedi kralju,
Mudrijeg mu nema para,
Kad mu eto dovedoše
Samokrvna zulumčara.
Udje jadnik . . . gledi kralja:
Od jedared skoći brže,
Koliko bi okom treno,
S glave kralju krunu trže.
Trže krunu i ko luda
O pod naglo njome tresnu.
Vika . . . buka, trista maća
U rukama vjernih bjesnu! —
— Vodite ga! — grmnu kralju.
Svijet urla: „Nek se vješa!“

— Vodite ga! — Pecite ga!
Obješena za ušesa!! —

Odvukoše gladna miša,
Na ruke mu gvoždja meću,
Pred tamnicom, mrskom kućom,
Stala Pamet zvati Sreću:
„Čuj me, sejo! — Pamet kaže —
Čemu da se jadnik pati?
Dala sam mu što sam mogla,
Šta ćeš ti mu sada dati?
Napunih mu punu glavu,
Koliko sam sama znala;
A on evo punom glavom,
Ponio se ko — budala!“

Nasmija se Sreća samo,
Pred kralja se smjelo šeta:
„Čuj me kralju, mudri kralju,
Što moj slabi um goneta.
Istina je, gr'jeh je strašni,
Što ti s glave krunu trže;
Nu, moj kralju, mudri kralju,
Ne prosudjuj čina brže.
Čin je čudan; bit će nešto
Što u glavu bokcu dunu;
Umni kralju, dobri kralju,
Da vidimo tvoju krunu!“

U prašini kruna leži,
Osmjehom je Sreća gleda;
Od jedared plašna skoči
Ko od zmijskog od ujeda . . .
. . . . Što je? — Bože! — Bježi kralju!!

— — — Stoje slugе, bl'jedi šute,
Gle — iz krune mrko viri
Trovna glava guje ljute. — —

... „Ti ga mučiš, ti ga vješaš,
Ti ga daješ živa peći,
Valjda što ti život spase,
Pre neg ti je mogo reći?!“

Stoji kralju — zove slugе,
Dovode mu roba sinja;
„Evo — reče — od mene ti
Carska budi milostinja;
Evo tebi vlasti pola
I evo ti moje kćeri;
Živ mi bio, zete dragi,
Plaća to je tvojoj vjeri!“
U kraljevskom sjajnom dvoru
Glazba bije, kolo pije;
Pred kraljevim dvorom sjajnim
Praštaju se žene dvije:
„Tko ga diže, tko ga spase,
Tko ga pope carskim zetom,
Tko je, kazuj, sila veća,
Da se titra ovim svijetom?“

Tako Sreća Pamet pita,
Al se Pamet vidi ljuta;
Rastaše se, i od tada
Sastanu se r'jetko puta!

Kako je postala nada.

 tamnini, u davnini,
 U srcima prvih ljudi,
 Kad je demon s neba pao
I u ljudske ušo grudi
I veliko kad je biće
Odreklo nam dar milosti,
I kada je čovjek padô
Pod teretom ništavosti,
Kada na prag od Edena
Bog keruba stroga vrže
I kad kerub mjesto mača
Sa nebesa munju trže,
Kad se širom zemlje majke
Božja riječ orit stade:
Nek je kleta gruda svaka,
Kuda ljudska suza pade!
I kad se je gorom, dolom
Uzdisalo „aj“ i „vajme,“
Kad je Kajin zemlji vikô:
Otvori se, progutaj me! — — —
Duh veliki jednog dana
Sašao je sa visina,
Pa je gledô Eden davnî
I strogoga kerubina,
I kad vidje zv'jeri razne
Edenom se igrajući,
A pred rajem samo ljude
Uzdišući, vapijući,
U strogom mu onda srcu
Bude nekud teško žao,

Pa je tajno medju lišće
Jednu suzu proplakao . . .

O suze su svemoguće
I od svake kletve jače,
Al samo je tužno, tužno,
Što Bog tako r'jetko plače !
I kako mu suza pade.
Onako je cv'jetak nikô;
Zamirisa od tog cv'jeta
Eden-milje vaskoliko.
Pitahu se ruže rajske
I sve ptice i leptiri :
O gdje li je cv'jetak novi,
Što otako bajno miri ?
Al uzalud širom raja
Nijesu ga našli nigdje,
Našo bi ga samo onaj,
Tko i božju suzu vidje ;
Al je vidje cigli samo,
Od čijeg je oka pala,
I samoća, koja ju je
Pod koprenu zakopala,
Da ju svake skvrni čuva,
Što iz ljudskog oka struji,
Da je ne bi odat mogli
Ni leptiri ni slavuji.
Lakomo je ljudsko oko,
I što vidi, to i želi,
A ljepota teško da ga
Zbog ljepote tek veseli.
I zato je teško naći
Onaj kor'jen božjeg cv'jeta,

Nerado se ljudska noga
Preko trnja do njeg šeta.
Tek što rajem izgubljenim
Miomir se njegov širi,
Ne znajući obl'jeću ga
I slavuji i leptiri — — —
A pred rajem zatvorenim
U očaju ljudstvo luta
I tvrda mu zemlja majka
Izgubljene suze guta,
A za njime i pred njime
Stotinu se jada vija
I prolaze tako v'jeci —
Besmislena tragedija.

U počinak jednog dana,
Na vrhuncu od očaja,
Tresnu Adam grješnom rukom
Na zaprta vrata raja,
A za njime ljudstvo c'jelo
Srnuo je puno b'jesa,
I potreslo kletvom vajnom
I zemljicu i nebesa;
Zgrozio se kerub strogi,
Na troje mu puče pāla,
Toliko je b'jeda ljudska
Božju srdžbu nadjačala,
A kerub je u nemoći
Gledo divlja ljudska jata
I oružje polomljeno
I skršena rajska vrata — — —

Hrlio je Adam dotle
Preko raja poput zv'jezde,

Hrlio je, mislio je,
Da za njime braća jezde,
Uz koje se prvi bori
Za podr'jetlo od božanstva
I za ona prava sveta
I za obraz čovječanstva.
Ah al Eden ima svega
I jabuka i koješta,
Kroz jabuke mjesec škilji
Ko svodilja stara vješta,
I trajalo dugo nije,
A to ljudstvo sito, pjano
Zapjevalo razdragano,
Poigralo razuzdano.
A zvjezdice s mirna neba
Šetahu se svojim t'jekom
I titrahu očicama
Sve od rugla nad čovjekom,
Smješkajuć se onom ljutom
Adamova srca jadu,
Gdje mu braća slatko hrču
Pod jabukom i u hladu
Sve bez brige i poleta
Za podr'jetlo od božanstva,
I bez pojma i bez volje
A za obraz čovječanstva.

Hrlio je Adam dotle,
Dok pred božje lice panu,
U duši mu sveta vatra
I čovječstvo i sreća mu.
I kad dobri Bog ga spazi
Puna svete želje same,

Preblago će njemu reći :

„Što mi želiš, moj Adame?“

Al je drsko ljudsko čedo —

— Što li želim? I još pitaš,

Ti što ljudske vidiš misli,

Što u ljudska srca čitaš!

Zar ne vidiš zmiju ljutu,

Što nam žive grudi dere,

I prokletstvo što ga metnu

U mlijeko od matere?

I čemu nas onda stvori,

Kad nas prokle u sjemenu — ?

I je li nam očaj ovi

Na čast tebi i imenu?!

Gle za menom pleme moje

R'ječ od tebe svetu ište :

Odgovori, zašto stvori,

Zemlju kô i mučilište?

I što misliš, dokle jošte

Da nas tvoja ruka bije ;

Odgovori, o tako ti

Svih nebesa velikijeh!

Nasmija se milost božja :

O Adame, čedo moje,

Ogledaj se rajem mojim,

Gdje li ti je pleme tvoje!

— Okrenu se Adam ljuti,

I kad vidje, što se desi,

Obori se, tek što šanu:

Smiluj mi se na nebese!

To je Bogu žao bilo;

Da bi žalost manja bila,

Bog Adama opet diže
U nov život iz mrtvila
I reče mu: Eto, sinko,
Sad si opet Adam stari:
Tek se čuvaj od afekta,
Jer to živce silno kvari!
Vidiš, brajko, neko tamo
Pod jabukom prste liže,
Neko opet drukče misli
I za druge bune diže,
Izmed srca i želuca
Sporazum se zalud ište,
A ja imam u toj stvari
Sasvim treće stanovište!

I — počeša Bog se dragi — :
Opet znaš su l'jepe stvari,
Kad ovako ko za druge
Nosi kožu po pazari';
Ima u toj tvojoj vatri
Angjeoske nešto zere,
I ti si mi — kako vidim —
Zbilja ostô bez večere!
Al da bude svakom pravo,
Primiriši cv'jetak ovi,
Tu sam, mislim, negda plakô
Zbog gluposti čovjekovi'!
I kad bude tebi teško
Od jada ti u plemenu,
Nač ćeš snage u tom cv'jetu
Na nevolji odgojenu.
Nek te njegov miris prati,
Al cvijet će bit uza me,

A ja sam ga prozvô „nadom“;
A sad ajde, moj Adame! — —

I onda se praskom silnim
Eden sruši i premota;
A Adam se s ljudstvom nadje
Na početku od života . . .

Protekoše dugi v'jeci,
Kroz borbu se život vija —
Protekoše dugi v'jeci —
Besmislena tragedija.
Gine često ljubav, vjera,
Ginu mnogi ideali,
Samo nada, pusta nada
Uv'jek jošte srca gali.
I kako je pala negda
S rastužena oka sveta,
Pod oblačnim i sad nebom
Najradje će da procvjeta.
I da cvjeta, da se širi,
Najbolje joj suza prija;
Kroz nju nam se mili život
Besmislena tragedija.
A komu je korov svjetski
Zagušio miris nade,
Pa mu srce pusto stoji,
Pa ni suza ne imade,
Već propada dublje, dublje
A sa srcem izgubljenim,
Kad zaludu kucat mu je
Pred nebesim zatvorenim:
O nemojte nikad kleti
Izgubljenog onda sina,

O nemojte nikad reći,
Da je ljudska izmetina!
Smilujte se i kroz suze
Na mrtvaca gledajte živa;
N'jemo samo nebo znade,
Zašto i to katkad biva!

Angelus.

kako milo dršće vazduhom
Tvoj meki glasak — žica srebrna
I kako mi je slatko slušati
Taj blagi pozdrav snene večeri.
O reci mi, o koji dobri duh
Iz tvoje čiste jeke šapuće,
Pa meni ti je tako lagodno,
A slušajući te, sveta pozdravi!
I nešto kao topli poljubac
Golicajući mi grudi dodira;
Kô da je čisti seraf sa neba,
S oblaka meni pozdrav donio.
Od goluba su krila njegova
I s njima mi je oči pokrio,
Da mjesečev me tračak ne budi.
— O spavaj, — angjel meni govori —
Jer Bog je noć za one stvorio,
Na koje nije danju mislio!

— Ne pokrivaj mi oka, serafe,
Kad duša mi je n'jemo gledati,
Gdje gine zadnja luč na zapadu.
I onda drhtne zvonice večernje

I uzvije se glas mu pod nebo,
A anđel rajske dveri otvara,
A tiha noć u ruhu odmornom
Nad glave naše krila razastre.
Ja ljubim crnu, n'jemu kraljicu,
Ja ljubim njezin mrtvi zagrljaj
I slatko mi je glavu umornu
Položit joj u krilo pospano.
I onda tako polunesv'jesnu
Na nepomičnom njenom koljenu
S daljine slušat talas zvukova.
Sve oko mi se tada rastapa
U bezdnu pustog, vječnog svemira,
A poput rose sjajne sićane
Moj željni pogled svud se raspline
Po hiljadama sjajnih alema
I prodire joj tanku odoru
I u srce joj tajno ulazi,
Pa ondje zaspi slatkim umorom.
Ah tako valjda samo spavaju
Tek do dva srca, što se miluju
I što su baš u dugom cjelovu
Od silnog žara kucat prestala.
A Bog ih gleda i Bog govori:
O, nemojte ih buditi, nemojte,
Jer njihove se duše stopiše
Na drhtavici dviju usana,
I jedno bi se samo vratilo
U grudi natrag ko u tamnicu!
O i ja tako, čisti serafe,
Od strasti ljubim n'jemu kraljicu,
A ljubav našu tiho pozdravlja
Iz trave glasak sitne hubice,

Iz lišća drhtaj krila pticijih,
Iz luga slavuj — srca razgovor.
A poljsko cv'jeće ono maleno,
Što istom se je zemlji otelo,
I ono hoće da nam ugodi,
I ono našu ljubav miluje.
Pa diže one male listiće
I diše čistim vedrim mirisom,
Ko šapće, malo: Da l' nas vidite
I čujete li, što vas volimo?!

O čujem vas, o poljski cvjetici,
I tebe mali, sitni crveni
I tebe dragi, b'jeli nevini
I tebe plavi, čisti listiću;
Ta vi ste moga srca utjeha!
O na vas rado usne privijam
I ljubim onu grudu blaženu,
Na kojoj ste mi l'jepi niknuli;
A slaba mi je ruka gotova,
Da bujni onaj korov iščupa,
Te oko vas se trovan šepiri.
O mili moji mali cvjetici!
Nebesa su vas sama složila,
Da budete mi oku naslada,
U duši da vas nosim vavijek
Ko melem blagi mnogim ranama,
Vi mili moji mali cvjetici!

Pa ne skrivaj mi oka, serafe,
Da gledim vedro u noć duboku,
Da ljubim ono cv'jeće sićano,
Što kroz noć tamnu divno miriše.
Tek od njega sam spleo kiticu,

Na rodjenim je čuvam grudima.
I lutajući dugim cestama,
Na koje se je tama nadvila,
O ljubim samo n'jemo, očajno
Od žarkog čuvstva tamu ponoćnu
I ona mala do tri cvjetića,
Što kroz noć crnu snažno odišu.
I kupim rosu dugim stazama,
O ima rose mnogo — premnogo,
I moja noć je rosom osuta.
Al rosu kupim, cv'jeće zaljevam
I moje cv'jeće ne će venuti.
A što je rosa cv'jeću sitnomu,
O to je suza oku ljudskomu!
I moja noć je rosom osuta
I grud je moja suza prepuna;
Na grudima su do tri cvjetića,
I moje cv'jeće ne će venuti!
A doć će možda časak sudjeni,
I mene će se nebo sjetiti,
Pa s vedrog će se, žarkog istoka
I mojim željam sunce roditi,
Na obzorje mi tamno, ponoćno
Uzvinut će se zv'jezda velika,
A moje cv'jeće, rosom osuto,
O još će ljepše onda cvjetati!
Al dok me guši tama s ponoći,
Kroz koju moje želje lutaju
Ko rasprštana iskra ponorom,
O dotle ljubim tamu s ponoći
I sitno cv'jeće rosom zaljevam.
I zato mi je blago slušati,
O tvoju jeku, zvonce večernje,

Kad pozdravljaš mi nebo sumračno,
Tvoj glas je glazba mojim mislima!
A kada jednoć jekneš zoricom,
Da budeš vjesnik dana novoga,
Ah ja ću onda ko i ptičica
Uzletjet lako nebu pod oblak,
I pjevati ću pozdrav radosni
U slavu sunca, dana novoga,
I cvjetićima mojim malenim
I crvenomu, b'jelom, plavomu,
Na koje mi je suza padala,
Da nadoji im perca lagana,
U dugoj noći, mraku gustome!
Sve uzdišući pjesmom iz srca
I pjevajući samo onima,
U kojih gori iskra ljubavi,
U kojih ima vatre božije,
Pa znaju, što je tama ponoćna,
Te leži poput teška kamena
Na poletnomu krilu našem —
Ah, pjevajući samo onima,
Što s mojim srcem n'jemo uzdišu,
A bolujući tugom jednakom!

Noć na Foru.

Ko pusto groblje slave pokopane,
Po kojem miso na uzdahu prši,
Preda mnom dižeš stupe rasklimane,
Preda mnom stereš polomljene krši.
Bljedolik mjesec — svjedok tvoga cv'jeta

Po tvojim sjetnim ostancima plazi,
Do mrtva srca kroz prašinu slazi,
Ko snužen čuvar uz mrtvaca šeta — — —
Nek laka noć ti! Rim tvoj slatko sniva,
Tišina brda sedmera mu skriva,
I toranj isti cara-okrutnika*
Sve u snu čudne preživljuje dane
I na te, kamen, kameni se sâne,
Kad dah ga glodo majčina krvnika . . .

Nek laka noć ti! Rim tvoj slatko sniva,
Tišina brda sedmera mu skriva;
Novovjeka mu bajno snatre čeda,
Al tebi, starče, počinut se ne da!
Otaca duši u uhu ti cvile,
Potućaju se boginje i vile
I šuljaju se preživljele sjene
Uz razvaline i uz uspomene.
Nad bl'jede sjenke Kapitol se penje,
A vjetrić po njem uzdiše i stenje —
I tek se trzne pogružena lika
Na kucaj sata s kršćanskog zvonika!

— — Tudjinac sam i ne rodih se uz te,
Grud Italije došla me nije;
Tudjinac gledim razvale ti puste,
Ko moji da su — srcem tako mi je!
Sve prodje tvoje: rob i triumfator
I svemu dodje vječna smrt i zator,
Tek na to groblje, na l'jes bez mrtvaca,
Kapitol sjenom sablasnom se baca!

* Neronov toranj stoji i danaske u Rimu. Vele, da je s njega car pod vijencem i s lirom u ruci gledao požar i pjevao stihove o pohari Troje.

... Pred njeg'vog oka maovastom mrénom
Sav bitak samo sanci jesu prazni:
Čas junak Mucij kraljem pred Porsenom
Na živoj vatri desnicu si kazni — —
Il čas mu opet u glavi se roji
Glinovit Tibar i vali mu žuti,
Gdje divsku djecu vučica mu doji,
Da budu orli: pandže i kreljuti — —
Čas pušta pogled na sedmera brda,
Do Palatina čas ga misli mame:
Svud vidja starac čudovišta tvrda,
Svud suho zlato i mramorne kame
I trov i ruže i presvisle grudi,
Sve divsko bje mu — ljudi i neljudi!
Nu mjesec titra, pa ga iz sna zove
I lažna varka bjega u grobove — — —

... Što drhtnu, glavo pobjednice Rome?
Zar Tabularij od tebe se kida,
U zadnjem li se zagrljaju lome
Zar i ta dva tri trošna, trula zida?
Il što su žuti tvoga Tibra vali
Na mjesecini tako zaigrali ...?

— — — Na vodi pliva krvav pramen kose,
Oko nje muljni vali se rumene;
Ko nekad što su, u Ostiju nose
Ledeno t'jelo žrtve umorene.
I šumi voda ... noćna ura bije,
Pod mrkim plaštem krvav kolac krije.
I kolac strši, a za kesu zlata
Slobodi svetoj druga evo žrtva:
Na kôcu glava umorena brata,
Dok Tibar pljušti oko t'jela mrtva — — —

A glava gledi gdjeno srijed luga
U rosi suza, hladu od uzdaha,
Na humku jednom glavom maše Tuga:
„Kornelija tu — majka sniva Graccha!“

I klonu glava Rome pobjednice
I sluša gdje se div-Kapitol toči,
A jedna suza mili joj niz lice,
U duši peku mučeničke oči —
Al jeknu kucaj s kršćanskog zvonika
I trznu Romom pogružena lika:

Pod silnom njenom kapom od nebesa
Ko dalek oluj šum šumòri zrakom;
Sve teži uzdah iz dubine l'jesa,
Kad smrtna nojca dodija junakom.
Gorostas mrtvac Foru diže st'jenje
I staje, pak se na Palatin penje.
Do dvije kaplje mjesečine bl'jede
U noći pola crnu tminu r'jede.
A mrtvac stišće remen obla štita
I munju koplja blještava i vita . . .

Na Palatinu carski dvor se koči,
U njega sablast uprla je oči
I gore oči, a koplje se sv'jeti,
A strašna sablast počela je kleti:
„Slobodu svetu vratite nam vrazi,
Za koju rt me kod Filipa srazi!“

— — — I c'jelog Fora stupovlje se stresnu,
Iz praška svakog jedan šiljak bljesnu.
I u duž, u šir, kuda pogled siže
Iz groba jedan Rimljanin se diže,

Uz sablast sablast srne iz dubina
I kida zadnji kamen Palatina.

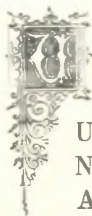
Na Palatinu s'jedi starac čuči
Pod zlatnim rubom o čeonoj kosti.
I čeljust miče: Prosti, puče, prosti!
— Al trula čeljust uzalud se muči...
— V'jek proklet da si! — zagrimiše glasi
I koplje letnu, krunu s glave smetnu...
Pa rasplinu se sve ko oblak b'jeli,
A jedna ura jeknu s Ara Coeli...
Tek slika još mi na mrežnici gine
Ko mutna kap na ml'jeku mjesečine,
Ko atom zadnji od tisuća ljeta:
Baš sve što osta od — povjesti sv'jeta!

I trznuh se, a prazno korak jeknu,
Niz obraze mi nešto topla teknu:
Tudjinac sam i ne rodih se tamo,
Ta Italija draga mat mi nije;
Al i mi Forum neoplakan znamo,
Po grūdi mnoga sveta sjen se vije
I gdje su mnogi palatinski dari
Tek bili sjajni pogrebni oltari — — —

Pa podjoh; stara još je Luna sjala,
A ja je pratih, kako lako brodi
Za one gore, gdje u neslobodi
I moje majke kućica je stala.
I gdje mi stoput vrelim mozgom mune
Sve crnja slika domovinskih jada:
Najljepša gledeć kako kruna trune
I na što narod bez slobode pada — —

San ili java?

Usnio sam ružan sanak; — Bog bi znao,
Al' mi ga je raj al' pako prišaptao;
Usnio sam ružan sanak; — od tog maha
Ne prodje mi ni čas jedan bez uzdaha.
A nijesam prazne vjere, slabe nade.
Znadem dobro, sanak mutni što valjade;
Ali ipak . . . ali ipak — od tog časa,
Sve uza me nešto kuka u pô glasa,
Sve uza me nešto jeca, nešto mrije —
Zadnji odjek kô od zvonā mrtvačkijeh —
A nijesam prazne vjere; — — Bože mio,
Ah, je l' ono samo pusti sanak bio?

Usnio sam, da sa hr'jega visokoga
Gledam polja i doline roda svoga;
I kućarke i ponosne b'jele dvore,
Kolibica još najviše, moj nebore!
I krovove trulom slamom pokrivena,
Po cestama hrpe djece zapuštene —
Gledao sam čudne slike, sve i svašta,
Ponajviše svojevolutna siromaštva!
U palačam, vidjeh, prvih ljudi ima,
Misli su im svuda, svuda, tek ne s njima,
Nad jednog se drugi koči, mn'jenje bistri,
I svi rad bi postanuli bar — ministri!
A seljaci u dvorištu punom kala,
Il kraj časa rakijinskih i stakala:
„Hoće l' ljetos biti rata?“ — mudro zbore,
Dokle susjed — tudjin neki — šuteć ore . . .

I gledô sam pustom zemljom gore, doli,
Vidio sam, a što vidjeh, to i — boli!
I uzalud — u tog moga jadnog sv'jeta
Manjkala je još i bratska sloga sveta:
Da pô čaše složno pili i još kako,
Od pô čaše — i sve podji naopako!
Sve ti jedno drugom' pr'jeti, grdi nešta,
Po sr'jedi je vjera, pravo i koješta.
Još se koji mudrac nadji brže bolje,
Pa ih huškaj, nek se bratstvo jače kolje;
I dokle se braća tako revno biju,
Mudraci im ispred nosa vino piju!

I tako je išlo dugo, išlo redom,
Zavile se mnoge kuće crnom b'jedom,
Mnogo sljeme propanulo, sve se satre
I domaće davno iskra zgasnu vatre,
I krveć se pala braća u dno groba,
Ne znajući nikad pravo, otkle zloba,
I još im se mrtve one mrze kosti,
A na domu treći im se davno gosti — — —
Vr'jeme leti — — dug je morô v'jek da bude —
Onda vidjeh istu zemlju, al ne ljude!
Drugi jezik, tudje pleme i sve strano,
Sve koljeno Bog zna okle posijano.
Ne čuju se gusle više, kô se čulo,
Davno im je zadnje drvce istrunulo.
Manje vike, manje buke, više rada,
Manje pjanih i veselih, manje glada!
Pred kućicom one braće starac sjedi,
Zadovoljna, sv'jesna oka u sv'jet gleda —
A četica žurne djece, zdrava, čila
Oko starca veselo se uhvatila.

On im priča na staračku lako, milo,
Što je nekad u svijetu davno bilo — —
I gle — eno — odnekale malo čedo
Preda nj skoči, pa će reći: Gledaj, djedo,
Što je ovo? — Ded mi kaži — Bog bi znao,
To sam evo igrajuć se iskopao!

Gleda djedo, s dlana na dlan tako meće,
Misli dugo, pa sigurno onda reč' će:
E, moj sinko, hiljade su tomu ljeta,
To su kosti pretpotopnog — magareta!

I otpljucnu. — Stid mi krvav podbi lice
I zgrozih se nad sudbinom povjesnice;
Al me sjeti jedna gorka suza samo,
Da mi više povjesnice ne imamo!
I to mi je sanak ružan — Bog bi znao,
Al' mi ga je Bog al' djavo prišaptao?
I to mi je sanak ružan — od tog maha
Ne prodje mi ni čas jedan bez uzdaha.
A nijesam prazne vjere, slabe nade,
Znadem dobro, sanak mutni što valjade,
Al u srcu kopka, boli —; Bože mio,
Ah, je l' ono samo pusti sanak bio?

Mojsije.

„... Izvedi narod moj; o Gospode,
Izvedi ga iz ropstva zlopatna
[skini mu sa vjedja pospanih
Još onu mrenu tvrdu, zlokobnu,

Sto zastire sad oči njegove!
Spomeni se, da ropstvo nemilo,
Ko teško ono st'jenje nadgrobno,
Na ledjima mi tlači bratskijem,
I da nam ljuti naši krvnici
U utrobama djeci sudiše!
O smiluj se, o silni Jehova,
Prokuni kletvom krvne silnike
I spasi narod moj, o Gospode!“

— A luda želja! da, al ljudska jest!
Da kunem kletvom krvne silnike,
Da bijem narod, a zbog naroda,
O stvore moj?! A zašto da bih ja
Zbog jednog stvora drugi kidô stvor?!
Gle zapad tamo, istok amo gledj'
I sjever ondje i ovuda jug,
A sve sam ovo napunio ja
Života klicom, svim je mio v'jek
I svačije je pravo disati.
A ti sad tražiš, sam da pogazim
U prirodi mi zakon najveći!
Al da je tebi stati onamo,
Početak gdje je mojem pogledu.
Tad vidio bi, što je sićušna
Ta tvoja ljudska, krvna željica.
S visina mojih, ljudski jadniče,
Jednako mal je piramida rt
Kô rov, što neznan izbaci ga krt,
I bespomoćna sve je natega! — — —
„Nedohvatni su sudi, Gospode,
U kojima se nama pojavljaš,
I zakoni su tvoji vječiti,

A da bi crv tvoj mali, sićušni
Sa stožerima tvojim drmao.
Davnina mrkla prošlost zastire,
Odkako si u svojem Edenu
Iz zemlje prvog stvora izveo,
Udahnuo mu dušu besmrtnu,
Al to bi mrva s tvoje mrvice.
I od onda smo svi mi smrtnici
Komadić tvoga bića velebnog,
Pa sve, što jesmo — sitni, maleni,
Al tvog smo ipak bića čestica!
I čovjek eto gord sa rodbinstva
Sa vječitijem tvojim iskonom,
O Gospode, o silni Jehova,
Ponosit diže čelo prevedro
I teži tamo gore nad zemlju,
Gdje meki, svilni plove oblaci
U zlatnom mora zraka sunčanih,
Gdje njegova je duha kol'jevka.
Pa, Gospode, o, reci, vječiti,
Je l' ljudsko čelo za to stvoreno,
Da u prah pada ropski, kukavno,
I one ruke, u koje si ti
U tajne sv'jeta postavio ključ,
O reci, jesu l' tako slabašne,
Da n'jesu vr'jedne s tobom, Gospode,
A u čast tvoju vladu d'jeliti?
O klanjam ti se, silni Jehova,
S visina tvojih sve je jednako
Na ovoj maloj, sitnoj zemljici.
Al kod nas ovdje, s našeg pogleda
Baš ravan nije piramida rt
Sa rovinama, što ih diže krt,

I makar da je sve to natega!
Već pomiluj mi, silni Jehova,
Tu ludu, smjelu, ljudsku željicu;
Izvedi narod moj, o Gospode,
Izvedi ga iz ropstva zlopatna
I ne daj, da ti stvor na oblik tvoj
U prahu leži, čelom puzeći!“

— Po rječima te poznam smjelima,
Da imaš krila, koja uzvija
Plamićak sveti, što sam potakô
U srce prvog onog čovjeka,
Dok boljim pojmom grlio sam sv'jet.
O jadniče, kad prokleh onda rod
I sve, što smrtna žena baštini
Od zagrljaja s muškim plemenom,
Zaboravih u srdžbi pravednoj,
Da duh svoj u tom rodu ubijem,
Da utrnem mu onu iskricu,
Što u grud sam mu svetu metnuo
Kô odliku u c'jelom stvaranju;
O neokajna moja pogrješko!
Pikratio sam vijek besmrtni,
Al ostade mu plamen iz neba
Ko zapretani žar pod pepelom.
I bude katkad, pa se u srcu
Kô zublja žarka iskra razbukti
I čovjek teži gore nad sebe,
Gdje meki, svilni plove oblaci
U zlatnom moru traka sunčanih,
Gdje njegova je duha kol'jevka —
Al bolno — bolno odmah osjeti
U ovoj svojoj gustoj kaljuži,

Da ta mu bara nije tudja krv,
Al on da nije svojoj hrpi svoj!
I gle — kad tako već je ukleto —
I prokleta će navjek ostati, —
Smilovat ću se tvojoj željici,
Al jao tebi, što si želio.
I tebi baš, što goriš plamenom
Od ideala silnih, vječitih,
Ta sjajna vatra crna bit će smrt,
Mrijeti ti ćeš, kada počneš sam
U ideale svoje sumnjati.

* * *

I prosuo se narod pustarom
Ko oblaci od guste prašine,
Kad zaigraju kolo vjetrovi.
A šta je život — kô i pustara,
A šta su ljudi — kô i prašina,
A nad svim visi krilo udesa
I mota gore, dolje, upored:
I čas se prašak ljeska o suncu
I preljeva se bojom šarenom,
A čas ga eno s blatom sm'ješana
I nevidjena gdje u kaljuži.

Pred silnim ljudstvom gorio je stup
Od crne zemlje pa sve do sunca.
A usred stupa žario se prst
Na ruci silnog boga Jehove.
„Ovuda“! — strašno grmio je glas —
„U obećani rajski Hanaan,
Kud teče ml'jeko i sladjani med!“
A narod božji gledao je stup

I šapto: baš ga j' l'jepo vidjeti!
I sagrao se šale svakakve.
Al što se trese gora sinajska
I što to grmi strašnom pustarom?
Na hiljade su onaj čule glas.
Razumio ga samo genije,
Po drugiput si slušo osudu:
„I tebi baš, što goriš plamenom
Od ideala silnih, vječitih,
Ta sjajna vatra crna bit će smrt,
Mrijeti ti ćeš, kada počneš sam
U ideale svoje sumnjati!“
I kad mu — divu — riječ gromovna
Ko šiljak oštri srce prosjeknu,
Kad okrenu se svomu narodu,
Da nadje tamo nade, okrepe,
Al ono narod, božja odlika,
Sagradio si tele zlaćeno
I tele slavi, a ne Jehovu!

„... Oprosti, vječni, silni, svemožni,
U naroda je krivi prorok prav
I narodi su djeca velika,
Što lako im je kupit igračke!
Oprosti im, o silni, svemožni,
Izvedi narod moj, o Gospode!“
Nasm'ješio se silni Jehova,
Al ima sm'jeha, kojim sužalost
Nad jadnicima suze proljeva.
I smijeh taj je čuo Mojsije,
Iz vatrenoga stupa božijeg,
Što sjajio je ispred naroda
Onuda, kud je zemlja Hanaan.

I gdje su preko brda velikih
Na medna polja puti vodili.

Tu navrh brda sv'jetli genije
Raširio je ruke brižljive.
Ožario ga tračak sunčani,
Ljepotom još ga osu Jehova.
Što geniji ga nose u srcu;
„O evo tebi, izbran narode,
O evo tebi zemlje rajevne,
Slobodu svetu tu da zagrliš,
Da srećniji ti budu sinovi,
Neg' ti uz pune lonce misirske!“

Al stoji sv'jet — i kô kad krošnjama
Polako stane vjetar zibati,
I sve to jače lišće uzdršće,
A granje onda stane pucati.
O tako krenu žagor narodom
I ču se s hrpe glupa poruga:
— Aj to je dakle zemlja Hanaan?!
I zato si nas vukô pustarom,
Da još nam za nju valja strmoglav
Niz ovo gadno brdo srnuti,
Da panemo na hladna ognjišta!
I tko je tebi pravo podao,
Slobodi da nas vodiš silovno
Po svojoj volji, — kô na uzici,
Od lonaca iz zemlje misirske?!
Probl'jedio je silni genije
I kroz srce mu ruglo prožignu:
Da, tko je tebi pravo podao,
Slobodi da nas vodiš silovno
Po svojoj volji, — ko na uzici?!

Tek primio se srca očajno
I dv'je mu oči suza zaliје.
Još zadnjim trenom vid mu počinu
Na obećanoj zemlji Hanaan,
I glava mu se mrtvo obori.
A gromom grmnu riječ Jehove:
„I tebi baš, što goriš plamenom
Od ideala silnih, vječitih,
Ta sjajna vatra crna bit će smrt,
Mrijeti ti ćeš, kada počneš sam
U ideale svoje sumnjati!“

Suzi roblja.

ta li kriješ, suzo tajna,
Kad pod vjedjom krvna planeš,
Pa čemerna, gorka, vajna
Na verige ropske kaneš?
Što li kriješ, kad si bratska
Prvoj kaplji sa nebesa
Pre no riknu vrata Ćdska,
Prije groma, prije tresa?

Što si krila onog časa,
Kad si pala po stratištu,
Gdje se diže oltar spasa
I gdje vrane pir si ištu?!
Poput slapa u pramāljet
Okrepljiva zažubori:

Ne propada taj amanet
I prekasno ma da zori!

Što si krila, kad se sruni
Niza lica mužu onom,
Kog rodiše milijuni,
Da satare krivdu gromom?
Ah, uz suze c'jelog roda
Obori se na te kosti:
Slomili su granu ploda,
Al sjemena osta dosti!

Što li pričaš, suzo tajna,
Čim nas zdraviš povrh groba,
Gdje nam sniva žrtva vajna,
Izginula nada roba?
Ah, ti bl'ještiš žarka, vruća,
I tvoj odsjev srca sjeća:
Da imade uskrснуća,
Dok se narod mrtvih sjeća.

A kad dršćeš u dnu oka,
U dnu duše majke blage,
Kad prokine hol duboka
Rad otete djece drage,
Rad srdaca i skeleta,
Što ih tudji prah pogrebe . . . ?
Majka naših, suzo sveta,
Bog će plakat povrh tebe!

Rob se rodi, rob te plače,
Ti si njemu voda krsta;
Što mu više uzdah skače,
Čeliči se desna čvrsta.

Plemeni se čovjek cio
O svom znoju i o krvi;
Bog je ovo tako htio,
Da posljednji budu prvi!

Suzo roblja, suzo strašna,
Sumporna si kap goruća:
I očajna i užasna
Pred Bogom si svemoguća.
Teci samo niza lica
I u zv'jezde zasjaj gori:
Na naš badnjak repatica
Sjajnim trakom rujnoj zori!

Jataganu.

Hej ostracu, gujo ljuta,
Što se ljuljaš o duvaru;
Kakva to se šala budi
U tvojemu pametaru?
Hej ostracu, il bi htio
Cjelivati čije grudi — — ?
Hej ostracu, mani šalu,
Drukčije se danas sudi!

Tlapi ti se: e su davno
Svjetlali te naši stari,
Kad je bábo dóra jaho
Po krvavih po'pazari',
Kad su one glave muške
Kosile se ko u šali;

Suze naše? kakve suze,
Kad smo c'jele glave dali!

Hej ne ide danas više
Da se polja krvlju tope,
Pitoma smo i mi djeca
Milostive Europe!
Prostili smo svud i svima
Neplaćenu krvcu staru,
Ne volimo, kad nas sjećaš
Prošlih dana, moj handžaru!

Sve Sloboda sv'jetom hoda,
Svakomu će pravo dati;
Kad poteku komu suze,
Serbez* mu ih ubrisati;
A grunu li s novih jada,
Prosto mu je tražit suda;
A škrine li opet zubma,
E onda je b'jesna luda.

Moj handžaru, vidiš i sam,
Da za tebe posla nema;
Hvala Bogu, te u grobu
Kraljeviću Marko dr'jema,
I još više Bogu hvala,
Što ustati Marko ne će:
Ta kaki je krvnik ljuti,
Krvio bi ovo sreće!

Već se nama danas hoće
Uništiti divlju klicu,

* Turska riječ = slobodno.

I raskovat gvoždje tvoje
U tananu neku žicu,
Pa pohvatat b'jesna srca
Te se s neke krivde tuže,
I brnjicom vezat usti,
Što lijepi svijet ruže!

Što je bábo tobom sjeko,
Sinčiću su čudne stvari;
E je sinak čedo novo,
Tanja krv mu žile žari,
A pamet mu danas fina,
Ideale druge šara:
Hej ne treba danas više
Muškog srca ni handžara!

Gospodskomu Kastoru.

rostite, sjeni, lutajuć tihe na Letinu žalu,
Što ću pozajmit klasičnu strofu!
Majčica Gaea nešto je drukča, neg li je bila,
Drukčiji danas treba Apolo.

Prostitute i vi, Kastore dragi, gospodski psiću!
Dr'jemajte samo mekom na sagu.
Vaní je zima, (ne znam vam toga reći na pasju,
Al vi ste uv'jek istoga mn'jenja!)

Sipa po vrašku! Kako li samo žmirkate važno!
Očito da se čudite nešto,

Kud li se trgom vucare trome, prostačke psine
Podvita repa, kičme ko britva.

Skitnice jedne! gotove uv'jek željno zavirit
Poganom njuškom ū svaku tricu!
Peče vas, reko bih, ta zaboravnost, ali izvinte,
Kastore dragi. Tempora! mores!

Glete, na primjer, toga se nadje baš i u ljudi;
Što su to ljudi — sigurno znate;
Vidi se, vidi; uopće psić ste moderan posve,
Sve vam je jasno, način korektan.

Bah — il je čudo: s vremena duhom podjoste napr'jed.
Sve je uzalud: odlična kuća,
Gdje vas je časna predala nekad na svijet majka,
Ne da se tako lako zatajit.

I kad su ljsuke pale sa vašeg sl'jepoga vida,
Željeli n'jeste pogledat ū zrak;
Prvi vam korak bješe da svojoj gospodji bajnoj
Laznete skromno gospodsku petu.

Zlatna metoda! Cjelovom tijem shvatiste život!
Meka vas ruka uze u krilo;
C'jela obitelj, odlična kuća i ekcelenca
U vas je slavne vidjela dare.

Kad vas je koji majčin miljenik razmićen nešto
Ob'jesnim prstom ščepo za uho,
Vi ste mu odmah, psiću vanredni, gotovo, nježno
Pružili drugo, repić podvinuv!

Zato ste tako legnuli meko, zato vam danas
Prolazi starost kao u loju,

U kut iz kuta, kako vam reknu, ali se zato
Ne pruža vaša šapa badava!

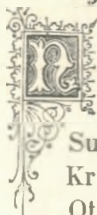
Eto, što znači biti psetancem odlična gazde!
Najlakše k cilju podvita repa!
Pitoma njuško, cjeluješ petu, al se i za te
Mirisno peče masna kobasa!

I ja sam, evo, krjeposti vašoj savio pjesmu,
Polажem lovor preda vas;
Slab je to darak, jestive više volite stvari,
Odlike više praktične vrsti!

Ipak vam — ne htjeć uđiti daljem napretku vašem —
U uho nešto šapnuti moram:
Sve mi se čini, da ste — u glavnom — svojom metodom,
Kastore, malko sl'jedili — ljude!

Pred knjigom povjesti roda moga.

Mije čelik moja dėsna,
Al te krjepko srcu nosi;
Suza moja, tebe sv'jesna,
Krvave ti liste rosi!
Otvoram ti svoje grudi,
Grijem tebe na svom žaru,
I tamo mi ono budi,
Što je boštvo na oltaru!

Grudi moje burno biju,
Ti si njima bilo dala;

Oči moje vatrom grijū,
A ti si ih zagrijala;
Krilo moje raste jače
S tvoga daha od v'jekóva; —
S tobom moja duša plače,
Baštino mi pradjedova!

Moj je djedo ocu momu
Na samrti tebe predô;
Rekô j' babo čedu svomu,
Da sam i ja tvoje čedo.
A ja vatrom žarke snage
Do zadnjega bit ću dana:
List hrvatske lipe drage
I slavenskog debla grana!

I kunem se ostat tako,
Dok mi božje sunce sv'jeti,
I za tvoje slovo svako
I živjeti i umr'jeti.
I kunem se c'jela sebe
Žrtvovati tvomu zmaju;
Iščupat će onda tebe,
Kad mi srce išćupaju!

Ah gdje nema polja pusta,
Kud se naše kosti b'jele,
Gdje se vrana jata gusta
Sve uz našu krv vesele?!
Boli spomen! al jednako
Kunem ti se pravdom neba:
Tvoje gorko slovo svako
Oplakati kako treba!

I tako mi djeda moga
I prsiju majke moje
I tako mi svega tvoga,
Što ti sveto i milo je,
I tako mi moga groba
I zvijezde, što me vodi:
Bit ću žrtvom svako doba
Imenu ti i slobodi!

Gle gusala slave naše,
Na tebe ih evo skladam!
To nam božje vile daše,
Da ne plačem, da se nadam.
Ta sva povjest moga roda
S guslinih se žica čuje,
Sa gusala nam Sloboda
Ljepše dane prorokuje!

Njenoj sreći moja krvca, —
A kad dodje umrijeti,
Metnite mi blizu srca
Povjesti nam listak sveti!
I kako se ptica vije
Moj će dašak da se gubi;
Jer se lako, lako mrije,
Kad se povjest svoja ljubi!

Slavenska lipa.

d iskona o drevni dube,
Što dva ti sv'jeta prekri grana:
Gdje Jadran-vali žalo ljube,
Do Tihog tamo okeana,
I preko silnih r'jeka trista
I tisuć gora i planina —
Svud isto gn'jezdo, ptica ista
I rod i riječ materina!

Što miriš svetog Kremlja širom,
Sred grada cvateš Libušina,
Nad savskim šapćeš biser-virom
I lovćenskih vrh visina,
Nad Labom štono činiš hlada,
I vrhu kama Wawelova,
I sveto što ti sjeme pada
Po grudi grada Metodova!

Od kraja sv'jeta drugom kraju,
Oj drevni dube, krošnja ti si,
Gdje Perun sjedi u svom raju,
Do zv'jezda mu se munja visi,
Pa vatrenijem žezlom pr'jeti
I slavenski si oganj brani,
Dok pradjedovi naši sveti
Sve krile ruke ponad nami!

Iz tvojih žilja bije česma,
Što poji divske milijune,

Nad živom vodom živa pjesma
Vjekovitom se slavom kune
Sve tebi, slavo u toj grani,
U kojoj šapće duh otaca
I naši djedi, naši bani
I besmrtnih nam glas mrtvaca!

Trepéri njihov šapat tajni,
Kroz stožere nas sv'jeta spaja,
Ko oganj gori žarki, sjajni,
Daljine naše ogrijava —
To slavenska je riječ slatka,
Što pđlom zemlje se romoni;
Ko božićnica pjesma glatka
U osvit ljudskoj sreći zvoni!

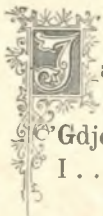
Pod dubom tvojim čedo spava,
Ko Mojsije na valu Nila;
Ah slavenski mu žar i glava,
Budućnost mu se smjēška mila.
On domjet će tamjan mira,
Na golubjem što gori srcu;
U mrzle žile zemnog šira
On topliju će staviti krvcu!

I nek se kolo, sveti dābe,
Pod mirisnu ti krene granu,
Nek bratinske se usne sljube
Uz majku Ladu i Živanu —
Te naš će soko da se vine
Nad gordih ptica jata c'jela,
Gdje plavom nebu sa visine
Luč sjajna bljeska dana b'jela.

I pobjedne će sjat' mu oči
Vrh tvojih, sveta lipo, grana,
Gdje Jadran biser-pjenu toči,
Do Tihog tamo okeana,
I preko silnih r'jeka trista,
I tisuć gora i planina:
Svud jedno gn'jezdo, ptica ista,
Svud rod i pjesma materina!

Moj dom.

Ja domovinu imam; tek u srcu je nosim,
I brda joj i dol;
Gdje raj da ovaj prostrem, uzalud svijet prosim,
I . . . gušam svoju bol!

I sve što po njoj gazi, po mojem srcu pleše,
Njen rug je i moj rug;
Mom otkinuše hiću sve njojzi što uzеше
I ne vraćaju dug.

Ja nosim boštvo ovo — ko zapis čudotvorni,
Ko žića zadnji dah;
I da mi ono pane pod nokat sverazorni,
Ja past ću ūtomâ.

Ah, ništa više nemam; to sve je što sam spaso,
A spasoh u tom sve,
U čemu v'jek mi negda vas srećan se je glaso
Kroz čarne, mladje sne!

Kroz požar, koji suklja, da oprži mi krila
Ja obraz pron'jeh njen;
Na svojem srcu grijem već klonula joj bila
I ljubim njenu sjen.

I kralje izn'jeh njene i velike joj bane,
Svih pradjedova prah,
Nepogažene gore i šaren-djulistane
I morske vile dah.

... Ja domovinu imam; tek u grud sam je skrio
I bježat moram sv'jet;
U v'jencu mojih sanja već sve je pogazio,
Al ovaj nije cv'jet.

On vreba, vreba, vreba ... a ja je grlim mûkom
Na javi i u snu,
I preplašen se trzam i skrbno pipam rukom:
O je li još te tu?!

Slobode koji nema, taj o slobodi sanja
Ah ponajljepši san;
I moja žedna duša tom sankom joj se klanja
I pozdravlja joj dan.

U osamničkom kutu ja slušam trubu njenu
I krunidbeni pir,
I jedro gdje joj bojno nad sumnu strmi pjenu
U pòla mora šir!

Sve, cvjetno kopno ovo i veliko joj more
Posvećuje mi grud;
Ko zv'jezda sam, na kojoj tek njeni dusi zbore,
I ... lutam kòjekûd.

Te kad mi jednom s dušom po svemiru se krene,
Zaorit ću ko grom:
O, gledajte ju divnu, vi zv'jezde udivljene,
To moj je, moj je dom!

Domovini.

(15. kolovoza 1891.)

Širi ruke, majko roda,
Čeda tvoja dar ti nose:
Krunom slave trudna ploda
Vjenčaju ti zlatne kose.
Širi, majko, tople grudi,
Dar je ovaj tvoja dika;
Angjeo se slave budi
I vrh tvoga žrtvenika!

Znam u kolu gordih vila
Tudje krvi, tudjeg sv'jeta
Teška li je sudba bila
Zgaženog ti lovor-cvjeta;
Tudje vile, tudji ljudi
Gledali su sm'jehom na te,
Uzdisale tvoje grudi;
Ali tko je pitô za te?!

Pometnuše ime tvoje,
Pometnuše, živi da smo,

I da ono ralo svoje
U mačeve prekovasmo.
Evropi je cv'jeće cvalo,
Tvoja krv ga zali sveta;
A ti osta janje malo,
Što odnosi grijehe sv'jeta.

I kada si venut stala
S tudje, majko, brige krive,
Tad je jedna suza pala
Niz božije oči žive,
Te orosi puna žara
Tvog seljaka ruke vr'jedne,
Tvog radnika ubogara;
Sve ti gladne i sve žedne!

Davne danc, duga ljeta,
Uz komadić skrbna kruha,
Pregnu sinak tvoga sv'jeta
Čvrste ruke, mirna duha.
Genij rada pred njim leti,
Napr'jed, napr'jed staze vode,
Za Hrvata gdje se sv'jeti
Zv'jezda sv'jesti i slobode!

Genij rada s njim koraca,
I kroz polja i kroz gore
Na talas se s njime baca,
U utrobu zemlje ore;
Gdje je naša kuća mala,
Tu domaću prede žicu,
A djedovskih glas gusala
Čini medom večericu.

Znoj i suza svijest griju,
Gdje angjeo rada vodi;
Zuljne ruke v'jenac viju
Napretku ti i slobodi!
Mučno smo ga, majko, pleli,
Nek je ljepši tvojoj sreći;
Cv'jeće s njega nek ti veli,
Što ne može usna reći.

Mahni, majko, svetom rukom,
Čeda svoja blagoslovi;
Ta motikom, tvrdom kukom,
Stvorismo ti darak ovi,
— O a takvi, majko, dari
Novom snagom krvcu hrane,
Ko da mlado sunce žari
Prolistale vite grane.

I žarit će! Dok nas bude,
Listati će stablo tvoje,
Dok je one svete grude,
Kud se naša ćela znoje!
Ti ponosne širi grudi,
Dan je ovaj tvoja dika, —
Vila slave već se budi
Uvrh tvoga žrtvenika.

Hrvatskoj braći iz Dalmacije.

(25. kolovoza 1891.)

ma jada — dosta ih imade,
 Povjest naša još ih više znade;
 Stari trôvi novi čemer sade;
 Ima jada — al' ima i nade!
 — — Ima majka, da je ljepše nema:
 Raj je božji ona slika njena,
 L'jepo oko u magli se taji,
 Ko da biser kroz oblake sjaji;
 Nisu ono biserovi traci,
 Nit je biser niti su oblaci,
 Već su suze, uzdasi i jadi,
 Ta ona je majka siročadi!

Hranila je čeda si nejaka,
 A kad ih je othranila majka
 Do onoga kršnoga junaka,
 Do konjica od ljuta mejdana.
 Onda im je govorila majka:
 „Na noge se, moja djeco draga,
 U sv'jetu je pošlo naopako,
 Niknulo je bilje svakojako;
 Ne da korov, da se cvijet širi,
 Što najljepše u slobodi miri.
 Na noge se, Bog će dragi dati.
 Majka će vas opet ugledati.
 Uz ognjište ispod svoga krova
 — Dati će vam cjelov blagoslova,
 Što su vaše izranjene grudi
 Za slobodu prosvjete i ljudi!

Pošla djeca širom sv'jeta b'jela,
Bila ih je i puška i str'jela,
I da svoje tudja spase mati,
Stoput zrno naša srca shvati.
Ako suze božje pero piše,
Pisalo je naših ponajviše!
Il je tako od sudbine dano,
Il od ljudi nama darovano,
Svejedno je, al sve peče jače:
Majka čeka — za dječicom plaće!
A dječica željne šire ruke:
Majko, majko, sve su gore muke,
Tražimo te, vid nam nešto krije,
Magla neka oko nas se vije,
Bez tvog krila sve nas gore zebe,
Mrak nam pokri, mila majko, tebe,
A ne znamo, što nas ljuće peče:
Il si blizu ili si daleče!

To je čuo Bože sa nebesa,
Kako vapaj Pravdi stožer stresa,
Kako djeca svoju majku istu
Ne zemljici, starom varalištu!
Skupio je suze od v'jekova,
Plod sa našeg drva jadikova,
Suze one, nikad neplaćene,
Sa grude nam krvlju zasićene,
Trud i muku s oznojena čela,
Da ugleda sunca i vidjela
Kako skupi, 'nako Bože sklada
A na ruke svetoj vili Rada.
Planu sunce — o kako je jasno,
A vila nam povikuje glasno:

Čvrstom vjerom u vlastitu desnu
Skršit ćete sudbu zloudesnu.
Rad vam sveto vjerovanje budi,
On je sudac, što budućnost sudi,
On je kor'jen, na kom cvijet rodi
Za vijenac slavi i slobodi,
A iz njega ljepši plamen bije
Neg je zlato traka sunčamijeh! —
Planu sunce — o što l'jepo gori,
Gdje su majci od starine dvori,
Mrak se gali, djeca majci hrle,
Junacka se moja braća grle.
Na r'ječ pada jedna suza vruća,
Kano pečat srca i ganuća!
Pa nam vjenča slavi na vidiku
Temelj bratskog rada spomeniku.

Trud je jedan, zajedničke muke :
Za tu vjeru stisnimo si ruke,
Za tu vjeru otvorimo grudi,
Jedna braća, jedne misli ljudi,
Složna desna, zajedničko groblje,
Kad sloboda od nas žrtvu pita,
Nek se znade, da to nije roblje,
Što se grli preko Velebita!

A ti majko združenih Hrvata,
Utri suze i zagrli čeda,
Krv se znade, bratac pozna brata,
Krv se znade, rastavit se ne da!
Čuj nam pozdrav, čuj nam zavjet sveti,
Oj ti ne ćeš, kršna majko, mr'jeti,
Sa junackog, pjesničkoga juga

Ljubav nosi svojoj braći druga!
O ti ne ćeš, mila majko, mr'jeti,
S divna mora tebi sinak leti,
U oku mu božja vatra sije,
Svjetli genij divne Dalmacije,
Što je grijo kroz v'jekove davne
Tvoja čeda niz obale slavne,
Gdje je v'jekom bujni lovor cvjetô
I za liru i junaštvo sveto!
Gle i danas ponosito cv'jeta,
Ti si majko, jedini mu žar,
A on Tebi oko čela sveta,
Hrvatske je jedne djece dar!

Na grudi prošlosti.

(Proslavi starinarskog društva u Kninu 24. kolovoza 1893.)

Pjesnik:

Majko moja — sve je mrtvo, sve je pusto,
Razvaline, kamen goli, trnje gusto!
Nad kraljevske nekad silne, slavne dveri
Vire danas l'jeni crvi i gušteri.
U po noći l'jeće tuda sova plaha,
Slobodno joj i bez brige i bez straha!
Utrnuše davno ondje svjetla traci:
Stari zidi, pustoš stara i mrtvaci!

Vila:

Ne kvasi mi, d'jete, suzom groblje ovo,
Pod kamenjem sve je perje sokolovo!

Ne robovi i ne lanci oni kleti,
Da im tlače u dno groba pepo sveti.
Tu je usna davnog kralja na svom domu
Molila se za nas Bogu velikomu,
Sa kruništa barjak gordi krila od tri
Na hrvatskoj stajao je budan smotri!

Pjesnik:

Majko moja — tu je pustoš, razvaline;
Gdje su stope silnog kralja iz davnine
I banova i župana sablja hola,
Gdje li krila — uzdanica u sokola?
Ah da čujem u tišini, na kamenu,
Kako li su molili se Svevišnjemu!
Kroz v'jekove sve se truni kamen truli,
Molitve im davno, majko, n'jesmo čuli!

Vila:

V'jekovi su dugi prošli; zamre jeka,
Kad je četa klikovala iz daleka;
Sa prozora gledao ju kralju stari,
Novom slavom gdje mu krunu opet žari,
A pred dvorom stražar vjerni sv'jesno kroči,
Vjera mu je — čvrsta ruka, vjera — oči.
Slobode si čuva stojne zide svete:
Svoga kralja, svoju majku, svoje d'jete!

Pjesnik:

Majko moja — zar je tako, zar je palo
Sve, što se je gordo nebu uspinjalo?!
Od sve slave zar li ostā samo sjena,
Što je baca uspomena sa kamena,

Sa razvala, što nam kriju prah otaca,
Kazujući vječnu slavu tih mrtvaca?!
I do v'jeka zar nam, majko, nema ništa,
Do kukati vrhu kama i grobišta?!

Vila:

Vjeruj, d'jete! Eno plamte gorski rubi,
Na rastanku sunce noći oči ljubi.
I nada se tako budi svježa, nova;
Po kamenju narod ljubi prah djedova!
Pa ruš'ite se stari zidi, miri davne,
U srcu nam nove kule niču slavne —
I svemu će sudjen-danak jednom doći,
Sv'jest naroda ne će mr'jeti, ne će proći!

Uskočke elegije.

Štuješ li slobodu, ljubiti li ju um'ješ,
Razgovoru našem nije treba r'ječi:
Ja tvoj uzdah, suzu moju ti razum'ješ!

A. Mickiewicz.

1. Pristup.

Ej vi muke nikad oplakane,
Ma kukali preko groba svoga!
O moj dome — na sve četir' strane
Zgažen raju usred srca moga!
Sanče prvi, otkad živjet začeh,
Prva misli krvava i tmurna,
Vjerna suzo, otkad duša plače,
Lovoriko sred poloma burna, —
Kad mi pada pogled izvarani
Vrh mojijeh krpa i prosjaka,
I vrh lista prava poderanih,
Vrh naroda — sapeta junaka,
Okovana finom mrežom onom,
Što se teže od željezne kida,
Što te davi, dok u ropstvu bônomo
Čovječjega ne poturiš stida!

Rane moje — rane dana naših —
Jad pjevaču bugarija vaših!

Il na rávni il primorskoj st'jeni,
Gdjegod baka našu prede žicu,
Svuda hladne obilaze sjeni,
Zloduh neki tuši tanburicu.
Sve tavori, a kroz uzdisanje,
Ko sirota, kojoj otac živi;
Osta janje, osta na zaklanje,
Pastir mu se uz vučinu privi —
I čuti se kleti prelom vjere,
Gdjegod Hrvat tudji kamen tuče,
Za tudj hatar pod nebo se vere,
Vadi zlato, pustaram se vuče — — —
Još si krušac od ustiju steže,
Ne bi li se otkupio prije,
Kad za drugog snoplje svoje veže,
Kad za drugog sinje more bije;
Svojim znojem tudje plaća duge — —
Ej vladaru — na vratima sluga!

Vilo moja, bez srca li n'jesi,
Ne protuži s kamenih srdaca! —
Majko moja, preni se, potresi,
Jača budi od svojih mrtvaca!
Vjerna suza onud mene vodi,
Kud su tebi ponajljući jadi,
Ah, a to je, da mi srce brodi,
Kudgod tvoje ima potomčadi!
Sve i svuda mđra zlopateća
Olovno je gn'jezdo posavila,
Gdje i božja pravda svevideća

U čas težak na pomoć ti bila,
Te još n'jesi kao mrtva pala,
I ako te crna muka bije,
Pa i ne ćeš — Bogu dragom hvala:
„Dok te s neba žarko sunce grije,
„Dok se bura tvojim hrašćem vije,
„Sve nas žive zemlja nē pokrije!“

Ne nabiraj na plač, majko, usne,
Što ti pjevač mrgodne je čudi,
Crna sanko što se njemu ūsne,
Pa nariče, kad ū gusle gudi!
Takova su njegova pos'jela;
— Nekada su drugačija bila —
Vrh gradova tvojijeh i sela
Drukća se je nekad đavorila!
Nu u doba pitome kulture
Na Božić se više ne puškara,
A pjevaču mah se oči tmure
Bez čuturo i bez džeferdara!
Pak radije mrzovoljan hoda
Od Vratnika do ponosne Gere,
Od Zemuna do istarskih voda,
Na jug gdje ti more noge pere.
A kada se povrati sa puta,
Ružno sanja — zaturen, iz kuta!

2. Sijelo.

Šred grada u kamenu Senju
Na glasu je božiji hram;
To crkva je svetoga Franje
I mrtvijeh uskoka stan.

Tu dolje pod pločama teškim,
Kroz stoljeća snivaju svi,
A bura nad krovom im pjeva:
O mletačkoj galiji,

O Zmaju i Markovu lavu,
O šajci ko galebu — —
Kroz lubanje šuplje im šapće
U dugijeh stoljeća snu.

Tek stoljeća svakog jedanput,
Kad ponoćni otkucne zvon,
Zazveknut će oružje staro
I božji se ljuljnuti dom.

A dolje u rakama trulim
Kostúri se pomaknu svi;
Na otprte grobnice sjednu,
I šute ko ukleti.

Tek katkada podignu glavu
I šuplje si očnice,
Kad među nje unidje junak
I sjedne na kamenje.

Sve ulaze redom junaci
Pod krivijem čordama,
I podzemni pune se kruzi;
Sve jedna su grobnica.

A velika grobnica ova
Ko hrvatska zemlja je sva
I junačka kneževa brda
I kraljeva Srbija.

A Bog zna gdje leže junaci,
Kad nije im sastanka čas,
Dok ne kucne jednom u v'jeku
Nad rakama ponoćni glas?

I sjede vam tako i sjede
I šute ko mrgodni svi;
Na Drini je gdje koji pao,
A drugi na Neretvi.

Još gdje kog je proždrla more,
A gdje kojeg tudjinski kraj,
I timočki nekom su žali
Pjevali oproštaj.

Iz litica Crnoj u Gori,
Od talasa Sitnice,
Sa Dunava, Save i Tise
Ili Bosni sa brzice,

Sve dolaze pogleda mrka
I sudjeni čekaju sat,
Kad dusi se vraćaju natrag
U grob u nepovrät.

I jošte, još čekaju malo,
Zar ne će, dok otkucne zvon:
Nad glavom im zapjevat p'jevac,
Nad velikom grobničom?

A kada bi zapjevo p'jevac —
To utvrdo vjeruju svi:
E umah bi uskršli opet,
Ko n'jesu ni umrli!

Nu lijena pjevčina šuti
I dr'jema na buništu;
A divovi junačkog roda
Svi u grob se vraćaju!

Tek jednoć je pjevnuo malo
U gavana nekoga baš,
I bundžiju spremiše umah
Na predivan paprikaš!

Pak prolaze ljeta i v'jeci,
I gluha i nemila kob;
A budni su zaspali p'jevci,
A junački pljesnivi grob — —

Tek vide se stoljeća svakog
Na kratak i turoban sat,
I opet u grobnicu idu
I vele da — zaplaču tad!

3. Naš čovo...

Otkad tebi, moj prosjače, ti rukavi prazno vise?
— Pa od onda, gospodaru, kad smo bili ispod Lise.

— Grmilo je, krsilo je, ko da vrazi svi se nose:
Ja se popeh vrh fregate, jer naš barjak zapleo se.

— Usred dima, usred zrnja jurnula je naša prova*,
I sada bih život dao za taj sm'ješak Tegetova!

* Kljun u ladje.

— U visini stojeć 'nako, niz pučinu samo trenuh,
Ni ne vidjeh više mora u oblačju zadimljenu.

— Tek križevlju silnih nava* ljuljahu se oštri vrsi;
Pa svejedno — rekoh sobom — što da naš se barjak
[mrsi?!

— Od jedanput spazih eto: Talijanac na nas suče,
Sa križa mu vojnik vreba, da nam ratni barjak svuče.

— Ne ćeš, rekoh, galijote!** — — — pokrih barjak
[u tom trenu,
A ozdo se zrnje osu i po meni i po njemu.

— Tek ga nazr'jeh kako ljosu, a za njime ljosnuh i ja;
Padajući on je vikno: „Ev-ev-iv-va I-ta-li-a!“

— Ja pomislih: „Što se u nas talijanski dereš, skote!
Pa poviknuh: Amiraljo naš eviva, ti čozote!***

— Što je dalje bilo, ne znam; tek bilo je dugo, dugo;
Tu izgubih obje ruke; sad sam 'vako, što bih drugo!

— Penzijice nešto imam, dobri ljudi dadu tralja,
Svakog ljeta misu platim za pokojnog amiralja.

— I molim se, Bog da prosti svima nama grješne čine
I da jošte do godine u životu podrži me.

— Pošao bih Majci božjoj na proštenje a na Krasno,****
Pre neg umrem da se skrušim, da ne bude posl'je kasno.

* Ratna ladja. — ** Pogrdna riječ, ko obješenjak. — *** Talij.
ribari. — **** Krasno: na glasu primorsko zavjetešte u Velebitu.

— Jer me peče, gospodaru, što krštenoj rekoh duši
Pasju riječ, Bog da prosti, kad se ono s križa sruši!

— Nu . . . rekoh je! Branio sam s obim rukam amiralja,
A nijesam ni ja bio vazda 'vaka kljasta tralja!!

4. Stari oporbenjak.

Da ste zdravo moji zanatnici marni,
I nek su vam zlatne ruke zaposlene!
Kremeni mi čvrsti, srcem milodarni,
Vi ljudine moje reske i poštene!
V'jek vas gledam, kako znojem lica svoga
Svoj tečete krušac — muku svakidanju —
I a da Bog vas živi ispod krova toga,
Gdje melema ima svakom uzdisanju . . .

Davno to je bilo, kad sam ko šiparac
Trčkao po mračnim vašim uglovima;
Važan majstor mudri, zaburmučen starac,
Vikao bi: Djikni, još cipela ima!
. . . E moj starče s'jedi, kad za vruća dana
Saplitasmo zamke naš jad mušjeg roda, —
Pa hvatasmu uv'jek „mušjeg kapetana“,
Ali „mušjeg cara“ — nikad ni za Boga!

U po sobe nešto visjelo ko lampa,
Ispod nje bi važno kritikovo gazda,
Što odsudna reče zagrebačka štampa — —
Stari majstor Vale — oporbenjak vazda.
Dobričina meka, srca puna šale.
Pri saborskim samo plam izborima;

Uvrh nosa zapni tada naočale,
Svedj vičući: „Sad je „De profundis“ — njima!“

I dok starac vići, spremala bi stara
Izborniku hlače i kravatu novu;
A kad dodji starac od izbornih žara,
Bog bi znao zašto, psovo bi „Jehovu“!
To je išlo redom, dokle jednoć, eto,
Kad je psovo Vale mater „rezultatu“,
Progovori stara: Pusti k' b'jesu sve to,
Mato rad bi Jelu, Jela rad bi Matu!

Uz sve „što nam život naopako plovi“,
Rekao je Vale: „Nek je, Bog što hoće!
Mi smo ljudi stari, vi ste ljudi novi,
A dječici vašoj bolji danak doć' će!“
— I sa ovim malim proročkim dodatkom,
Blagoslov im dao — posl'je djedom postô;
Unučadi smeta u spavanju slatkom, —
Uopće je u svem oporbenjak osto!

Tek pod veče 'vako, pošta kad donese
Iz Zagreba b'jela novine za Valu,
Razmota ih starac . . . ruka mu se trese,
O „gospodskom“ nešto sve gundja „skandalu“!
— „Batina im treba!“ — sve se nešto srdi
Svoj čitajuć žurnal, i oglase pače;
I ustaje trudno Jakobinac tvrdi,
Unuka si čuje, gdje za djedom plače . . .

Pak ga tako ljuljka i sve usput mrsi:
Trebalo bi svima nogom nešto dati!
Pa drjemucka s čedom na staračkih prsih
I ne čuje Matu s Jelom ispred vrati'.

Stisnuli se tamo, šapću neku muku:
O porezu nešto . . . Bog da sami znade;
. . . Kroz polumrak vide jednu suhu ruku,
Što proročki nekad blagoslov im dade!

5. Iseljenik.

Širnijem atlanskim morem parobrod c'jepove s'ječe,
Na njem su prosjaci hljeba, što će na faram Brazila;
Veliki svrdlovi dima sukljaju tiho u večē,
Šire se na lik zlokobnih krila . . .

Gužva se svijet bez krova, što će pod palminom granom
Tamo robovati jadno, ptice gdje brbljave l'jeću,
Sunce gdje toplije trepti žarkim nad vedrijim danom,
Bezdanim vodam, opojnom cv'jeću . . .

Silnu o jarbola gredu ledjim se odupro čovo,
Primorski to je dobrijan; srće u neznane strane,
Bježi od kukavne sreće nekud pod obzorje novo,
Misli: e bolje tamo mu grane . . .

Draga mu obala osta negdje za ledjim daleko,
Nebo je svuda i more, tudji sve veseli ljudi,
Piju i pjevaju bučno; para ih odnosi pr'jeko,
Nosi im srce, mozag i grudi . . .

Primorski samo dobrijan ukočen šuti i šuti,
Njemu je ostalo srce tamo na kamenoj liti,
Kadulja gdjeno miriši, smilj gdje zlati se žuti,
Bršljan gdje zide djeci mu štiti.

Nazire turobnu ženu, kako mu dječici priča
Milom i dragom o čačku, dalkoj o zemlji čudesa,
Noć gdje je ù nas kad sunce žeže vrh kamena griča,
Sve gdje je drukče, pa i nebesa.

Pjeva im nevoljko pjesmu: „mladoj o kraljici Mari“,
Kako joj zlaćanu krunu „moro“ je odnio crni;
Pjeva im narodnom dušom ispokoj sveti i stari,
Prošasti spomen u srcu vjernih!

Znalično dječije uho čarobnu pjesmu joj pije,
Pitajuć: hoće li čačko tamo na široku moru
„Marinu“ vidjeti „krunu“, gdje se u talasim sije,
Negdje u crnu „morovu“ dvoru?!

— — Dotle na atlanskom moru c'jepove parobrod reže,
Čačko uz ogradu broda pilji u talas i pjenu,
Gleda ih kako se dižu, pljuskaju, sl'ježu i bježe,
Šume i ginu mračnu u sjenu.

Pilji i glédi i vidi: eno baš u dnu daléko
Nešto ko biserna bl'ješti, alem zar djevice Mare?!
Kojim mu u kući dragoj, vodenu bezdanu pr'jeko
Dječica draga maštu si žare . . .

Pilji i gleda i vidi: eno je, vjere mi, kruna.
Prava je „Marina kruna“, gori u bezdnu i sije;
Kako je divno joj zlato, kako je alema puna,
Baš ko da „moro“ odn'o je nije!

— — — U to se ozvao signal: naglo na šumnome valu
Skliznu se parobrod drugi, varku mu pobrkav oku;
On se je veselo, bučno evropskom vraćao žalu —
„Kossuth“ mu „Lajos“ stalo po boku.

6. Velebitska baka.

Bako moja pogrbljena,
Po liticam što se vereš,
Iz pregače zemlju steres —
Izmedj drača i kamena,
Koji krumpir da uberes
Božjom voljom za vremena!

Bako moja, za vrelina
Koja prtiš uzdišući,
Klecajući, posrćući
Bure vode iz daljina
Svojoj kozi, svojoj kući
I — grančici ružmarina!

Bako moja, na vrleti
Kojoj c'jeli v'jek proteče
Ko bez jutra trudno veče . . .
Mirno li ćeš umrijeti,
A preda te na daleče
Nikola će izić sveti.

Ti ćeš s njime poći tuda,
Na staračku klimajući,
Gdje ne žeže zvjezdan vrući
I gdje sočna, plodna gruda
Svačim rodi, mirišući,
Da ne moraš lomiti uda!

Tek u gorju, kud te nasla
Tvoje sudbe volja čudna,

Mukotrpna, veletrudna,
Gdje ti koza kamen pasla.
A tvog jada uzaludna
Tinjajući zv'jezda zgasla,

Velebitskoj, tu na hridi
Nestat će nam opet krova
I bakice starog kova;
Tek će bura tud da bridi
Vrh kamena pravjekova
Po grdnoj joj piramidi!

7. Sirenin dragi.

Mala glavo na majčinih grudi',
Ko jabuka na bijelu cvatu;
Ah ti ne znaš — o mekanu vratu,
Da od djece postati će ljudi,
San i varka da će brzo proći;
Sam Bog znade, kud je komu doći!

Ne znaš trna ni kamenih st'jena,
Kud majčma pronosi te noga;
U te gleda kao i u Boga,
Ništa nema, ako tebe nema;
Al sve ima bogata joj duša,
Slatko kad ti gugutanje sluša!

Što ti želi tvoja majka mlada? . . .
Ah gleda te evo sasvim s bliza
Gdje te krune carem sred Pariza,
Svetim ocem usred Petrograda!

Na mjesecu tvoje vidi dvore,
I — uza te luduje, nebore!

A što ti ćeš svojoj majci dati,
Kad te muška snaga usponese?
Širnim morem, što joj kućom trese,
Po talasju pozdrav ćeš joj slati,
Nek u vihru, što joj kida strehu,
Bar tvoj uzdah čuje na utjehu!

U crkvenoj klečat će tišini
I palit će Bogomajci sv'jeću,
Da te čuva na onoj širini,
Kud uzdasi njeni polijeću,
Vapeći ti preko trista gora:
Vrati mi ga: „Kraljice od mora“!

A ti možda u olujnu trenu
Tonuti ćeš u bezdane vale,
O nevjero . . . ! druga da se žena
S tobom grli kroz varavu pjenu,
Hladne usne ledene Sirene,
Da ti piju ukočene zjene!

Da ti šapću: Cjelov hoću vrući,
Usne tvoje koraljeve boje; —
Šta me briga za plač majke tvoje!
. . . A ti na to, zubma cvokoćući,
Hrliti ćeš, ledna srca sine,
Stranoj djevi zav'jek u dubine

8. Trsatska sjena.

I vis strši kula derna,
Ziv joj bršljan zide plete;
Oko grba siva, crna
Cvrkućući laste lete — —
Sa kruništa odozgora
Padajući rosa sine,
A vjetrić je nosi s mora
Medju svilu mahovine . . .

Zadje sunce i noć dodje,
Nad liticom kula spava;
Samo sova ovdje, ondje
Oko rupe poigrava.
A kad kucne dvanaest puta
„Majci Božjoj sa Trsata“,
Ko da neka sjena luta
Onoj kuli oko vrata.

I ulazi lica mrka,
Vidi mu se: e mu kob je
Nakon dana tmurna, grka,
Obilazit noću groblje,
Da s mrtvacim Boga prosi
I srušene plače vise,
U desnici nešto nosi;
Gusle to su — čini ti se.

I ko lūda neka kleca
I sve zove bane neke;
Sa gusala nešto jeca

Kroz kamenje i opeke.
I kad sve je prošlo više,
Na krunište klima tamo;
Nad njim tek je nebo više,
A još nad tim — Bog je samo!

Kao sablast stoji noćna,
Što joj curkom suza teče;
Dobra sablast, bespomoćna,
— Plač joj, brajko, sve što reče!
Al joj nemoj stupat bliže,
Ta pusti ga, brajko, sama;
Bit će došo, tek da niže
Neki djerdan od pjesama!

Pa sve bane neke vapi
I vidja ih hodat mimo —
I banice neke tlapu,
Ko da viče: „Katarino!“
I sve ljubi kamen truli
I pritišće gusle jače,
A struna mu neka zvoni
Ko da jedan narod plače . . .

Pusti mi ga, brajko, tamo,
To je dobra sablast neka;
On će ondje plakat samo
Vrh kamenja i opeka.
— — — Gle, već ide niz skaline,
Ko da tešku smetnu miso;
Lakše mu je — suzam time
Pjesmicu je valjda spisô . . .

9. Pred kraljevskom pločom u Baški.

Daj da spustim čelo svoje
Na taj kamen poizdrti,
Daj mi časak, da mi duša
Pomoli se prije smrti!
Sa njega se ti srce mi
Neke duge trake šire:
Imena su tvoga crte,
Kralju Dmitre Zvonimire!

Rastjerajte hitre ptice,
I ljudske me mrze r'ječi;
Oni idu ko na nogam
Da im gvoždje neko zveči . . .
Pustite me u samoći;
Bog jedini samo znade,
Kako li je srcu momu
U čas, nade kad ne 'made!

Ne pjevajte poljem cvjetnim
Laku pjesmu: „nina — nena“;
Poturite radje glavu
I panite na koljena!
Il zar evo ne vidite,
Baš u srce gdje vas dira
Jedna duga zraka žarka
Sa imena Zvonimira?!

Kako oštro ona trepti
I uzalud kako l'jeta,

Da ražari srce vaše
Osamstotin dugih ljeta!
Pustite me u samoći,
Da joj pijem svu vrelinu,
Da raskopam onda gnjevno
Rodna polja i dolinu.

Da prolijem vrh nas more
I po dolu i po gori;
Neka gine zemlja ova,
Kad nas sama ne umori!
Šta me briga; — ja ne mogu
Da vam ljudski život dadem,
Dati ću vam ponajljepše,
Zadnje s vama što imadem!

Pružimo si bratske ruke
Rastrgane iz daljine,
Iskopajmo grob si velik
S kraja na kraj domovine,
I lezimo u njegov mirno,
Kao braća zagrljeni;
Udruženi jednim srcem
I zanačjek sjedinjeni!

Vrh mogile ja ću silne
Udariti natpis gore:
Čudna slova, ploču čudnu
Za povjesne razgovore!
Šta nas briga — neka ū sve
Začudjene oči gvire . . .
. . . Aj mi ćemo spavat skupa,
Kralju Dmitre Zvonimire!

10. Guslar.

... Povlači se kao kuga,
Ni prosjačit više ne sm'je,
U torbi si prti druga,
Žuko drvo svoje pjesme.
Iz zakrpa izderanih
Gusle vire s gladne torbe;
Ah to mole kralji, bani
Koru hljeba, žlicu čorbe! ...

Podji sa mnom, moj lazare,
U kućicu podji moju;
Napijit ću sve ti care,
Sve im carstvo — torbu tvoju!
Neka moje blago vide,
Gdje im častim carstva c'jela;
Hej medj' moje, medju zide
Sva je jedna prošlost sjela!

Postavite sofru amo;
Carevi su došli k meni,
Ostati će časak samo
Na odmoru, nevidjeni
I odmah će da se krenu
Na daleke dane hoda,
Medju jele, medju st'jenu
Ko — carevi i gospoda!

Neka časom cure skoće,
Ti davori stara pjesmo;
Nek se gosti osvjedoče,
Da smetnuli ništa n'jesmo,

Da ljubimo sveto, sl'jepo
Onaj zavjet, onaj stari . . . ;
Ipak, ipak — nije l'jepo:
Kud vam konji i handžari?!

S grdna stida danas šta bi,
Da poviču: Momci, hajte!
Sablju hvataj, pušku grabi
I slobodno zapjevajte!
Kuda bismo s bruke velje,
Da nas zovnu mačem svojim
Na pir muški, na veselje,
Misleć, da smo — koljeno im?!

Ne vidješe — Bogu hvala —
Idu na put, na dalèki;
Gospodska im valjda šala
Ko i prosjak lutat neki!
— . . . A ja stojim pragu ù dno,
Carskom im se klanjam licu;
Gusle ljubim žedno, žudno,
I guslara u desnicu . . .

11. Na obali uskočkoga grada.

Tiho leži, tiho, moje more sinje,
Posestrimi Istri čipka se na žalih,
Nebo kao čisto krilo golubinje
Vrbniku nad morem krvavo se pali.
Tamo odsjev sunca iza gore ljeska
I opruža trāke od zlata i srebra,

Pa japanska šarna lepeza nebëska
U pola zenita rujna širi rebra.

Tiho leži, tiho, more moje drago,
Ko sanjarska duša djevojčice nujne,
A ni čuha nema da ga ljubne blago,
Da laganim daškom preko njega strujne . .
Ne znam što je ovdje tako slatko meni
Ožarena oka gledat niz pučinu,
Srebrnu i žarku u sutonskoj sjeni,
Ronit joj u boje, pjege i dubinu . . . !

Tiho leži, tiho, bezdan neizmjerni,
Gladak kao u snu nevinašca čelo — —
— Na obzorju c'jelu tek se točka crni,
A nad točkom lebdi, kao jedro b'jelo;
Polako se skliže i sve raste bliže,
I pjena ga rubi, složna vesla stenju,
Evo pod grad stiže, most se na kraj diže:
Zdravo ste nam, braćo, u kamenu Senju!

I za čas se čuje: „Gõspâ!“ — il — „parona“,
Sad su uprav došli iz Vrbnika ljudi!
Don'jeli su groždja, smokvi il' melona,
Što šećerom zore na istarskoj grudi.
A čakavska riječ kao šira slatka
Sve se pjeni brza s kraja i sa ladje,
Sa jezika gipka otkida se glatka,
Što ne može vikom, to rukama nadje!

Tiho leži, tiho, moje more drago,
Pa mi lako ziba ostrvljansku braću,
Što na maloj ladji malo broje blago,

Pod žestokim suncem iskuckanu plaću.
C'jelog su ga ljeta znojem zāljevali,
Eto bratski d'jele slabu korist svoju
Za tu sitnu smokvu, za taj grozdić mali,
Što o suncu zriju, a rúde o znoju.

I kad tiha večé po brodiću pane,
Poć će mladji svijet u krčmicu kuda,
Uz rumenu kaplju da pjesmicom plane
I na gradsku zere da se provrluda — — —
Samo starac neki na ladjici oštā,
Broji škrti novčić, što ga eto smogo
I uzdahne katkad: „Bože, nije dosta,
A ja trebam više, a ja trebam mnogo!“

Čući starac s'jedi, a s obala pustih
Povjetarac lako spram mora čarlja
I titra mu oko smrežuranih usti
I šapće mu slatko ko pjesmica tija:
— Paragrafom hladnim na prag su ti pali,
Nu, ne boj se, starče, doć' ce bolja ljeta;
Tebe će otkupit i taj novčić mali,
Krvopija tvojih ni sve blago sv'jeta!

12. Oproštaj.

Ne zamjerte, krši gole,
I vi polja zlatoklasa,
Moje more, sinje more,
I vi zv'jezde vrh talasa; —
Što se bajnim čarom vašim

Jedna tužna sjena šeta,
Ko da nije srećna tamo,
Gdje najljepši kraj je sv'jeta !

Odat ću vam: da je ovo
Jedna duša otrovana;
Čuvajte joj samo tajnu,
Pustite je medju vama.
Uz obale neka hoda
Nek se šeta ukraj cv'jeća;
U njojzi je duga zima
I bila je bez proljeća!

Za debele noćne tmine
Rado krade iz t'jela se,
Pa tumara zemljom nekom
I šulja se na talase,
Na kule se trošne penje,
U grobnice tamne zadje,
I — luduje sve to više,
I — sanjari sve to sladje!

Katkad tako lutajući
Iz oka joj nešto kane,
Kao vrelo gvoždje sine,
Kao teško gvoždje pane, —
Pa se skriva medju cv'jeće,
Medju krši, medju draču;
Odanle se onda čuje
Nešto ko da nalik plaču

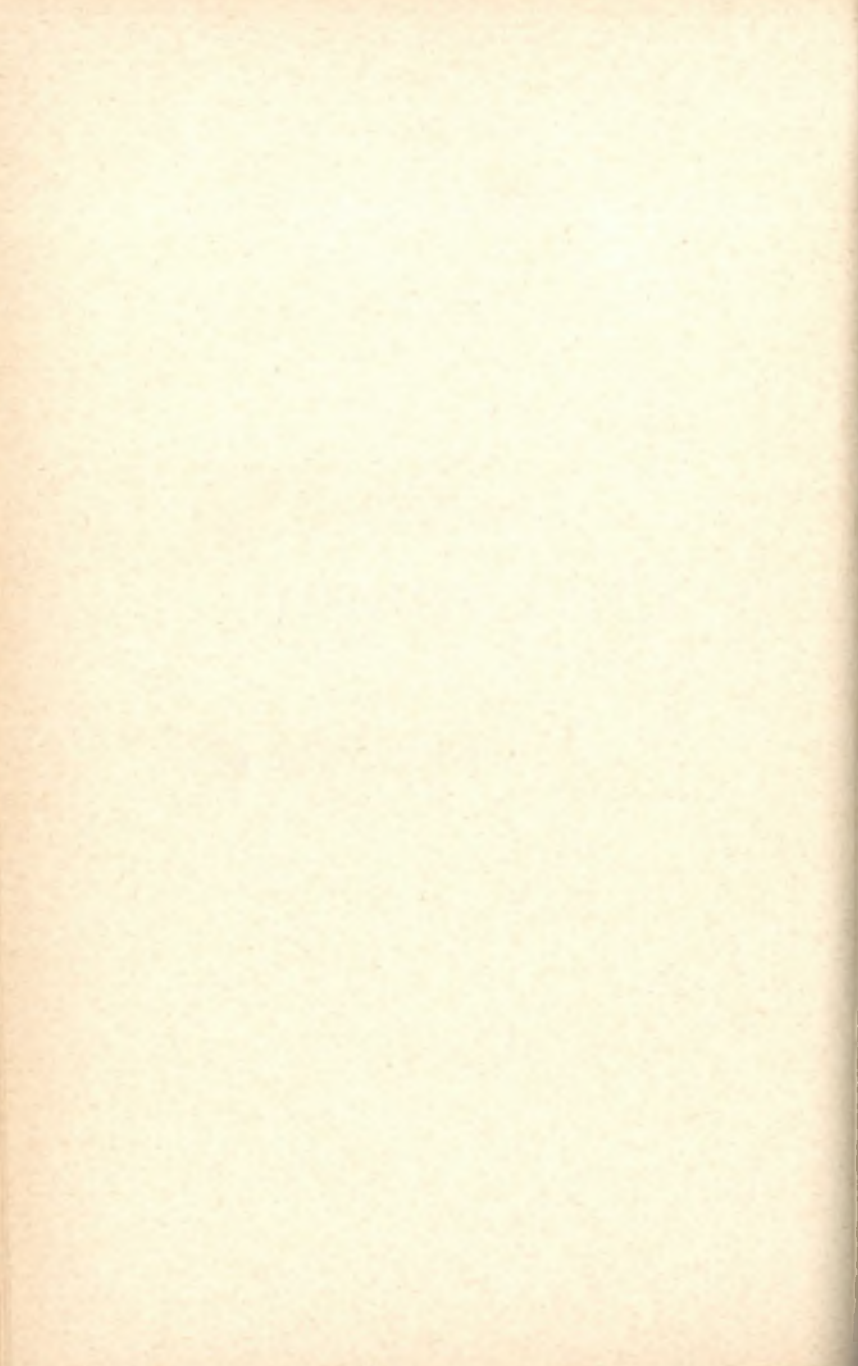
Oj sahrante suzu taku,
Možete joj dušu spasti;

Napojte se suzom onom,
Jošte ćete ljepše cvasti.
Zadojite svojim mirom
Srca, krši i doline,
I onda će duša ona
Da se smiri i počine . . .

PRVI GRIJEH.

ORATORIJ U TRI DIJELA.

PRVI DIO.

(Pozornica prikazuje Eden u prozorje. U dnu zastor od tankih oblaka. U sredini Stablo spozna je dobra i zla. Dublje na desno Stablo života. Dok se zastor polagano diže, imitira glazba šuštanje prirode, kako se budi iza sna. Pod konac ozvanjaju akordi sve jače i jače, a teška koraka i zabrinuta čela izlazi polagano na pozornicu LUCIFER i sjeda na kamen pod stablo u sredini. Glazba svejednako udara).

Lucifer (trgne se iz misli i gledajući u plod na stablu):

Nevinost — ah — i mir mi s njome vrati,
Neznanje slatko, u kom plivah vas
Ko kroz tu zoru šarmi leptir zlati,
Kroz svježe lišće male ptice glas — — —
Nevinost — ah — u kojoj n'jesam znao,
Al jesam stvor, al ništica, al Bog;
Gdje bez brige sam čisti atom sjao
Ko sv'jetli prašak sred azura tog!

(Zamisli se, pa nastavlja):

— Pa što si ti?! Tvoj sok je čemer kleti;
Dā . . . sladji je neg moje suze kap!
Al tu i tu — u srcu i pameti —
Drugaciji je nevini ti cvat.
O što mi vr'jedi tvoga znanja kupa!
Kad želja za njim grud i srce para;

Kad znat i ne znat' glup je posô skupa,
Tek bliže j' nebu luda od zvjezdara!
I dolje s tobom! (skoči k deblu) sagnij tu u blatu,
Da ne truješ mi ovaj zračak blag,
Leptire, ptice u sunčanom zlatu
I svježi list i mlade zore trag.
Nek otrovana duša mi se puni
Od sreće bar, što űokolo sni — —
Oj dolje s tobom; sveni i satruni
I budi blato, kleta voćko ti!

• (Trga jabuke i baca ih pozornicom. Dok se jabuke kotrljaju, do-
skakuće na pozornicu)

Glad:

Što bacaš, striče,
Jabuke slatke,
Zdrave i glatke,
Rujne ko krv?!
Čuvaj ih, striče;
Što zemlju tiče,
U tom se namah
Od sebe sama
Zavrgne crv!
I onda — Bog nek dragi zna —
Tek s Bogom l'jepa boja rumena!

Lucifer:

Od zemlje zar? Moj crvak nij' od zemlje!
U slatkom soku
Na stablu visoku,
Što teži gore,
Gdje zvjezdice gore,
Tu djeva je sjela

I zavjesu gustu
Na lice je splela.

I drskom sam nogom
Pred grančice kleko
I plako i reko:
O kaži se, kaži;
Srce te zove,
Ah bol mu utaži!

Grančice šute — —
Djeva se skriva,
A želja gori,
I vatra je živa.
I digoh ruku
I zavjesu skinuh,
Al djeva se izvi
I propa i zginu.

Pritisnu nojca
Zemljicu mirnu;
Tek usna me peče,
Gdje grana me dirnu — —
I grana kad gori
Od njezina plama,
O kako je slatka
A ona, a sama!

Glad:

Što je pjesma — to je duša;
Plod je rujne jabuke!
I tko mnogo voća kuša,
Krvca mu se, striče, zgruša,

Kuje tvoje stihove.
Nego — što će bl'jedi jed —
Hej pjevači — naprijed!

(Lucifer sjedi u kutu Edena i šuti. Na pozornicu nahrupe demoni
i ljudske strasti.)

Pjev:

U blatu gmizo je sićušni crv
I spazio zv'jezdu nebesku — —
I onda mu planu vatrena krv
I pade u nevolju tešku — — —
„Ah!“ klico je danas i sutra „ah!“
I kuko je zbog daljine,
A zv'jezda se lagano šetala
U miru nebeske vedrine.

Ženska grla:

O ljubav je teški porazni jad
U licu, u glavi, u srcu!

Muška grla:

I uginu crvić jadan i mlad,
A sunce mu osuši krvcu — —

Svi:

A vjetrić mu raznio prašinu svu
I odnio zv'jezdi nebeskoj — —
Pa sjaji tamo na ùtjehu
Svim crvom u nevolji teškoj!

Glad:

U redu, djeco! U poletu je pad!

Svi:

I sjaji tamo na útjehu
Svim crvom u nevolji teškoj!

Glad (Pristupa Luciferu):

A vi, oj striče,
U kutu na kamenu,
Ovamo, k nama!

(Lucifer podiže glavu. Zbor pjeva:)

Lud je posô svetit sv'jet,
Jahat na oblaku;
Pitat, zašto cv'jeta cv'jet,
Što je mrak u mraku?
Sudbina je redom sve
U igri postanja;
Luda je, tko pije sok
Sa drva spoznanja! (Lucifer sluša.)

Glad:

Ja sam vječna istina.

Zločin:

Ja kap tvoga vrela!

Svi:

Bič smo prosti — druga je
Sve nas ruka plela!
Ne peče nas ništa, —
Kud nosi nas kob,
Tud kopa se grob
Il' sreći il' t'jelu,

Il srcu il' duši,
Tek ruši i ruši;
Plač i suze odaju nam trag,
Šta briga nas, al plače Bog al vrag!

Zločin (Gladi):

Ti kraljuj, majko!

Svi:

Kraljuj, vladaj, ništi!
Povedi kolo, majko sviju nas!

(Uhvate se okolo stabla. Glazba intonira demonski ples. Kolo se kreće lagano, ali ipak obijesno oko stabla. U sredinu na kamen stane)

Glad (pjeva):

U sv'jet pada angjeo
Čist, bijel i zlati,
Uz kol'jevku ja ću mu
Ko dojlja stati.
Spuznut će mu kreljuti,
Ostat kosti same;
Ha, ha, ha, ha, — suzice
Ne spadaju na me!

Zločin (stupa na kamen):

Raste momče, majka mu
Ko golubu guče;
Dogodi se, živu mu
Sprovodom jauče —
Majka putem zastane,
Al ga krvnik prati; —

Ha, ha; za te suziće
Ne treba mi znati!

Skvrna (ko gore):

Djevojčica kano l'jer
Do po noći miri,
Od po noći u srcu
Plešu joj vampiri.
I kad prodju mjeseci —
Vrh staklena vala
Pliva majka, pliva kći
I još nešto mala!

Nepravda (ko gore):

Mislio je, trpio
Za ciljeve svete,
Al se grana lovora
Čudno katkad plete;
I eno ga na slami
Očajno se pruža; —
To je stara pjesmica
Nad kostima muža!

Ludilo (ko gore):

Bog mu dao sjajan um
I on nema mira,
Već sve prstom drskijem
Tajnu bitka dira — —
U ludnici stegô si
Uže oko vrata;
Na to su ga kopali
Groblju ispred vrata!

(Kolo uz divlju igru poskoči. Lucifer bane preda nj.)

Lucifer (gnjevno):

Haj, bit će dost! Taj pjev je gadni smrad,
I izbrano ste društvo baš;
Sve hulja sama, izmet, skot i jad!

Kor demoni:

Ti pjevaj bolje, ako znaš.
Ta tko te gurnu, tko li baci tu
U vrtlog misli tvoj ponosni lik,
Tko otrova ti dušu jadnu, svu,
Te bludiš tuda, proklet očajnik?!
Ha, ha! I tu je vr'jedan pakla sm'jeh,
Ti pade, aj, a cigli bje ti gr'jeh,
Gdje htjede znat, od čega tvoj je Bog!
I još ga braniš?! Baš ga briga znat
Za tvoje suze ili za tvoj mir!

Lucifer:

Ne branim tu ništa -- tek se zgraža meni!

Glad (spopane ga za ruku):

Ajde k meni — ajd medeni,
Budi s nama b'jesan svat.

Svi:

Kolom skokni, kolom kreni
Ko poželjen iskren brat.

Lucifer (gleda k nebu):

Još šuti — tuj u času teške borbe!
Je l' on od mene veći il je manji?!
A ako j' veći, što se ganut ne će,

A manji li je, što me muči tako,
Da osjećam ga kano premoć svuda?!

Kor demona:

Ajde k nama — budi s nama
U tom kolu b'jesni svat!
Kolom kreni, nek se lama
Ispred kroka
Našeg skoka
Stablo znanja kano vlat!

Lucifer (u očajnom bjesnilu):

O čujte jošte ovaj govor zadnji!

Kor:

Pa, čujmo ga!

Lucifer:

Nijesam došo kao smrtni stvor,
Da demonska me vaša vatra svlada;
Ja duh sam svjež — izvana zelen bor,
Al srč je trula: i vjera i nada!
To drvo, gle, prokletstvo mi je sve;
Ta jabuka ko vječni pali plamen,
To srce tu ko tvrdi oklop — kamen,
U kojem miso vri, a pokoj mre.
A duh sam ja i vječne želje žar —
Pa ipak padoh — živ — a mrtva stvar,
Igračka puka
Na talasu strasti
Padam i padam, al ne da mi pasti
Otajna ruka —

Ćutim je svigdje,
Ne vidim nigdje:
Al teži još me bije sram.
Na vječnu krvnu vječitosti:
Iz zemlje blatne niknuti će kosti
I jače bit će nego l' i ja sam!

Kor:

U blatu gmizo je sićušni crv
I spazio zv'jezdu nebesku
I onda mu planu vatrena krv
I pade u nevolju tešku.

Lucifer:

Nek spali ga suhe pustare dah,
Nek strune na sunčanom bl'jesku,
Al vjetrić će dignuti zadnji mu prah,
I odn'jet na zv'jezdu nebesku!

Svi:

I odn'jet na zv'jezdu nebesku!

Lucifer:

To blato s blata tu je nã blatu!

(Poleti k zastoru u dnu pozornice. Oblak se diže i pod krošnjom vidi se na mahovini Adamovo tijelo. Démoni pojure za Luciferom.

U taj mah sine uz Adama genije s plamenim mačem u ruci.)

Lucifer (zasinut svjetlom):

Govori, daj, o silni Jehova,
Po čemu da je jači taj od mene?!

Kor genija iza kulisa:

Vjeruj blago, uživaj u skladu,
Što se lije sa zv'jezde i cv'jeta;
Slušaj pjesmu, kojom rosu mladu
Zdravi šapat lišća sa drveta,
I ne traži da raskrivaš tamo,
Što je bolje da je zakopano!

Kor demona:

U blatu gmizo je sićušni crv
I spazio zv'jezdu nebesku,
I onda mu planu vatrena krv
I pade u nevolju tešku.

Lucifer:

To nije sve; to blebet je za bābe!
Ja prozr'jevam ti djelo, Jehova!
I što je? Jeftin pepeo i prah,
U glavi nešto služi slabe —
I to da budu sv'jeta moždani?!
Pa on da jači bit će nego l' ja?!
Vječnim tebe kunem bićem,
Srećom ljudi i prolićem
Bratske krvi, što će teći,
Reci, zašto on je veći?

Kor genija iza kulisa:

Tvoja sreća u duši ti klije,
Tvoju sreću tvoja misō prede;
Budi ptiče, što se zrakom vije
Više nego l' siže kreljut b'jede —
Vjeruj, ljubi, nadaj se i — snosi:
Srcem čut' ćeš: zašto si i tko si!

Lucifer:

I opet ništ! i ja sam lutka zar,
U čije uho trpaju se r'ječi
Ko mekinje, što ne će ih ni — miš!
U ruke još mi molitvenik dajte
— I s Bogom treba r'ječ — po propisu!
Za babe onaj — naočare na nos —
Pa kutrit ću u kutu kano pralik
Mudraca, koji iskon bitka traži.
I to je recept sv'jetlih genija!
Ja prekidam s nebesi razgovor!

(Okrene se demonima.)

Amo kolo,
Milo mi je društvo b'jesno
I nemirne misli!

Svi:

Svemirje je nama t'jesno,
Pa kuda se stisli!
Lupni živo, brigu stresi,
To blato u glavi;
U strasti je život sladak
I u — zaboravi!

Lucifer:

A sad jošte evo žrtvu,
O, Jehova, tebi palim,
Tebi žrtva — meni smijeh,
Kojim žuč u srcu galim:
Zivio ti novi stvor,
Prkosio punom granom
Kano mladi zelen bor!

A kad tebi na um pane,
Okreši mu mlade grane;
Ne budi ti ništa žao,
To je samo — promisao!
I vječna je mudrost neba,
Nikad ništa košto treba!
Majku krije
Groba mrak,
Othranit će
Čedo zrak!
Trči sv'jet
U kovitlac —
Idol zlatni
Magarac!
Ha, ha, ha, ha — misli te
Plod su tvoje jabuke!

(Udari nogom. Pred Adamom plane vatra. Lucifer cijedi u nju
jabuku sa Stabla spoznanja dobra i zla.)

Kor demoni:

Lud je poso svetit sv'jet,
Jahat na oblaku;
Pitat, zašto cvjeta cv'jet,
Što je mrak u mraku?!
Sudbina je redom sve
U igri postanja,
Luda je, tko pije sok
Sa stabla spoznanja!

(Lucifer ekstazom slomljen pada uz vatru pred Adama. Glad,
Zločin i Ludilo dižu ga i vode uz divlju pjesmu.)

Ajde k nama — budi s nama
U tom kolu b'jesni svat;

Kolom kreni, nek se lama
Ispred skoka
Našeg kroka
Stablo znanja kano vlat!

(Lucifer skače ako i s nategom. Pod Drvom spoznanja dobra i zla klone. Kako pane, zagrmi, a rulja demona uz divlji ples gubi se na sve strane pozornice. Svijetli genije korači uz tihi svirku do pred Lucifera. Lucifer podiže oči; glazba ušuti.)

Genije:

Želiš li sreću?

Lucifer:

Istinu!

Genije:

Vjeruj!

Lucifer:

Vjerujem u svoje oči, uši i u sebe sama!

(Genije se okrene. Zastor ko oblak sakriva polagano i njega i Stablo spoznanja. Lucifer skršen prislonio glavu o ruke ko tip očajna skeptika. I prednji zastor pada.)

Konac prvog dijela.

DRUGI DIO.

(Eden. U dnu pozornice kristalna palača. U sredini Stablo spoznanja dobra i zla. Dublje na desno Stablo života. Radja se sunce.)

Adam (izlazeći iz palače, diže ruke k nebu):

Slava ti, slava, silni Jehova!
Što stavi sv'jest u lomnu glinu ovu,
Što dušu srećom ispuni mi c'jelu,
Pa ona liči angjelu ti b'jelu,
I pojmi tebe — stvorca i Jehovu!
Ti sunce dižeš, da mi grije žile,
I ptice budiš, da mi život mile,
I cv'jeće niče, da me mirom poji —
Slava ti, slava sred nebesa tvojih!!

Kor svijetlih genija (iza kulisa):

Slava ti, slava, silni Jehova!
Ti stvorče silni, što od zemnog blata
Izvi na lik svoj druga nam i brata,
Što duša mu u slavi ti se gubi
I pojmi tebe — stvorca i Jehovu!
Ti sunce dižeš, da nam grije žile,
Ti ptice budiš, da nam život mile,

I cv'jeće niče, da nas mirom poji, —
Slava ti, slava sred nebesa tvojih!!

Adam (izidje sasvijem sprijeda. Pred žbunom cvijeća):

Šta ste snile, mile glave,
Pune sjajnog, zlatnog praška;
Vi svjedoci Njeg've slave
I mirisi Njeg'vog daška?
O slava mu na visini
Sa serafi i kerubi;
Sve što mi se l'jepim čini,
Kroza nj moja duša ljubi!

Lucifer (izlazi na vid slomljena starca iza lijeve kulise. Gleda Adama porugljivo i zavidno):

Ta luda tu u božjoj slavi pliva,
I od mene on srećniji da bude?!

(Pristupa k Adamu.)

Adam (bez straha):

A tko si ti?

Lucifer:

Još ne vidje me živa,
Al bit sam ista, samo druge grude.

Adam (naivno):

Pa digni glavu; gledaj cv'jet i sunce,
Veseli se!

Lucifer:

Hej, kad ti, d'jete, prodje čar,
Kad nasitiš se slasti

I Eden bude stara stvar,
Izgubiti ćeš i ti žar,
U dosadu ćeš pasti!

Adam:

Pasti — a što će reći: past'?

Lucifer:

Ti ljubnu cv'jet, al ja mu kušah slast,
I ljubi danas, sutra ljubi,
Pa utrnu ti, d'jete, zubi
I sve ti bude jedno isto!

Adam (s naivnim veseljem):

Al gledaj ga —
Lijepo, čisto
Mire ruže, ljiljan miri,
Ljubica se travom širi;
Sve mi priča, da je Bog.
I kroz miris ovog cv'jeća
Duša moja mene sjeća
Tvorca velikog.

Lucifer:

To posebna je vrst užitka!
Od cv'jeća tako misli čudne:
Al noge su mi lomne, trudne,
Ajd' sa mnom!

Adam:

Kud?

Lucifer (primi ga za ruku):

Pod jabuku.

(Nijema igra izmedju Lucifera i Adama.)

Kor keruba i serafa:

„Ustani, Gospode, da se ne posili čovjek i da prime
[narodi sud pred Tobom.“

„Pusti, Gospode, strah na njih; neka poznadu narodi,
[da su ljudi.“

„S oholosti bezbožnikove muči se ubogi; hvataju se
[ubogi prijevarom, koju izmišljaju bezbožnici.“

(Psalam Dav.: IX. 20., 21., 23.)

(Za vrijeme psalma odvodi lagano Lucifer Adama uz nijemo dokazivanje pod jabuku. Tu sjednu na kamen.)

Lucifer:

Tu sjedni!

Dä . . . ti nemaš želja?

Kor keruba i serafa:

„Jer evo grješnici nategošé luk; zapeše strijelu svoju
[za tetivu, da iz mraka strijeljaju pravo srce.“

(Psalam Dav.: X. 2.)

Adam (podbočio zamišljeno glavu u ruke):

U tebe, starče, čudan mi je govor;

I budi jasan!

Lucifer (sobom):

Ta glina je porozna

I pije brzo miris jabuke!

(Adamu.)

Al čuj, ti star si ko i ovaj dan,
A ja od v'jeka. Pamet mi je zrela
Odavno, brajko!

Adam (sobom):

Čudno, istom sad
Što vidjeh ga i već ga živo ćutim
Da starji je od mene.

(Okrene se Luciferu. Nijema igra.)

Kor keruba i serafa:

„Pomagaj, Gospode; jer nesta svetih; jer je malo vjernih
[medju sinovima čovječjim.“

„Laž govore jedan drugomu, usnama lažljivima govore
[iz srca dvolična.“

„Riječi su Gospodnje riječi čiste, srebro u vatri očišćeno
[od zemlje, sedam puta pretopljeno “

(Psalam Dav.: XI. 2., 3., 7.)

(Lucifer i Adam ustaju. Lucifer sagiba granu jabuke i priklanja
je Adamu, da je primiriši. Uz grčevit pokret prihvati se Adam
za srce.)

Lucifer (zagrlivši ga, bijesno):

Pa gle, pa gle, lav s lavicom se blaži,
Pa gle, pa gle, gdje janje ovcu traži,
Pa gle u cv'jeće leptir mali l'jeće
I s drugom sladak troši med!

Adam:

Ah čujem, svud se slatke r'ječi liju
I želje nove sve mi žile griju
I novi žar iz Edena me žari,
Čas vatra, čas ko hladni led.

Lucifer:

Sad znadeš sve — razum'ješ raja šum.
I ljubi, kad se eto grli sve;
U općem piru ne bud' jalov kum
I ne zaborav' na mene!

(Lucifer odlazi.)

Adam:

O slatka strasti neznana i znana,
Što novi, tajni otvaraš mi sv'jet;
Ti prva misli najprvog mi dana.
Gdje niče nov mi miomir'ni cv'jet,
O grij me, žari, barem da u sanku
Ja sreće svoje bajni uzrem lik,
Da ugledam si rajsku miloranku,
Da utješim se ranjen samotnik!

(Sjedne pod jabuku i podboči glavu. Izlazi svijetli genije i zakrili Adama. U sjajnom zboru stupa na pozornicu kor vila i vode Evu.
Dok to traje, pjeva kor genija.)

„Gospode, s tvoje se sile veseli car; i kako mu je ve-
[lika radost, što ti pomažeš.“
„Što mu je srce željelo, dao si mu, i molitve usta nje-
[govijeh nijesi odbio.“
„Jer si ga dočekao blagoslovima milosnim, metnuo si
[mu na glavu vijenac od dragoga kamena.“

(Psal. Dav.: XX. 2., 3., 4.)

(Kor se razmakne desno i lijevo. U sredini Adam još uvijek u poludrijemu. Eva pristupi k njemu.)

Eva:

Adame!

Adam (trgne se; u vatri čustva):

Evo!

(Prvi nijemi i dugački cjelov.)

Kor:

Na glave vaše dobri Bog
Nek ospe sreće vječnu slast,
Da jeste kruna raja tog
I odlike mu prva čast.
A ljubav v'jek nek grije vas,
Nek miri od nje rajski kut,
A vječnost sva ko ovaj čas,
I cjelov čist ko ovaj put.

Adam i Eva:

Na glave naše vječni Bog
Nek ospe sreće vječnu slast,
Da jesmo kruna raja tog
I odlike mu prva čast.
A ljubav v'jek nek grije nas,
Nek miri od nje rajski kut —
A vječnost sva ko ovaj čas
I cjelov čist ko ovaj put!

Kor (odlazi pjevajući):

Na glave vaše vječni Bog
Nek ospe sreće vječnu slast,
Da jeste kruna raja tog
I odlike mu prva čast.
I ljubav v'jek nek grije vas,
Nek miri od nje rajski kut —

A vječnost sva ko ovaj čas
I cjelov čist ko ovaj put!

(Ode.)

Adam (Evi):

Zaželi, sunce mog života,
To ptiče, što se granom njiše,
I vrh nas oblak, što se mota;
Zaželi zv'jezde, i još više:
O reci što ćeš, da ti skinem
S nebesa, da te čarom punim,
Da raj ti c'jeli o vrat vinem
I da ti gustu kosu krunim!

Eva (Adamu):

Zaželi, zv'jezdo moje sreće,
Iz očiju mi darak vida,
I mladosti mi prvo cv'jeće
U tvoju sreću nek se kida.
O uzmi srce ovo čisto,
U tvojoj sreći nek se gubi,
I kad je s tvojim jedno, isto,
O daj me ljubi — v'jekom ljubi!

(Klonu pod Stablo spoznanja dobra i zla, i zanesu se u zagrljaju.)

Lucifer (izlazi zlobna pogleda):

I to je kruna — stvaranja!

(Pauza.)

A baš si, momče, silan div,
Budala s tobom ta!
Gle od jutros si istom živ,

Već hoće ti se sna!
Dakako rujne usne pale
I krvca kipi — vri . . .
Haj umorne su takve šale
I omamni su sni!
— Nu polet tvoj baš kratak bi,
U krilu ženske razbi nos!
A moj je svemir ko ta božja tri
I — uzan mi je još!
Pa ti, lutko ženska, mala,
Ti si nebu obnova?!
Ha, ha, ha, ha — loša j' šala,
Slab ti izum — Jehova!
Ovamo, druži!

(Iza kulisa grnu na pozornicu demoni i strasti i poredaju se oko
Stabla spoznanja. Sprijeda prazno. Tu stoji celom spram Adama
i Eve Lucifer.)

Lucifer:

Kad sunce zirne iza brda
Pa dan se radja nov,
Kad zagrije se zemlja tvrda
Na božji blagoslov —
E onda duše dobre — svete
Put neba šalju pjev
Za novi dan
I sunčan ogrijev!

Kor demoni:

Hej i mi baš možemo pjeti
U sv'jetli ósvit nov
Nek Jehovi pod nebo leti
Sad i naš blagoslov!

Ta danak se i nama radja:
Taj ljubljeni, mladjahni par —
Sadašnjost mu — od neba sladja,
Budućnost mu — naša je stvar!

Lucifer:

Ej proklet, što spavaš u miru,
I prokleta topla joj grud!
To pjesma vam moja o piru
I sada i svagdje i svud!
O tako mi moga očaja
I muke mi vječite —
Otrov vam naslada raja,
Otrov vam ljubav i sve!

Glad:

Porod izrodit ćeš sv'jetu
Lakom na bratinsku kost;
U krvavom kolopletu
Ne bilo pl'jena ti dost!
A ja ću ti vitlati krila
I brusiti nesiti zub
I moja će zatorna sila
Na groba te goniti rub!

Zločin:

Nek krvava povjest tvoja
Mojim se imenom puni!

Ludilo:

A maglena koprena moja
Nek misli ti velike kruni!

Svi:

Nek ti dani, nek ti noći
Naše budu igralište,
Nek kroz suze tvoje pište
Crne sile, crne moći,
Bez pomoći!

(Povedu triput kolo oko stabla — Lucifer kao kolovodja — i gube
se sa pozornice.)

Eva (prva podiže glavu):

Adame, što strašan snivah san!

Adam:

Gle i ja drjemah . . .

Eva (zloslutno):

Prve sreće dan,
A grozna ta mi otrova ga sank!

Adam:

Ta nemaj straha; nad nama je Bog!

Adam i Eva:

U tebi sva je naša nada jaka,
U sili vjere snaga nam i moć;
O čuvaj nas, o silni sa oblaka,
I budi nama svugdje na pomoć!

Adam:

Ja idem, silni, da ti žrtvu spalim,
Na ono mjesto, gdje mi dade duh —

Adam i Eva :

O smiluj nam se slabašnim i malim,
Prikloni božje oči nam i sluh!

Lucifer (upada naglo grlom iza kulisa):

Varava je sreća svaka,
Lažan joj je slatki dar,
Gdje se javlja, svud varaka,
Dvoličnog joj lica čar.

(S lažnom pobožnošću.)

A mi slabi, vjerom mlaki,
Što bi mogli jadni mi?
O učini, Bože jaki,
Da budemo ko i ti!

Eva :

Čuješ li? — —

(Adam okrene se naglo put kulise.)

Lucifer (izlazi, nasloni se o busen pri ulazu i nastavlja sve većim licemjerjem):

Svud nas laži puste gone
I kroz javu i kroz san,
I za oblak sunce tone,
Tek što nam se rodi dan.
T'jelom slabi, vjerom mlaki,
Što možemo jadni mi;
Spas je nama, Bože jaki,
Kad budemo kao — ti!

Adam (naglo iznenadjeno):

Ta to je starac! moj jutrošnji prijan,
Što tebe, srećo, meni otkri!

(Poleti k Luciferu.)

Ovamo, ajd!
Da pokažem ti zlato,
Da budeš srećan u pogledu njenom,
Da utjehu za dobar vidiš čin!

I. kor keruba i serafa:

„Sinovi čovječji, dokle će slava moja biti u sramoti,
[dokle ćete ljubiti ništavilo i tražiti laži?“

(Dav. Ps. IV. 3.)

II. kor keruba i serafa:

„Gospode, ti čuješ želje ništih, utvrdi srce njihovo,
[otvori uho svoje!“
„Da daš sud siroti i nevoljnikom, da prestanu goniti
[čovjeka sa zemlje.“

(Dav. Ps. IX. 38., 39.)

(Adam dovodi Lucifera pred Evu.)

Adam (s naivnom blaženošću):

Gle — raja mog,
Gle, što mi Eden pomladi krasotom!

Lucifer (Evi zavodljivim laskanjem):

O d'jete, ti ko cvjetni dah,
Ko šarni dugin sjaj,
I prozirno ko zvjezdni prah
I nevino ko raj!
O nježne grudi, pjena vi
I biser Efrata;
O najljepša medj' angjeli,
O nevina, o sva!

Eva (razblaženo):

Ti zboriš milo!

Lucifer:

O ti, nježno d'jete;
Milina tvoja te mi r'ječi šapće —
Al gledj' se sama!

(Pruži joj kristal. Eva ogleda se radoznala.)

Lucifer (skrbno Adamu):

— — — Dà — a jesi l' ti
Zapalio već blagodarnu žrtvu
Na daru ovom?

Adam:

Ah, omami me sreća, —
Al idem, starče, molit ću i za te!

(Adam odlazi. Eva se neprestano ogleda u kristalu.)

Lucifer (gledajući dječinsku naivnost, gaue se na čas i pjeva):

Nevinost, ah — ah nju mi časkom vrati,
Neznanje slatko, u kom plivah vas,
Ko kroz tu zoru šarni leptir zlati,
Kroz svježe lišće male ptice glas . ! .

Kor genija iza kulisa:

Vjeruj blago, uživaj u skladu,
Što se vije sa zv'jezde i cv'jeta;
Slušaj pjesmu, kojom rosu mladu
Zdravi šapat lišća sa drveta,
I ne traži da raskrivaš tamo,
Što je bolje da je zakopano!

Lucifer:

Ta glupa pjesma da me srećnim stvara?!

Kor genija iza kulisa:

Vjeruj, ljubi, nadaj se i snosi,
Pa ćeš vidjet, zašto si i tko si!

Lucifer:

To nije dost za mene —
A je li za nj?

(Pokazuje na Adama.)

Kor genija iza kulisa:

„Štit je meni u Boga, koji čuva one, koji su pravoga
[srca!“

(Dav. Ps. VII. 11.)

Lucifer (gnjevno prijeti):

Da vidimo; nek mejdan pukne sad!

(Okrene se k Evi.)

Tek nešto si mi bljedja!

Eva (usplahireno ogleda se u kristal):

Tko — — — zar ja — — —?

Lucifer:

Dà ti; al to od teških sanja dodje — —

Eva:

O starče čudni! Zar ti i to znaš —

(Utješena.)

Pogodio si . . .

Lucifer (vrlo zavodljivo):

Znam ti i to reć:

Sva mudrost to je shvatit odnošaj
Izmedju t'jela i izmedju duha.
Duh teži gore — je li, to je jasno,
Ko b'jeli dan — a t'jelo nema krila!
I dogodi se — ne gledaj me tako
Iz l'jepe glave — te i duh otešća

(Eva postidno spušta glavu)

Od prašine tjelesne. To je slabost;
Tu pomoć ti je jedna, da sve znadeš,
Ko sami Bog i da mu ravna budeš
Ljepotom.
Od prilike tu leži l'jek.

(Sagne se k njoj i šapće joj uvjeravajući. Vodi ju polako oko stabla i onda joj prigine granu s jabukama, da ih primiriši.)

Lucifer (dalje nastavljaajući):

Gle, već ti rumen krasí lice,
Ko ruža si o prvom suncu!

Eva:

Ah da — al — — —

(Opet nijema igra.)

Kor demoná iza kulisa:

Lakše neg truli, stoljetni hrast,
Što se nad pećinom ljulja,
Žensko će srce sigurno past — —

Kor geníja iza kulisa:

I biti će biser sred — mulja!

Adam (dotrči veseo):

A sada, starče, spaljena je žrtva,
U duši mir . . .

Lucifer (licemjerno):

O, Jehova, o čast ti, čast i slava!
Sitne zv'jezde
Silnom rukom
Rasuo si svemirom;
I držiš red
Na vječnom dnu --
O daj i ovim pokoj, mir i raj!

(Eva s Adamom u razgovoru.)

Nek crne brige odbjegnui ih sve;
Nek budu ko i — Bog!

Čovjek nije

Igra puka,

Već je slika na lik tvoj.

O daj im moć,

Da budu ko i — ti!

Adam (okrenuvši se Luciferu, koji se tobož pobožno zadubao):

Ti dade jutros meni nju,
Kad otkri nov mi sv'jet —
Ti prijatelj si — ipak čuj;
Bog reko mi je: mr'jet;
Od ove vočke ne sm'jem jest —
I prestupim li zapov'jest
I mr'jeti mi je red.

Eva:

Ti dade jutros meni njeg
I otkri nov mi sv'jet —

Ti prijatelj si — ipak čuj:
Bog reko mi je: mr'jet —
Od ove vočke ne sm'jem jest —
I prestupim li zapov'jest,
I mr'jeti mi je red.

Lucifer:

Ja jutros dadoh sreću vam
I novu slast i mir,
Tek što ste istom danuli
Tog stabla miomir . . .
A ne silim vas — volja vas
Od voća jesti tog — —
Tek ljepši bi mi stekli kras
I bili bi ko — Bog!

Eva:

Pa mr'jeti — — šta?!
Ta tu je panj života!

(Pokazuje na Stablo života.)

Lucifer:

E nije baš ni lako m'rjet!

(Ubere jabuku i pruža je Evi. Eva je ogleda.)

Kor keruba iz daljine:

„Smiluj se na me, Gospode; pogledaj kako stradam od
[neprijatelja svojih!“

(Dav. Ps. IX. 14.)

Lucifer:

De brzo — jošte čas
I jabuka će sagnjit!

(Eva primiće jabuku ustima. Oziva se laka grmljavina.)

Kor keruba iza kulisa:

„ — — — I nada nevoljnicima ne će poginuti.“

(Dav. Ps. IX. 19.)

Eva (zagriznuvši u jabuku, Adamu):

O slasti!

(Adam zagrlivši Evu, gleda joj neko vrijeme u oči i — zagriže. Silan vihar zahuji preko pozornice. Stablo spoznanja dobra i zla propada u zemlju. Adam trči k Stablu života, al i ono propada. Kroz grmljavinu razliježe se žalosno duboki glas s neba: „Sa znojem lica svojega jesti ćeš hljeb, dokle se ne vratiš u zemlju, od koje si uzet, jer si prah i u prah ćeš se vratiti!“ U taj mah pada pred Eden pregrada. Adam i Eva u strahu stoje pred ulazom. Na vratima kerub sa mačem plamenijem. Lucifer prekrštenijeh ruku gleda pobjednički u angjela.

Zastor se lagano spušta.)

Konac drugog dijela.

TREĆI DIO.

(Pustara. EVA čuči iznemogla u pijesku. ADAM stoji nad njom
bespomoćan. Rano je jutrom, u osvit.)

Adam:

Još časak, srce, — zab'jelit će dan
I vidjet ćemo, gdje smo, kuda ćemo . . .

Eva:

O ne znaš ti — — —
Tu gori kano plamen. (Trgne se.)
A gdje je voda . . . ?
O vode daj — ah kaplju,
Tek kaplju vode!

Adam (očajno):

Nebesa vječna! Vode!
A gdje je voda? !
Da l' suze, jesu l' suze voda?

(Sagne se nada nju.)

O pij: na čelu dosta ima znoja,
U očima i tuj ćeš kaplju naći —
Umiri žedj — il oštri zar o p'jesak
Da žilu zgulim? !

Eva (u vatri od žedji):

... Fison ... Geon ... Hidekel

Uz obale struji —

A cv'jetak buji

Čist i b'jel — —

— — — — —
Al dodje crv

I cv'jet se suši.

(Trgne se.)

Krv me guši,

Krv — — ah, krv — —

Adam (u očaju):

Što ću? — — spasi — — stvorio si!

Eva (pada opet u bunilo):

Bijaše čas ko rajski san,

Tek svitao je dan,

A sunce ga je zlatilo,

A nebo se je smijalo;

Bijaše moj i sam.

Adam (trza je):

O kud mi gore srce paraš —

Ta tu sam, tvoj — ah preni se iz zla!

Eva:

I grmnu grom

I ote mi ga srcu! (Miri se.)

Adam:

Tu mre mi žena,

Pustoš hrip joj čuje — —

A je l' to gr'jeh,
Što padoh, slabi stvor?!

(Molitva.)

Velik si, znadem, al još budi veći,
Desnice tvorne prvi sam ti lik; —
Smiluj se ovoj jadnoj mojoj sreći,
Dalje ne mogu — tvoj sam očajnik.
Tu mre mi žena,
Pustoš — hrip joj čuje;
A je l' to gr'jeh,
Što padoh, smrtni stvor?!
Velik si, znadem, al' još budi veći,
Desnice tvorne prvi sam ti lik!

(Padne uz Evu i privija je na krilo.)

Lucifer (kao putnik iz daleka bezbrižno pjeva):

Časak jošte, pa će svanut
Novi vedri dan;
Sunašce će žarko granut,
A u mom će srcu svanut
Život milotan.

Adam (ustaje naglo):

Ovamo, momče!

Lucifer (iz daleka):

Hej, tko zove to?

Adam:

Ovamo, momče!
Ili će ti puknut
Ta čutura o glavu!

Lucifer (smije se iz daleka):

O sejo Gladi, suha Žedji,
Ti vršiš službu vraški baš!

Eva:

Vode!

Adam:

Amo! Pomoć, pomoć!

Lucifer:

Dogustilo je — kako vidim, crv
Ne zavr'jedi, da sa mnom mejdan d'jeli.

(Spram Adama.)

No čekaj!

(Dolazi obijesno pjevajući.)

Lako gore angjelu,
Kada zubi nema;
On miriše rajski cv'jet,
Pa je sit posvema!
Al na zemlji želudac
Za to slabo mari;
U svemiru složni sklad
Bezobrazno kvari.

Adam:

Do b'jesa pjesma; — vode daj!

Lucifer:

Gle, gle! ti pr'jetiš!
Da vodu nosim zar,
Kroz pustare da putujem ko bunar
Za lole, ko što ti?!

Adam (skoči na Lucifera):

Ovamo vode!

Lucifer (porugljivo popušta):

Nek bude! vidim, gotov si i na krv,
Za koga voda? za tu mladu leš;
To žena ti je? Milo za drago:
Ja vode njoj; a ona meni cjelov!

Adam (bijesno):

Ti zv'jeri gadna!
Ona tebi cjelov?!

(Guši ga.)

Nek radje mre,
Al čista!

Lucifer (otrgne se):

Taj moral — to je, što si sit!
Sad gledaj!

(Tresne čuturum o pijesak.)

Ja čekam, što će bit.

(ADAM pohlepno nagne se u pijesak i kupi crepovlje. LUCIFER u smijehu odlazi. GLAD izlazi. Nijema igra izmedju Gladi i njega.)

Kor demonu iza kulisa:

L'jepe misli, želje l'jepe

Dušu dižu, srce kr'jepe

I do Boga vode;

Ah kad suho grlo gori,

Kroz dušnik se samo ori:

Vode, kaplju vode!

Vode, kaplju vode!

(ADAM sagnut nad EVOM. Iza ledja mu GLAD, dodirne ga prstom i odstupi.)

Kor demona iza kulisa:

Tiho mala muha gine,

Ptiče pada dno pučine

I gvrče se crvi;

Kad čovjeku mriju žile,

Prodati će svoje mile

Od sebične krvi!

Od sebične krvi!

Adam (naglo u grču od gladi):

O muka!

Eva:

Umri sa mnom tu!

Adam (previja se):

Mrijeti?! (Diže se na koljena.) Momče!

Lucifer (oziva se):

Hoj!

Adam:

Ovamo te!

Lucifer:

Ta čekaj: teško prtim pl'jen.

(Dolazi s torbom na leđjima.)

Adam (vraćaju mu se sile u nadi):

Baš miri! . . .

Lucifer:

Baš fini lov; ko ml'jeko to je meso!

Adam (lakomo):

Pa sjedi; znaš ogladnjeh — —

A ti — zaborav' ono lude šale —

Tu ako hoćeš (pokaže na Evu) cjelov . . .

Lucifer:

Ha, ha, ha!

Ne, brajko moj; ja volim ovo meso;

Al daj joj vode.

(Pruž a mu čuturu. ADAM daje EVI vode, pa onda sjednu na pijesak i jedu.)

Kor demon a (dolazi):

Lako j' gore angjelu,

Kada zubi nema;

On miriše rajski cv'jet

I sit je posvema!

Al na zemlji želudac

Za to slabo mari;

U svemiru složni sklad

Bezobrazno kvari!

Adam (sit i zadovoljan):

Baš sm'ješna pjesma!

De još jedanput,

Da i ja s vama zapjevam!

Svi (pjevaju):

Lako j' gore angjelu,
Kada zúbì nema,
On miriše rajski cv'jet
I sit je posvema!
Al na zemlji želudac
Za to slabo mari;
U svemiru složni sklad
Bezobrazno kvari!

(Demoni posjedaju u pijesak. ADAM i LUCIFER u pročelju.)

Adam:

Kako milo griju žile,
Kako slatko škaklji krvca!
Zlatne kose b'jele vile
Šuščaju mi oko srca.
Blago li će svanut dan,
Osuti nas zlatni žar;
O, život je slatki san,
O, život je božji dar!

Kor demoni:

Kad su, brajko, cr'jeva sita,
Dobre si nam volje jake,
Onda tebi sunce svita
U po noći, kroz oblake!
Odmah tebe grije dan,
Svuda vidiš zlatni žar;
O život je slatki san,
O život je božji dar!

Lucifer (prekida):

Dosta je pjesme;
Mesa nema više!

Zločin:

Primjetba bolna — — al — —

Lucifer:

Pre drugi nego l' ja!

Svi:

Pre drugi nego — mi!

Lucifer:

U zemlji Evila svud je zlatni prah.

Svi:

A šta će prah? Šta zlatni prah!

Lucifer:

A Huska je zemlja sva puna alema!

Svi:

Šta alemi,
Kad kamenje su tvrdo!

Lucifer:

U zemlji Asira tu traje vječna čast!
Mješt kamenja
Hrpe hljeba,
Slatka mana
Curi s neba,
Mesom miri
Svaki kut;
Oj, tamo mi je,
Tamo put!

Svi:

U zemlji Asira tu traje vječna čast.
Mješt kamenja
Hrpe hljeba,
Slatka mana
Curi s neba,
Mesom miri
Svaki kut;
Oj tu nam je
Tamo put!

Zločin:

Ne, nije nužno tako na daleko:
Vidite li
U daljini,
Gdje se karvan širi,
Za mnom tuda,
Gdje odsvuda
Zadovoljstvo miri!

Svi:

Pre drugi, neg — mi!

(Odu pjevajući. ADAM i LUCIFER zagrljeni na čelu.)

Lako gore angjelu,
Kada zubi nema;
On miriše rajski cv'jet
I sit je posvema!
Al na zemlji želudac
Za to slabo mari,
U svemiru složni sklad
Bezobrazno kvari!

(Kad odmaknu, sv'jetli GENIJE pristupa k EVI, koja još uvijek
leži u pijesku.)

Genije :

Ti b'jedni stvore,
Komu još u sreću
Sav božji plamen ne ugasnu na v'jek, —
Osv'jesti se!
U grudi ti je
Sakrivena iskra
I lakše krila razvijaš k nebesim ;
Osv'jesti se!
Nad tobom rado
Suzu lijem svetu
O cv'jete božji, nježno srce žene,
Osv'jesti se!

(Odlazi lagano.)

Eva (probudi se i vidjevši se sama sred pustinje):

A Adam? — — gdje je?!

(Ozire se očajno.)

O mrtvo polje! — sve uokol šuti —
O čuj mi plač i reci, gdje je on?!
Sve p'jesak sivi, kameniti puti
I gore mrki, tudji nebosklon!
A ja tu sama, ostavljena, pusta —
Bez njega groznu da očekam kob! —
O dodji, mrtva bar mi ljubni usta,
Bar svojom rukom složi me u grob!

(Nagla vika. S dna pozornice srne četa, a na čelu joj ADAM i LUCIFER.)

Pjev :

Ko ljuska na valu, na zapuhu strn,
Sve pade u beskrajni p'jesak;

Mi druži ko oblak gromovit i crn,
A desnice porazni bl'jesak.
Sve razbij i ništi, u b'jesu je slast,
A šta će nam nebo i pakô;
U gladnih i sitih je posebna čast,
Tek jedi, a ne pitaj kako!

Adam:

Na zemlji je drukči odista zrak —
Sloboda da živi — sloboda!

Svi:

Što sunce je nama, to drugim je mrak:
Sloboda da živi, sloboda!
Sve razbij i ništi — u b'jesu je slast,
A šta će nam nebo i pakô;
U gladnih i sitih je posebna čast,
Ti jedi, a ne pitaj kako!

Eva (gleda uplašeno u Adama):

Adame!

Adam (okrene se k njoj):

Umiri se, ženo, već ne ćeš mr'jet od žedji!

Kor demona pjeva:

Ko ljuska na valu, na zapuhu strn,
Sve pade u beskrajni p'jesak;
Mi druži ko oblak gromovit i crn,
A desnice porazni bl'jesak.
Sve razbij i ništi, u b'jesu je slast,
A šta će nam nebo i pakô;
U gladnih i sitih je posebna čast,
Tek jedi, a ne pitaj kako!

(Nijema igra izmedju ADAMA i EVE.)

Eva (očajnim glasom):

I zaklinjem te time,
Što pod srcem ti nosim!

(Demoni izmiču. LUCIFER u času zgražanja. Tiha glazba. S nebesa čuje se glas):

„I još mećem neprijateljstvo izmedju tebe i žene,
izmedju sjemena tvoga i njezina; ona će ti na glavu
stajati!“ (Geneza III. 15.)

(U taj mah diže se sunce iza brda i obasine pustinju. S polja
kor genija.)

Pjev:

Na rad! — Na rad! — Na rad!
U srdžbi je božjoj rečeno nam,
Da znoj nam je sudjeni sud,
Kad zgasnu nam oku Edena plam,
Kad kletva nam otrova grud!
A čovjek je kruna stvaranja tog
I držat će nebo i sv'jet;
O napr'jed nad nama veseli se Bog;
U radu je molitve cv'jet!

(KOR GENIJA u vidu radnika izlazi na pozornicu.)

Vodja radnika:

Jabuka bje vam demonski dar
I prevara dušmana zlog;
Rad će vam dati i polet i žar
I bit ćete kao i — Bog!
I bit ćete kruna i svemirna čast
I držati nebo i sv'jet —
O napr'jed, u radu je plemstvo i slast
I ljudske vam odlike cv'jet!

(Pobjednička koračnica. ADAM i EVA padaju na koljena. Vodja genija upire samosvjesno prstom u dno pozornice, gdje na plavom oblaku svane od jednoć emblema rada.)

Vodja radnika:

Tuda je put u Eden!

(Demoni padaju u pijesak.)

Lucifer (skršen):

Ta kletva — to bje blagoslov!

Ja šutim!

(Kor genija odvodi ADAMA i EVU spram dna pozornice.)

Adam:

Za zv'jezdom, što sv'jeti od ljudskih suza;
O k njoj — dok zadnja teče kap!

Svi:

Za zv'jezdom, što sv'jeti od ljudskih suza,
O k njoj, dok zadnja teče kap!
Tu naša moć, tu naša vlast.
Krjepkom nogom, muškom rukom
Diži pravdu, ruši laž!
O napr'jed, o napr'jed!
I kad znoj nam skvasi čelo,
Ispravmo ga sv'jesno, smjelo;
To nam budi slast!
Znoj i suze krst su sv'jetu,
Novom v'jeku i poletu
Budućnost i čast!

(Zastor pada.)

Konac.

Odje je što.

Strana

Silvije Str. Kranjčević.

Izabrane pjesme:

Vili pjesme	5
Ideali	9
U ponoćje	10
Kad mi klone	13
Pjesma moje sreće	15
Zapad sunca	16
Mramorna Venus	20
San. (Slika.)	23
Iza spuštenijeh trepavica	27
Lucida intervalla	30
U maskiranoj gomili	33
U noći mrtvih	35
Samilost	37
Snilo mi se, kerub da sam	37
Misao svijeta	39
Radniku	42
Svijet i pjesma	44
Život i ljubav	47
Nevinčetu	49
Ljubavi	50
Prolaznost	52

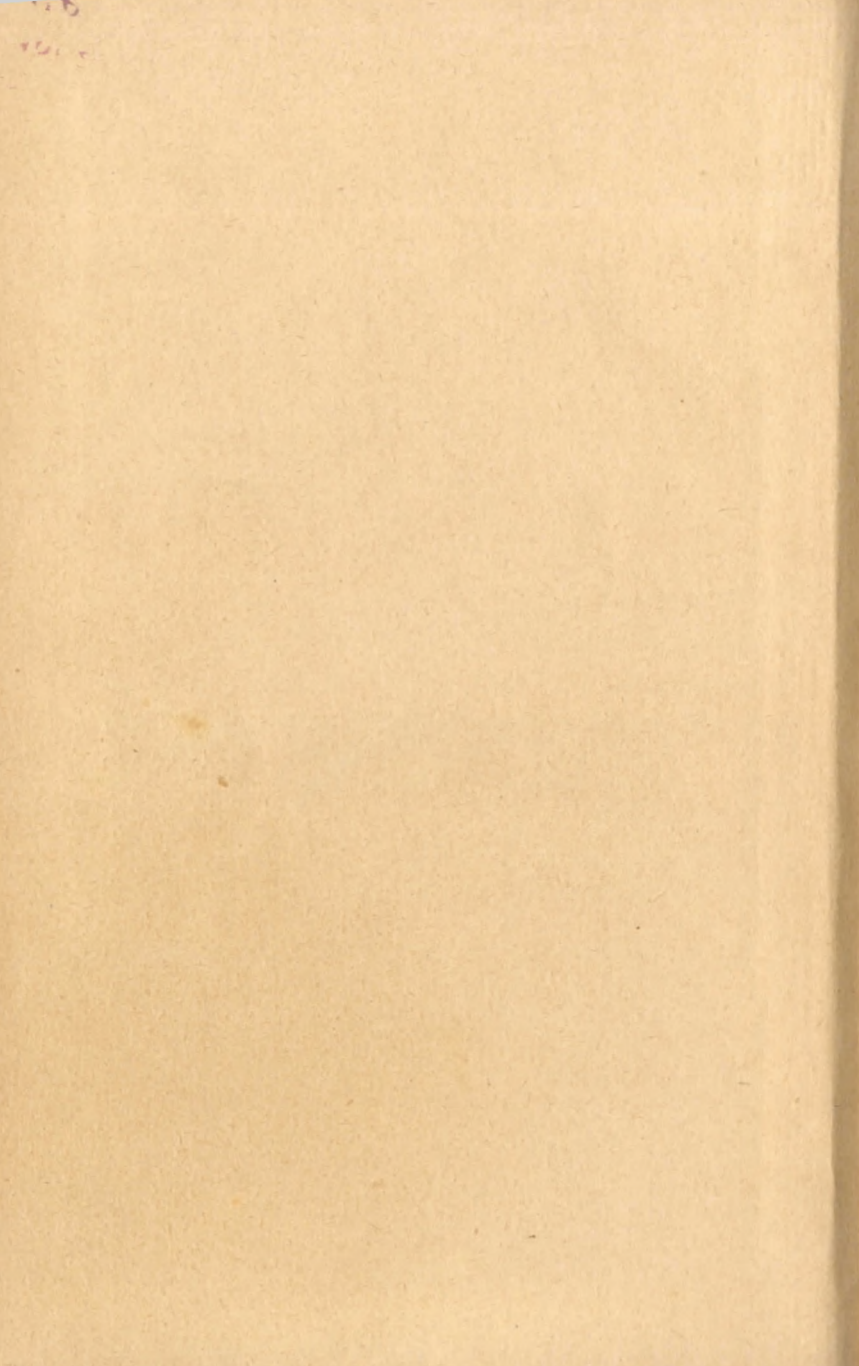
	Strana
Smrti	54
Kolo sreće	57
Astrea	63
Otpušteni vojnici	69
U badnjoj noći	71
Stara slika	73
Angjeo bola	76
Prvi snijeg	77
Providnost	78
Neznani grob	80
Heronejski lav	82
Dva barjaka	85
Eli! Eli! lama azâvtani?!	88
Resurrectio	90
Zadnji Adam	92
Pamet i sreća	96
Kako je postala nada	102
Angelus	109
Noć na Foru	113
San ili java?	118
Mojsije	120
Suzi roblja	127
Jataganu	129
Gospodskomu Kastoru	131
Pred knjigom povjesti roda moga	133
Slavenska lipa	136
Moj dom	138
Domovini	140
Hrvatskoj braći iz Dalmacije	143
Na grudi prošlosti	146
Uskočke elegije:	
1. Pristup	149
2. Sijelo	151
3. Naš čovo	154
4. Stari oporbenjak	156
5. Iseljenik	158
6. Velebitska baka	160
7. Sirenin dragi	161

	Strana
8. Trsatska sjena.	163
9. Pred kraljevskom pločom u Baški.	165
10. Guslar	167
11. Na obali uskočkoga grada	168
12. Oproštaj	170

Prvi grijeh. Oratorij u tri dijela	173
--	-----

80
6304

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
"РАДОЈЕ ДОМАНОВИЋ"

CO 821.163.42
КРАЊЧЕВИЋ С. С.
Izabrane pjesme

ЈЕ СКОПАЈ

000021559

COBISS e